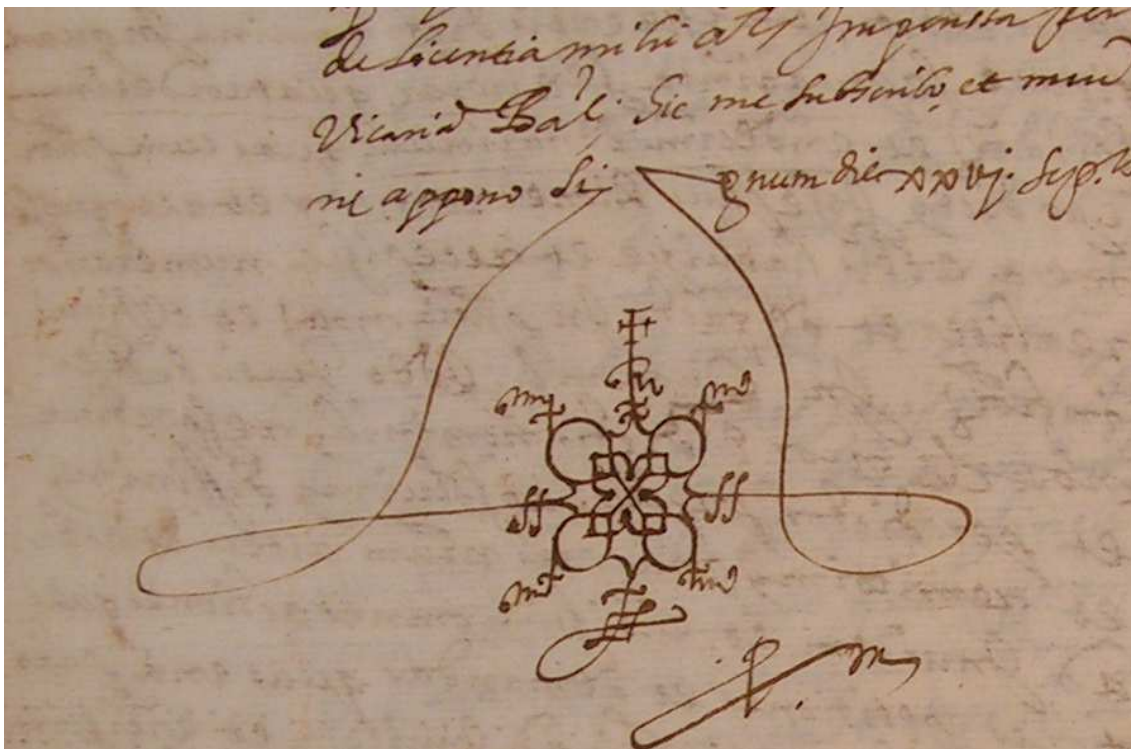

Cultura material i formes de vida a la Barcelona de mitjan segle XVII (1655-1660)

Les llars de taverners i hostalers a través dels inventaris dels seus béns

Gal·la Mediavilla Collado

Direcció: Narcís Figueras Capdevila (UOC)

Treball Final de Grau – Humanitats

Universitat Oberta de Catalunya

Juny 2014

Al Pere, la Marta i l'Aina

Agraïments:

Voldria expressar la meva gratitud al professor Narcís Figueras per haver tingut la valentia de dirigir aquest projecte, que sabíem on començava però no on ens duria. Gràcies, Narcís, pels teus ànims, els teus consells i la teva inestimable ajuda i paciència. He d'agrair també els incomptables moments de suport i l'encoratjament que m'han regalat l'Elisabet, la Nuri, el Pepo i la resta de la meva família. No em vull oblidar tampoc dels companys d'estudi, molt especialment l'Anna Nuñez, amb qui hem compartit moltes i moltes estones. Finalment, vull deixar testimoni de la professionalitat de l'Hug Palou i en Jordi Tor, a qui també he de donar les gràcies pel seu suport i els seus consells.

RESUM

L'estudi dels *inventaris postmortem* ens ha permès apropar-nos a la quotidianitat de taverners i hostalers que visqueren durant el segle XVII a la ciutat de Barcelona. Aquest tipus de document notarial ens deixa, entre d'altres, testimoni de la cultura material; els objectes, estris, mobles, robes... que ens poden ajudar a entendre diferents usos i costums, així com altres aspectes relacionats amb les mentalitats.

PARAULES CLAU:

Cultura material, taverners, hostalers, usos i costums, vida quotidiana.

Índex

1. Introducció	1
1.1. Presentació	1
1.2. Marc teòric.....	2
1.3. Consideracions metodològiques.....	3
1.4. Justificació del tall cronològic escollit per a l'estudi	4
2. L'inventari postmortem	5
3. Breu contextualització històrica de la Barcelona de mitjan segle XVII	8
4. Estudi dels inventaris. Les llars i els objectes de la vida quotidiana	11
4.1. Tipologia i distribució de la llar.....	11
4.1.1. Els usos de les estances	12
4.2. Objectes i utilitat.....	14
4.2.1. Els objectes de treball de la taverna.....	14
4.2.2. La cuina i els seus estris	16
4.2.3. Els mobles	20
4.2.4. Roba de la llar	23
4.2.5. El vestir i els seus complements	26
4.2.6. Higiene i salubritat.....	31
4.2.7. Estris de calefacció i il·luminació	32
4.2.8. Objectes de decoració, plata, joieria i devoció.....	33
4.2.9. Armes.....	40
4.2.10. Aliments.....	41
4.2.11. Calaix de sastre	42
5. Conclusions.....	43
6. Documentació i bibliografia	47
7. Annexos:.....	54

1. Introducció

1.1. Presentació

Per entendre les societats actuals, és necessari, entre d'altres aspectes, conèixer la seva història. Però, no tan sols la història dels grans prohoms (reis, barons, bisbes...), sinó també la d'aquelles persones anònimes que treballen la terra, surten a la mar, es fan càrrec d'un petit establiment... totes aquelles que de maneres molt diferents construeixen la vida quotidiana de la seva societat. Petits fragments de la vida i la història d'aquesta gent del passat els trobem en els arxius històrics dels nostres pobles i ciutats on hi ha tot de documents, tant de caràcter públic com privat, que aporten informació sobre capítols matrimonials, deutes, capbreus, inventaris, documentació municipal, ordinacions, crides de veïnatge, dietaris personals... Aquests escrits, que esdevenen grans testimonis, ens permeten reconstruir part d'una història poc coneguda.

D'aquesta manera, –amb l'ajut d'un tipus de registre notarial anomenat *inventari postmortem*–, aquest treball pretén oferir un testimoni d'allò que envoltava determinades persones en la intimitat de casa seva i a través dels objectes materials que els pertanyien. Se centra concretament en l'àmbit de la vida quotidiana, en la història dels usos i costums a l'inici de l'època moderna, a través de la cultura material. És per això que el seu objectiu principal és l'estudi de diversos inventaris datats a mitjan segle XVII a la ciutat de Barcelona, corresponents a persones relacionades amb el negoci de la taverna i l'hostalatge.¹

El treball, doncs, gira al voltant d'una pregunta principal;

- Com era la quotidianitat dins les llars de taverners i hostalers, així com la de les seves vídues, a Barcelona en el període 1655-1660?

Hi ha tot un seguit de preguntes secundàries que ens ajudaran a desenvolupar el treball i poder dur a terme l'estudi comparatiu:

- Entorn dels àmbits domèstics i laborals estudiats:
 - Quina mena d'objectes envoltaven la vida quotidiana dels individus del nostre estudi?
 - Quins són els usos i costums més destacables?

¹ Cal advertir, però, que, en cap cas, es pretén arribar a definir nivells de vida i riquesa, ja que això comportaria un estudi de caire econòmic d'una dimensió considerable.

- Estudi comparatiu

- Existeixen grans diferències entre els individus de l'estudi pel que fa a la possessió d'objectes i al tipus de llar? Quines són?
- Els inventaris posen de relleu possibles diferències de caràcter social?
- Es deixa notar en les llars populars l'entrada a l'edat moderna? I, en tot cas ho fa d'igual manera en totes aquestes llars estudiades?

1.2. Marc teòric

La història de la vida quotidiana és una branca de la història bastant recent, que avui figura ja amb carta de naturalesa entre la història de les mentalitats, la història de la família i la història de la cultura. Cada dia es presta més atenció a aquells temes relacionats amb la quotidianitat i el que té a veure amb el que s'esdevé al llarg de la vida dels individus perquè, tal com ens diu Bolòs, "ens permeten de conèixer de molt a prop persones concretes, persones no sempre excepcionals, gent normal que va viure fa més de cinc-cents anys [...] ens apropa molt més a la vida íntima, privada de la gent" (Bolòs.; Manent. 2000: 12).

Els estudis sobre la vida de la gent comú, la d'aquells que no pertanyen ni a les elits ni a les classes privilegiades, van anar prenent rellevància a partir de l'aparició de la revista *Annales d'histoire économique et sociale*, fundada per Marc Bloch i Lucien Febvre l'any 1929. Foren més concretament els historiadors de la tercera generació dels *Annales* –amb Braudel, Marc Ferro, Jacques Le Goff, Duby i Pierre Vilar, entre d'altres– els qui a través de la *Nouvelle Histoire* començaren a donar importància a la història de les mentalitats. Per altre costat, historiadors com Carlo Ginzburg o Giovanni Levi varen destacar la importància de la *microhistòria*. A Alemanya als anys 80, Hans Medick i Alf Lüdtke apostaren per l'*Alltagsgeschichte*, una microhistòria de la vida o l'experiència quotidiana. No fou fins als anys 90 que la influència d'aquestes tendències es deixà notar amb força al nostre país.

A Catalunya han estat molt importants, entre d'altres, les aportacions de Teresa Vinyoles i Vidal o Carme Batlle a través de la història de les dones a l'edat mitjana i les aportacions més recents que han fet historiadors com Albert García Espuche i Xavier Lencina entorn la Barcelona moderna. A l'estat espanyol Antonio Eiras Roel va ser un des historiadors que va ajudar a introduir les propostes dels *Annales*. Continuen sent un referent, però, les aportacions que feren anteriorment historiadors com Pierre Vilar o Jaume Vicens Vives.

La creixent preocupació per la vida quotidiana fa que avui dia comptem amb diversos estudis i articles que hi fan referència; estudis que mantenen també una estreta relació amb

l'antropologia cultural i social, la història socioestructural o la microhistòria i la història de les mentalitats, entre d'altres. És per això que el treball, de naturalesa transdisciplinar, se serveix en diversos moments de les aportacions de la història, la sociologia, l'antropologia, i ha de recórrer també a la paleografia.

1.3. Consideracions metodològiques

El desenvolupament d'aquest treball consta de dues fases ben diferenciades; la primera se centra en la recerca de les fonts originals, així com la recollida de bibliografia. En una segona fase del treball, es realitza l'estudi, anàlisi i comparació, tant qualitatiu com quantitatiu, dels documents per poder-ne extreure les conclusions finals.

Per la realització de la *primera fase*, s'ha fet una recerca en profunditat de les fonts originals, centrant-nos exclusivament en l'Arxiu Històric de Protocols de Barcelona (AHPB). S'han consultat 43 *libri inventariorum et encantum* (llibres d'inventaris i encants) que corresponien a l'època triada. S'han revisat uns 450 inventaris d'individus de diversos perfils socioprofessionals –excloent-ne nobles i preveres–, entre els quals hi ha els 14 inventaris finalment buidats per l'estudi (alguns acompanyats dels encants i un d'una estima). Hem consultat també d'altres documents, com ara el llibre del Gremi d'hostalers i taverners amb les ordinacions del 1613 a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (AHCB), així com altres llibres relacionats amb els inventaris –formularis i taxes² que es troben a la Biblioteca Nacional de Catalunya (BC).

Al mateix temps s'ha fet una recerca bibliogràfica de monografies, articles especialitzats, actes de congressos i treballs als mateixos arxius, i en biblioteques més especialitzades. Aquesta bibliografia respon a diverses perspectives teòriques (sociologia, antropologia, història social...) que tracten la vida quotidiana a inicis de l'època moderna.

La *segona fase* s'inicia amb la descripció de l'inventari (estructura i límits) i la contextualització històrica de l'època. Ha calgut un apropament al marc teòric, que ens ha ajudat en l'estudi final dels nostres inventaris, en la comparació entre aquests i en la realització d'una anàlisi de caràcter qualitatiu. Seguidament s'ha dut a terme el tractament de les fonts originals, amb la transcripció dels inventaris i el buidatge de les dades. Amb l'ajut d'un full de càlcul s'ha fet el tractament quantitatiu de les dades que es desprenen dels documents; el recompte de més de 6.000 objectes, les seves característiques, preu de venda de l'objecte de segona mà... Al mateix temps, s'ha confeccionat un glossari (veg. annex 4) dels objectes quotidians, amb

² Comes (1706) i *Tatxes dels salaris dels actes rebuts, y que per avant se rebran per los Notaris Publichs de Barcelona...*

l'ajuda de la bibliografia i de diversos diccionaris. Ambdós registres de dades tenen l'objectiu de proporcionar el suport necessari per a l'estudi i l'anàlisi final del treball.

1.4. Justificació del tall cronològic escollit per a l'estudi

El segle XVII es produeixen molts canvis socials, culturals, econòmics, polítics i estructurals importants per al desenvolupament de l'època moderna. És un moment, però, en el qual Barcelona va viure diversos episodis militars, crisis socials, moments de caresties, així com epidèmies que impactaren sobre la seva població. Es fa difícil, per això, escollir per aquest estudi un any que no es vegi afectat per una d'aquestes crisis. Centrant-nos a meitat de segle – més enllà de la Guerra dels Segadors (1640-1652), de la pesta de 1651 i de les destrosses causades per les bombes l'any 1652–, pensem que l'etapa 1655-1660 resulta una etapa relativament més estable per a la població barcelonina i, per tant, òptima per al seu estudi.

2. L'inventari postmortem

L'*inventari postmortem* és un document amb força legal realitzat públicament davant de notari que es fa per tal de poder determinar els béns dels quals disposava una persona en morir i, posteriorment, poder establir així el repartiment del llegat entre hereus i beneficiaris.³ L'inventari, tal com explica Pagarolas (2004: 67), es converteix, així, en un acte jurídic de garantia, que es fa necessari quan qui té la titularitat dels béns i qui els administra són diferents persones, per tal que constin ben definits els béns controlats pels administradors i estiguin garantits els drets de les persones. Aquest instrument notarial conté un llistat complet i detallat dels béns mobles i immobles del difunt. És a dir, a més dels diversos objectes podem trobar altres béns immobles com ara censals, censos, deutes, empenyoraments... que en el nostre estudi no es tindran en compte; ens centrarem només en els elements de cultura material.

Dins el marc territorial europeu, l'inventari presenta certes particularitats segons els requeriments legals locals.⁴ En el cas català trobem que l'obligatorietat legal de fer inventari recau sobre un gran nombre de persones (vídua, hereus, marmessors, tutors...)⁵ Això converteix aquests documents en una font històrica privilegiada, atès que podem trobar inventariats els béns d'un ampli ventall social. Per contra, trobem que a Catalunya els inventaris no compten gairebé mai amb una taxació dels béns, una mancança que els encants, en part, poden mitigar. D'altra banda, l'inventari català descriu els objectes cambra a cambra i, per tant, es tracta d'un document més ric, que ens permet especificar els espais i indicar els objectes que hi ha en el seu interior.

A Catalunya existia l'obligatorietat legal de fer els inventaris el més aviat possible després de la mort del propietari del béns. El fet de no dur-se a terme o dilatar-ho en el temps tenia com a conseqüència no poder administrar els béns i en el pitjor dels casos es podia arribar a perdre tot el llegat. Segons els casos, estaven obligats a demanar que es realitzés un inventari les següents persones: els tutors, administradors que han de procurar pel menor i els seus béns i

³ Sovint el trobem en els llibres notariaus anomenats manuals, juntament entre altre tipus de registres. Altres cops el trobem en els llibres pròpiament anomenats llibres d'inventaris i encants, que es troben sobretot, a partir del segle XIV, atès que l'increment del moviment mercantil provocà una successiva diversificació de les sèries notariaus ja des del segle XIII en determinades localitats (Pagarolas, 2007: 42-47). Els casos que ens proposem estudiar són extrems d'aquests tipus especial de llibres.

⁴ Sobre les particularitats dels inventaris en diversos territoris europeus, veg. Lencina (1998b: 303-304).

⁵ Lencina (1998b: 304) parla de l'obligatorietat universal de fer inventari. Nosaltres preferim limitar-ho als actors citats.

interessos, o bé els curadors que han de procurar pels béns de l'herència; els marmessors que donaven compliment a les darreres voluntats d'un difunt expressades en el testament; també l'hereu universal, segons l'estipulat en les corts catalanes l'any 1585, tenia dret a la quarta part del valor total dels béns llegats un cop deduïts els deutes; i per últim la vídua.

La vídua, en perdre el marit, no podia disposar lliurement dels béns d'aquest. Comptava amb el dret de *l'any de plor*⁶ i el de *tenuta* i, a voltes, també amb dret d'obtenir el benefici de la *quarta marital* o bé quedar-se exercint el mateix ofici que el marit en el cas que existissin fills menors, fins que aquests arribessin a la majoria d'edat.⁷ Tot i comptar amb aquests drets, que depenen molts cops dels capítols matrimonials, era freqüent que la vídua passés a formar part d'un sector de la població que vivia de forma mísera.

Límits textuais, contextuais, físics i materials dels inventaris

Més enllà de les dificultats que comporta el fet de tractar amb documentació de més de 300 anys d'antiguitat (lingüístics, corrosió del paper i la tinta...), és important tenir present els límits propis d'aquest tipus de document, com ara la impregnació de subjectivitat –tant pel caràcter del notari com per la personalitat de qui encarregava l'inventari–, les mancances de dades importants, com ara l'edat i l'origen del difunt, dades sobre el matrimoni o el nombre de persones que componen la llar.⁸ També és un impediment l'omissió de part del text, normalment parts formulàries, causada molt probablement per les presses o l'acumulació de feina.

Per altre costat haurem de tenir en compte que hi pot haver objectes que quedin fora de l'inventari pel fet de tractar-se d'objectes de poc valor,⁹ per la voluntat d'ocultar béns en benefici propi, o per tractar-se d'objectes prohibits,¹⁰ o bé encara, com és el cas dels aliments, a causa del temps que transcorre entre la mort del difunt i la realització de l'inventari.

⁶ La constitució *Hac Nostra* de la Cort de Perpinyà de l'any 1351 limita els drets de la vídua i estableix l'obligatorietat de fer inventari (Mireia Comas, 2012: 53).

⁷ *L'any de plor* donava dret a la vídua a ser alimentada i vestida durant un any, a càrrec dels béns del marit. Amb la *tenuta* tenia dret a l'usdefruit i possessió civil dels béns del marit fins arribar a l'import del dot i l'escreix. I la quarta marital permetia a la vídua quedar-se amb la quarta part dels béns del marit.

⁸ La manca d'aquestes informacions fan que no puguem conèixer en quina fase del cicle de vida ni en quina situació professional es trobava l'individu abans de morir:aprenent, ajudant, mestre d'ofici.

⁹ Un exemple serien les escombres. Teresa Vinyoles (1999: 1169) indica que, en època baix medieval, malgrat està documentada la tasca d'escombrar no se'n troben en els inventaris. Possiblement es confeccionaven a les llars i serien de poc valor. En aquest treball se'n documenten només unes de noves, però no d'usades.

¹⁰ No trobem en els nostres inventaris objectes relacionats amb el joc (sobretot daus), malgrat que en el recinte arqueològic del Born sí que se n'hi han trobat i sabem, com diu Garcia Espuche (2009: 45), que als daus i a les cartes "s'hi jugava, més o menys d'amagat, a les tavernes i als hostals".

Contràriament podem trobar objectes que, tot i haver caigut en desús, encara es conserven en algun racó de la llar.¹¹

Ser conscients d'aquests límits ens ha de permetre un millor apropament a uns inventaris post-mortem que ens ajudaran a veure, a través de la cultura material, els diferents models de consum, estils de vida i certes diferències socials. Un tipus de documentació que segons Lencina (1999a: 196) permet "un enfocament de la qüestió des de la perspectiva del subjecte, mostrant les seves necessitats materials, socials, intel·lectuals i fins i tot, espirituals".

¹¹ Diversos autors han debatut sobre els límits d'aquesta font històrica, veg. Yun (1999), Lencina (1999c), o Sobrado (2003). Eiras (1985) parla de les qualitats importants que determinen l'interès de la font notarial i proposa un quàdruple qüestionari crític basat en criteris de representativitat, de veracitat, d'objectivitat i de suficiència.

3. Breu contextualització històrica de la Barcelona de mitjan segle XVII

El segle XVII va ser un centenni molt convuls, tant en l'àmbit polític, com econòmic i social. La població de Barcelona patí, entre altres adversitats, les conseqüències de guerres, epidèmies¹² i crisis de subsistència. En el període que ens ocupa (1655-1660), Felip IV, pertanyent a la casa d'Àustria, era el monarca hispànic regnant. Impulsà polítiques de caràcter uniformista i centralista que provocaren el descontentament dels catalans i causaren fortes desavinences en l'àmbit polític. Diversos conflictes bèl·lics com la Guerra de Separació (1640-1652) –coneguda també com a “Guerra dels Segadors”– o les guerres contra França (1635-1659) varen tenir un gran impacte sobre la població de Barcelona i Catalunya.

Aquest segle també es va veure afectat per grans canvis en l'estructura econòmica i productiva, quan el paper que havien jugat fins ara les ciutats mediterrànies es va anar desplaçant cap a les ciutats del nord-oest d'Europa: França, Holanda i Anglaterra. Entre 1550 i 1640 Barcelona va viure un gran descens dels oficis relacionats amb la indústria del drap, alhora que creixien en importància els mercaders i botiguers de teles, així com els oficis relacionats amb el transport marítim i terrestre. Barcelona deixà de ser una ciutat eminentment industrial mentre s'anava perfilant com a centre organitzador i coordinador de la indústria.¹³ Aquests canvis, acompanyats de la divisió i l'especialització del treball artesà, havien de deixar veure “els primers símptomes de ruptura del sistema de producció gremial” (Sobrequés, 2008: 113), i establiren les bases del redreç econòmic que s'inicià cap a 1680.

Durant els segles XVI i XVII no es produïren grans canvis en l'estructura urbana de la ciutat. Dins les muralles l'espai urbà era ample, amb horts i conreus, i es calcula que cap al 1700 hi havia unes cinc mil cases. Es calcula que la població de Barcelona va passar de 28.000 habitants, al principi de segle XVI, a 38.000 al principi de segle XVIII.¹⁴

L'estructura social barcelonina estava basada en estaments, fonamentada en la desigualtat i en criteris de naixença i professió que, “delimitaven d'una manera estricta els deures i drets de cadascú, no sols en la vida de treball, sinó en la seva projecció cívica, i fins i tot religiosa” (Molas, 1977:7). La societat moderna heretava de l'època medieval una estructura, fortament

¹² “En els segles XVI i XVII, els habitants de Barcelona van haver d'enfrontar-se a catorze brots o contagis generalitzats: un de catarro, un de diftèria i dotze de pesta” (Caballé, 1996: 89).

¹³ Per ampliar dades sobre els canvis estructurals en l'economia de Barcelona i Catalunya veg. Garcia Espuche (1996: 19-35) i Lencina (1999c: 49-50).

¹⁴ Era una ciutat relativament petita comparada amb altres ciutats com València (40.000), Granada (70.000), Madrid (100.000), París i Londres (570.000).

jerarquitzada, formada per diversos grup socials: prohoms, nobles d'origen agrari instal·lats a la ciutat, ciutadans honrats i cavallers eren els principals representants de l'ordre civil i polític; mercaders i burgesos constituïen el gruix del que avui anomenem classe mitjana; després hi havia els artistes i menestrals; i el poble menut estava format per gent treballadora d'altres oficis que no eren socialment reconeguts o eren simplement mal vistos. Els més empobrits i discriminats de la població eren captaires i vagabunds, delinqüents i gent que malvivia i, fins i tot, esclaus africans; molts subsistien gràcies a la caritat. Per últim, el clergat formava un grup social únic i amb molta importància i poder.¹⁵

És evident que les males èpoques passades per la població a causa de la fam, les guerres i les epidèmies causaren un fort impacte en la mentalitat de la població en un moment en què s'imposaven les idees contrareformistes. Tots aquests fets generaren en la població un seguit de sentiments contraposats, com "la fugacitat del plaer i la voluntat ascètica, el sentiment de la mort i el desengany de la vida, l'angoixa de la predestinació" (Muntané, 2007: 15). Pel mateix autor, el consol al desencís i a la malfiança de les qualitats humanes es gestionava a través de la diversió pagana i la religió redemptora. La vida quotidiana es trobava, doncs, impregnada d'una religiositat i superstició que es manifestava més vivament en els moments de més inseguretat i incertesa, de la mateixa manera que la religiositat estava impregnada de quotidianitat.

En aquells moments no existia una clara separació entre la vida pública i la vida privada i per tant al carrer era on succeïen molts dels aspectes vivencials de les persones; des del vessant social, la religió, el treball o l'aspecte lúdic. Sembla que si els límits entre la vida pública i la vida privada estaven molt diluïts, el mateix succeïa entre el sagrat i el profà.¹⁶ Així trobem per exemple que les esglésies fàcilment es convertien en espais de reunió, magatzem, s'hi jugava i fins i tot era lloc d'encontres il·lícits (Solà, 2007: 203). Entre els nostres documents, una mostra d'aquesta interferència entre el profà i el sagrat és la venda a encant de part dels béns de Guillem Brun, un dels individus del nostre estudi, que es va dur a terme en el mateix cementiri de Sant Cugat del Rec; és a dir, una operació de caràcter comercial tenia lloc en un espai sagrat.

¹⁵ Un recompte fet el segle XVIII indica que Barcelona acollia vuitanta-tres esglésies, vint-i-sis convents masculins i divuit de femenins (Amelang 1992: 191). El grup de religiosos devia ser prou nombrós.

¹⁶ Kamen (1998: 102-103) explica que l'església i el seu espai pertanyien a la comunitat i no pas a l'Església, fet que en gran part explicaria l'ús de caràcter social més enllà del religiós, en aquella època. Veg. també (García Cárcel, 1985: 398)

Hostals, tavernes i triquets.

Els canvis que visqué Barcelona en convertir-se en centre coordinador i comercial del territori varen anar acompanyats d'un flux de gent que venia a fer intercanvis o a treballar i que afavorí un increment en l'oferta relacionada amb els serveis, com tavernes i hostals. Taverners i hostalers formaven part d'un mateix gremi, uns oficis que històricament anaven associats als del correu, als mulers i traginers (aventurers). Estaven obligats a passar examen i, tant hostals com tavernes, havien de tenir un senyal o "ram" que els identificués. Les diverses ordinations¹⁷ que aprovà el Consell de Cent sobre el gremi anaven destinades a regular l'ofici, a evitar l'intrusisme professional i impedir l'oci i el vici que anava associat a aquest tipus de negoci, tot i que poques vegades obtingueren els seus objectius.

Una altra de les estratègies destinades a controlar el joc (pilota, argolla, daus i cartes) i el vici va ser delimitar els espais urbans on es podien situar els "triquets" (cap a zones més perifèriques), uns espais tancats destinats a practicar-hi el joc de pilota o bé el joc d'argolla, uns tipus de jocs populars.¹⁸ Entre els nostres inventaris trobem un d'aquests espais en la part de l'hort d'una taverna.

¹⁷ Les ordinations de 1613, que es recullen al *Llibre del Gremi d'Hostalers* (AHCB signatura 38-4), estableix, entre altres coses, que els hostalers han de ser "persones de bona reputació" i no podran donar cabuda a "vicis, ni altres coses que sien en deservy de nostre senyor Déu y dany de la República". Cap dona podrà fer-se càrrec d'un hostal si no es tracta de la vídua d'un hostaler.

¹⁸ El "triquet" és anomenat en l'actualitat trinquet. Per ampliar sobre el "triquet", la taverna i l'hostal, veg. Garcia Espuche (2010b: 470-476). Sobre els daus veg. nota 10.

4. Estudi dels inventaris. Les llars i els objectes de la vida quotidiana

Els inventaris analitzats en el nostre estudi pertanyen a 14 individus relacionats amb el món de l'hostal i la taverna, datats entre 1655 i 1660 (ambdós anys inclosos). A continuació relacionem les persones que figuren en els inventaris com a propietaris dels béns llistats.¹⁹

Relacionats amb la taverna: 2 vídues de taverner (Eulàlia Badia, Teresa Lucas), 1 vídua que regenta la taverna del marit difunt (Elisabet Roldós), 1 taverner que no disposa de cap negoci de taverna (Guillem Brun), 7 taverners amb taverna (Magí Roldós, Lluís Bordes, Bartomeu Atzeneta, Bernat Bartholo, Jaume Oriola, Simeó Ferrer, Jaume Torrent).

Relacionats amb l'hostal: 1 vídua d'hostaler (Maria Comelles), 1 vídua d'hostaler que regenta l'hostal del marit difunt (Teresa Vilar),²⁰ 1 hostaler amb hostal (Josep Gastavino).

4.1. Tipologia i distribució de la llar

Els inventaris de taverners i hostalers, així com els de les seves vídues, mostren una ampla pluralitat d'habitatges i d'ús de l'espai. En la major part de casos són de lloguer tant el negoci com l'allotjament familiar.²¹ En analitzar els espais que conformen les llars trobem que no els detallen quatre dels catorze inventaris, els de Guillem Brun i de les vídues Maria Comelles, Teresa Lucas i Elisabet Roldós (bé que el del marit d'aquesta, Magí Roldós, sí que els consigna).

La resta d'inventaris mostren uns interiors de cases que disposen entre 4 i 11 espais diferents. Si la taverna de Magí Roldós té entrada i tres estances – només una per a la vida privada –, a l'altre extrem Teresa Vilar regenta un hostal amb entrada, "aposento", sala, dues cuines, cinc cambres i un hort, a més d'una casa contigua –botiga i cinc cambres– que sumen 17 espais.

Enmig trobem tot un univers de cases ben diferents, generalment amb dues-tres altures, en què una disposa de golfes, una altra de porxo i una tercera de terradet. En els nostres inventaris es fa difícil fer una divisió precisa dels espais per planta, però, per tal de fer-nos una idea de com podien ser aquests edificis, podem recórrer a la informació que aporta Garcia Espuche (2010a: 47-57) per a aproximadament dos terços de les cases de la ciutat; es tractaria

¹⁹ Es pot consultar informació addicional sobre aquestes persones, així com la referència dels inventaris utilitzats, a l'annex 1.

²⁰ L'inventari de Teresa Vilar inclou també el llistat dels béns que tenia en dues torres, una a Parets i l'altra a Premià. Només hem fet anàlisi dels béns de l'hostal que té a Barcelona, atès que hem considerat que els altres béns quedaven fora de l'àmbit del nostre estudi.

²¹ Cinc individus de l'estudi, dos d'ells amb un nivell de vida material molt pobre, eren molt probablement propietaris. El tema de la propietat és un tema complex, sobretot pel que fa a l'emfiteusi i censals. Veg. Garcia Espuche (2010: 108-113)

de cases amb dues façanes –una de cara al carrer i l'altra a l'eixida o a un pati– i amb altres dues parets mitgeres amb les de les cases veïnes.

Es tractava generalment de cases estretes,²² amb una planta baixa on hi havia la botiga, una mena d'entresòl –anomenat sostret o estudi– i damunt una planta (29,2%) o dues (51,9%). Aquest sostret no ocupava tota la planta sinó només una part i permetia, a través d'un balconet, veure el què succeïa a la botiga. A través d'unes escales situades al mig, es podia pujar a un primer pis, que tenia un nombre d'estances que variava entre 1 i 3. Sovint hi havia un segon pis, amb una altra cambra i una porxada que donava al carrer. Molt probablement, aquesta tipologia d'habitatge correspondria a la majoria de les llars d'aquest estudi. La resta de llars de la ciutat eren o bé una classe de casa de més complexitat, més gran i noble (6,4%), o bé un entremig entre els dos tipus d'edifici descrits (27%).

En el nostre cas, els inventaris ens informen de dos habitatges amb hort (un amb “triquet”).²³ Un celobert podria separar les dues cases de Jaume Oriola. És possible, també, que dues cases disposessin de sostret, ja que Jaume Torrent tenia una cambra fosca que treia finestra a la sala, i l'hostaler Gastavino té dos “estudis” contigus que podrien respondre a aquest tipus d'estança. (Annex 3 taula 1)

4.1.1. Els usos de les estances

Tal com s'ha explicat anteriorment, en aquesta època, tant al carrer com en molts aspectes vivencials, no es donava una clara separació entre la vida pública i la vida privada. Si a aquest fet hi sumem el caràcter dels dos oficis que tractem, podem entendre que a la taverna, però sobretot a l'hostal, els espais que es dediquen al negoci i els que es destinen a l'àmbit privat queden molt difuminats. Malgrat aquesta dissolució d'ambdós àmbits, la disposició de certs objectes ens permeten, en uns casos més que en d'altres, veure on es desenvolupava una gran part de l'activitat laboral.

La taverna

L'activitat de la taverna solia desenvolupar-se a la planta baixa; a les entrades, botigues, sales i, en un menor nombre de casos, a les estances (i cuines). Les entrades solien estar principalment destinades a la venda d'oli i vi, és allí on trobem les taules i estris per a tal tasca.

²² Tot i que es defineixen com a estretes, generalment la base de planta era de 50m2 en amunt.

²³ Aquest “triquet” podria ser un dels primers documentats al Raval, atès que fins ara a la zona del Raval no se n'hauria documentat cap, veg. Garcia Espuche (2010a: 220).

Els inventaris ens diuen que Eulàlia Badia havia tingut la taverna a l'entrada i Magí Roldós, en canvi, utilitzava tota la planta baixa. El cas de Bartomeu Atzeneta crida l'atenció, atès que a la botiga hi tenia tan sols un parell d'armaris, una bóteta petita i tres armes, i sembla que és a la cuina de baix i en una cambreta on es situaria el negoci de la taverna.

Jaume Torrent utilitzava l'entrada, on hi tenia 7 bancs, 2 taules amb els estris i un armari amb les tasses, i una sala on hi havia una taula amb calaix, 2 bancs, 32 cadires i un bufet de noguer. A l'entrada de la casa de Simeó Ferrer –on trobem l'única vela registrada en els inventaris– hi havia 12 bótes, 5 gerres grans d'oli, un aparador per a la venda d'oli, 6 bancs i 3 taules; una amb balances i guarniments destinats al comerç de bales i perdigons.

En canvi, Oriola disposava de dues entrades que li servien de taverna i una altra que feia servir més aviat de magatzem. Oriola comptava, a més a més, amb una altra taverna a l'entrada d'una casa situada a la Plaça de l'Oli, on habitava i possiblement treballava el mestre Joan Borrell.

La taverna de Sant Cristòfol, regentada per Bernat Bartholo, tenia a l'entrada les bótes, el “taulell de mesurar oli ab un calaix” i 3 bancs. En una estança hi havia “sinch banchs bons de espallera”, un banc alt i 2 taules. En canvi, en altres edificis, tenia un celler i tres botigues –una d'aquestes llogada– que utilitzava de magatzem. Allí hi tenia repartides 20 bótes, tres carretells, alguns aliments i altres objectes diversos.

L'hostal

Teresa Vilar comptava amb dues cases contigües; sembla que una, amb onze espais diferents, estava destinada al negoci de l'hostal, mentre que l'altra –que en té sis– s'utilitzava principalment com a habitatge i magatzem. A la planta baixa de l'hostal hi trobem l'entrada, una cuina, una sala que dóna a l'hort, la cambra de la sala i un “aposeno”. Als pisos superiors hi tenia quatre cambres i una altra cuina amb una taula i sis cadires. Els 5 llits d'aquesta casa estaven distribuïts en cinc estances diferents: 2 a la planta baixa –en l'“aposeno” i a la cambra de la sala–, i els altres 3 restants en tres cambres dels pisos superiors. Es tractaria, doncs, d'habitacions no compartides que resguardaven la intimitat dels seus clients. Dues d'aquestes cambres disposaven, a més, d'una taula i cadires. Pensem que una cinquena cambra, on hi havia 2 taules, 5 cadires, matalassos i flassades –sense que hi consti cap llit– podria tenir un ús múltiple, i fer les funcions de sala i, en cas necessari, de dormitori. Pensem, però, que la casa que habita Teresa podia acollir algun hoste més.

Josep Gastavino disposava de sis estances: dos estudis, tres sales i un “aposeno”. En un estudi hi guardava la roba. A la “sala primera al pujar de la scala”, hi havia taules, bancs i cadires acompanyades d’altres mobles contenidors. Els 12 llits de l’hostal estaven repartits en quatre estances; 1 en un estudi, 1 a una sala, 2 en una altra sala i 8 en un mateix “aposeno”. En totes hi trobem taules i cadires on, a més de la sala, també s’hi podia fer un mos. Malgrat disposar de 5 cortinatges de llit, és ben segur que l’hostal de Gastavino no podia proporcionar la intimitat que oferia Teresa Vilar.

Altres estances

En alguns inventaris es comença a fer evident, com diu Creixell (2012: 109), “una tendència a la racionalització i adjudicació d’especificitat als diferents espais que conformaven l’habitatge”.²⁴ Lluís Bordes disposa, per exemple, d’una “estància del menjador”. Trobem també estances que es reserven per a dormir, o bé per a tenir-hi exclusivament els cofres, caixes i altres contenidors on es guarda la indumentària, la roba de la llar i algunes joies.²⁵ Tot i això, cal dir que molts espais tenen en realitat una gran diversitat d’usos. Un bon exemple pot ser la botiga de la casa que habita Teresa Vilar, on s’hi guarda una bóta, dos llits de pilar, un cofre, dues taules, dues cadires baixes i tot d’estrís de cuina. A casa de Bernat Bartholo, taules, bancs, pastera, sacs, armes i cofres comparteixen una mateixa sala, o un llit de pilars comparteix espai amb dos alambins, armes i estrís de taverna.

Volem posar de relleu que en l’inventari de Jaume Torrent s’hi anomena una “rasala” que sembla una sala destinada a pastar-hi pa, amb una pastera i post de forn, sedassos, una balança romana, senalles i sacs per guardar-hi el mill i el blat. Aquesta estança, que en d’altres inventaris s’anomena “pastador”, és més freqüent en les cases grans.

4.2. Objectes i utilitatge

4.2.1. Els objectes de treball de la taverna

A les entrades i botigues de les tavernes trobem taules que serveixen, específicament, per vendre i mesurar l’oli. N’hi havia que duien calaix, amb o sense pany i clau. Simó Ferrer tenia, en canvi, l’únic aparador “ab dos calaxos y demunt ab los ormetxs per a vendre y mesurar oli”. Magí Roldós tenia una tauleta per treure a la porta de l’entrada. Armaris i bufets també són presents, tot i que en menor nombre que les taules. Jaume Torrent tenia un bufet de noguer i

²⁴ Aquesta especialització de les estances és també per Ariès (1989) o per Pounds (1999) un dels trets característics de l’època moderna.

²⁵ En altres inventaris de la mateixa època aquest espais són anomenats com a “guarda-robes”.

guardava les tasses de la taverna dins “un armari de fusta dolent”. A la botiga d’Atzeneta hi havia “un armariot ab calaixos buyt” i “altre armari ab duas portas dolent”.

Els estris més freqüents per a la venda d’oli eren: les mesures i embuts de llauna i llautó, gibrells, setres, porrons, gerres de terra, i alguna “trehadora” d’estany (amb mànec de ferro) o casseta d’aram que serveixen per treure l’oli. També hi trobem alfàbies –algunes de 100 i 60 quartans,²⁶ que equivalen a 415 i 249 l. respectivament–, gerres olieres grans amb la capacitat de mitja carga (62,25 l.) o gerres amb una nansa on hi caben tres quartans (12,45 l.). A l’entrada de la taverna de Simeó Ferrer hi trobem quatre gerres grans soterrades i una folrada d’espart. En tres d’aquestes hi caben fins a 221 litres d’oli.

Les referències a les taules de vendre vi són més escasses. Només Jaume Oriola tenia una taula de tenir “garroffons”, “un banch de fusta de trafegar” i un trespeus per buidar vi. Bernat Bartholo disposava d’un banc per treure vi. Altres estris eren els gibrells de terra, les mesures, els “porrons de terra per tenir los ambuts” o unes “gibrelletes de calaix”. Els múltiples i variats embuts podien ser de trompa o rodons, d’aram, fusta, llauna o estany, de fusta amb trompa o canó d’aram, ja fossin per mesurar o bé per posar el vi dins les bótes. A la taverna també hi trobem les tasses (de vidre),²⁷ els “garroffons”, les capsas de suro de garroffons –on es posava a refrigerar la beguda amb neu o gel– que a voltes contenien brocals de vidre o d’estany, utilitzats per servir el vi. Garroffons, capsas i brocals tenien diverses mides. El major nombre de garroffons el tenia Bernat Bartholo, 13 entre grans i petits.

Entre les gerres trobades n’hi havia que tenien una aixeta de coure que permetia poder acumular aigua per quan fos necessària. En algunes tavernes trobem alguna d’aquestes aixetes soltes, de diverses mides. Hi ha també ampolles de vidre, flasconera de fusta amb “vidres” i un parell de caixes per posar coses per servir. Devia ser freqüent poder menjar o comprar olives en les tavernes, ja que trobem gerres d’olives així com 11 “gerratas” que servien per salar-les, que Bernat Bartholo guardava (buides) en una cambra.

Un objecte que no pot faltar és la bóta (algunes amb cercols de ferro), que trobem en diverses mides. Les més grans eren de 6 i 5 cargues, és a dir, amb una cabuda de 728,4 l. i 607 l., juntament amb les “bótes de mena” de 5,5 cargues. Les segueixen les de 3 cargues, bótes de 2 cargues i mitja, les “mitgesbótes” de 2 cargues, les d’una carga (121,4 l.) també anomenades

²⁶ Teixidó (2008: 78) en informa que a Barcelona al segle XVI el quartà d’oli equival a 4,15 l. Les cargues d’oli i les cargues de vi tenen mesures diferents. La d’oli correspon a 124,5 litres, mentre que la de vi correspon a 121,4 litres. El barraló de vi 30,35 l.

²⁷ En un sol inventari s’anomena que el material de les tasses que es destinen a la taverna és el vidre.

“carretell”, o les bótes de mitja carga. En trobem també que es mesuren en barralons; d’11, de 5 i 1 barraló (30,35 l.), o els sesters (alguns de fusta, alguns amb cèrcols de ferro). Es documenta, a més, una portadora.

Entre els nostres taverners n’hi ha que tenen una gran capacitat per poder donar cabuda a nombroses bótes. Bernat Bartholo, amb 5 bótes de 6 cargues, 13 bótes de mena, 12 “mitgesbótes” i una altra de 2,5 cargues, podia emmagatzemar una mica més de 16.000 litres de vi, malvasia, aiguardent o vinagre. Oriola podia donar cabuda a uns 12.000 l. i Jaume Torrent fins uns 9.000 l. Els segueixen Lluís Bordes, Bartomeu Atzeneta o Simeó Ferrer i, en últim lloc, trobem el matrimoni Roldós. Les grans diferències que es donen entre taverners pel què fa a la capacitat d’emmagatzematge posen també de manifest grans desigualtats (veg. annex 3 taula 1). En contrast amb altres dades, com ara el nombre²⁸ d’objectes que posseeix cada individu, ens podem fer una primera idea de les grans diferències socioeconòmiques que es podien donar entre taverners, les vídues que poden donar continuïtat al negoci i finalment la resta de vídues i Guillem Brun, que no regenten cap establiment.²⁹

4.2.2. La cuina i els seus estris

Ceràmica, olles, fogons i altres estris a la cuina

A les cuines s’hi podien trobar bastants estris d’ús quotidià fets de terrissa, que es comptaven formant un conjunt, com ara “una sort de plats y escudelles, plates i escalfetes, cànters de terra y ollas de tot servey” de Jaume Torrent. Les peces de ceràmica eren principalment utilitzades per al servei del menjar, per emmagatzemar i conservar els aliments o bé com a estris auxiliars en l’elaboració –com una gerra de confitar pebrots de Magí Roldós o les de salar olives–. De fet, segons Julia Beltrán de Heredia (2012: 244-245), eren poques les peces de terra que servien per fer coure els menjars i, en tot cas, al ser poc aptes pel foc viu, s’usaven per cuinar lentament sobre el foc indirecte de les brases o dels fogons. Pel foc directe eren més adequades les olles de ferro, aram i coure, o bé les casses, cassoles, calderes i cassons d’aram. Als inventaris, el nombre d’aquestes peces de metall puja a 80. De cobertores de metall que servien per tapar els recipients, tan sols Teresa Vilar en disposa de dues d’aram.

²⁸ Som molt conscients que el simple recompte d’objectes obvia variables molt importants, com ara la qualitat i el valor de cada un d’aquests.

²⁹ Cal destacar que Simeó Ferrer, malgrat no tenir gran capacitat d’emmagatzematge, es troba entre els cinc individus que posseeixen més quantitat d’objectes, com veurem més endavant, aquest fet possiblement és degut al fet que devia centrar gran part del negoci en el comerç de l’oli i es dedicava també al negoci dels perdigons i les bales.

Els rostits es feien o bé amb cassoles o bé amb asts i greixoneres.³⁰ El nombre de cassoles supera la desena, de greixoneres només en trobem 4, tres d'aram. Per poder cuinar al foc viu s'utilitzaven els clemàstecs o lleves, trespeus i cadenes de ferro amb ganxos per subjectar els diversos recipients de metall. Nosaltres, però, tan sols hem trobat uns "llevans" i alguns trespeus. Desconeixem si entre els "ferros del foch" i les "sort de ferro de cuyna" que s'anomenen en alguns inventaris hi podríem trobar algun altre d'aquests elements. També comptem amb graelles, cavalls per rostir, torradores, molls i les pales de ferro. Altres peces de cuina que tenen una presència important en els nostres inventaris són les paelles (29), es diu que 15 són d'aram i 5 de ferro.

Els fogons eren una alternativa a les llars de foc per poder coure el menjar. Eren unes peces fàcils de moure. A la base s'hi posava el carbó vegetal i a la part superior, damunt un enreixat, s'hi posava l'olla.³¹ Els cinc que comptem es descriuen com fogons de fusta,³² d'aram i ferro. En disposen Guillem Brun, Eulàlia Badia, Lluís Bordes, Bartomeu Atzeneta i Jaume Oriola a la casa de la plaça de l'Oli. Les "copes de foc" (una mena de fogonet), s'utilitzava juntament amb els "plats de foch" per mantenir els àpats calents. Dues de les copes dels nostres inventaris molt possiblement fan referència a aquest element.³³

Els morters eren uns estris auxiliars utilitzats per elaborar les salses i triturar condiments. Eren força freqüents i podien estar fets de pedra, de coure o d'aram, i anaven gairebé sempre acompanyats de la seva mà feta del mateix material. En canvi, hi ha una mostra menor d'estrils més específics, com ara un enllardador, esbromadores o escumadores d'aram o llautó, botifarrer, ratlladors de llauna o bé "una ralladora de rellar codonys, de ferro, vella", salinera i setrill d'oli.

L'anàlisi dels estrils de cuina ens permeten observar certes diferències. Les cuines més assortides són les de Simeó Ferrer (31), Jaume Oriola (27), Jaume Torrent (24), Bernat Bartholo (21), Bartomeu Atzeneta (19). Entre ells també trobem Teresa Vilar (19) que destaca, juntament amb Oriola, per tenir una varietat més àmplia d'estrils, com ara una olla d'aram petita amb nansa de ferro, un perol d'aram per fer aiguardent, una casseta d'apotecari amb mànec de fusta, el ratllador de codonys o una greixonera. Els segueixen amb cuines més

³⁰ Les greixoneres es col·locaven sota els asts per recollir els greixos que es desprenien de la cocció de la carn.

³¹ Per ampliar informació veg. Beltrán de Heredia (2012: 243-265).

³² Tenim referència de tres fogons de fusta, que desconeixem però com podien funcionar amb el foc.

³³ En els inventaris apareixen 2 copes d'aram, una, segons l'encant, és de "foch" l'altre possiblement també. Tenim a més a més 8 copes petites de ferro i llautó, que no podem assegurar que fossin de foc i no per servir-hi la beguda.

humils Eulàlia Badia (15) i Lluís Bordes (17), Josep Gastavino, Magí i Elisabet Roldós o Guillem Brun, amb un nombre d'estrís comprès entre 7 i 9, mentre que Maria Comelles no en té cap.

Semblaria, doncs, que la major possessió d'aquests objectes recau sobre els mateixos individus que tenien una capacitat d'emmagatzematge major, mentre que els taverners amb menys capacitat i les vídues de taverner són els que en tenen menor nombre (veg. annex 3 taula 2). En el cas dels hostalers destaca Teresa Vilar, tant pel nombre com per la varietat i és que, en aquest cas com en el d'Oriola, les diferències són rellevants no únicament per la quantitat sinó també per la diversitat.

La vaixel·la comuna

Les escudelles, plats, plates, copes i gerres eren uns elements indispensables que podien tenir diverses mides i estar fets de diferents materials; de ceràmica³⁴ de pisa, de pisa blanca o de pisa pintada. D'aquests últims en trobem poques mostres, tan sols en té Simeó Ferrer. Tampoc són molt freqüents els plats i plates d'estany (15), aram (4) i llautó (1).

Les referències dels estris per a beure són molt escasses, tan sols trobem algunes sorts de tasses de vidre a la taverna i algunes copes petites de ferro i llautó.³⁵ Eulàlia Badia disposa d'una sort de vidres entre els quals potser hi trobaríem algun got. Tenen més presència les gerres, gerres de terra, gerres d'aigua, càntirs de terra i d'aram, botiges d'estany, pitxers de pisa o pots de vidre. Trobem, a més, dos altres objectes de vidre relacionats també amb el menjar i beure: són una fruitera i dues carabasses; una de grossa i una altra de petita que devien fer-se servir per contenir líquids.

Troblem a faltar, en canvi, culleres, ganivets o forquilles d'ús quotidià, ja siguin de fusta o llautó. Tan sols a casa de Bartomeu Atzeneta hi trobem "una mitxalluna ab son mànech de fusta" que podia servir per tallar carn. En aquest sentit Pounds (1999: 278) explica que "aunque las cucharas ya eran conocidas y utilizadas en la época clásica, la mayoría de la gente se conformaba con usar los cuchillos que llevaba consigo. Lo habitual era coger la comida de la bandeja o del trincherero con los dedos". A mesura que l'ús de les escudelles cau i s'adopta el plat, la presència de la cullera individual augmentarà, bé que no s'imposarà fins al segle XVIII (Codina, 2000: 180-185).

³⁴ Tot i que en els nostres inventaris no es diu, podien ser vidriats, sense envernissar o bé els humils "plats negres" fets de ceràmica comuna reduïda. Per ampliar, veg. Beltrán de Heredia (2012 p. 251).

³⁵ Bernat Bartholo té al seu celler "quaranta-hun parells vidras il·luminats" i "quaranta parells vidras il·luminats y blanchs" que, tot i que no ho podem assegurar, podrien tractar-se d'objectes de vidre destinats també a la vaixel·la entre els quals gots. Sobre les copes veg. nota 33.

Gibrells, gavadals i conques

Gairebé tots els gibrells dels nostres inventaris, així com les “quatre gibrelletes de calaix, de llautó”, es troben en estances que formen la taverna conjuntament amb les mesures i embuts, usats per a la venda d’oli i vi. Els gibrells podien tenir diversos usos, des de contenir-hi aliment, per la matança, per pastar... o, com Beltrán de Heredia (2012: 252) apunta per al cas de les tavernes, per a recollir el vi sobrant de les mesures. En canvi, la gibrella, la gava, els gavadals i les conques dels nostres inventaris tenen més presència a les cuines i sembla que podien servir també per rentar els plats o bé per contenir i elaborar menjar. Les conques són de diverses mides, fetes d’aram o de llautó.

La pastera

El pa és un dels tres aliments, junt amb la carn i el vi, que formen la base de l’alimentació tant en època medieval com moderna. Malgrat que a la fleca municipal venien el “pa dinal”,³⁶ hi havia qui portava el blat o la farina al forner per tal que elaborés el pa, o bé qui pastava la massa i únicament la portava a coure (Pérez Samper, 2002: 230-231). Les ordenances de 1613 prohibien, però, als hostalers d’elaborar pa o vi per servir als clients, sí que ho poden fer per a consum propi. En canvi, els taverners podien oferir fins “una qüerna o un tros de pa ab una cabessa de alls o arengada” o “una qüerna y un tros de formatge o bescuyt sens parar-los, per ço, taula”.³⁷

No és estrany, per tant, que 9 individus del nostre estudi tinguin pastera³⁸ (3 són “de tomba” i 3 de “planes”). Trobem també 4 posts de pastar, 3 “garbells per a garbellar el gra”, ormejos o arreu de pastar, alguns sedassos i passadors solts, així com “garbell de tenir pa” o “cistell de tenir bescuyt”³⁹ del matrimoni Roldós. No disposen de cap d’aquests elements Eulàlia Badia, Maria Comelles, Teresa Lucas i Josep Gastavino. Guillem Brun només disposa de post de pastar. Atzeneta i Teresa Vilar tenen tan sols una pastera. Els més ben preparats, amb pastera i altres estris (sedassos, passadors, arreu i ormeigs) per elaborar pa, eren, el matrimoni Roldós, Bernat Bartholo, Simeó Ferrer, Lluís Bordes, Jaume Oriola i Jaume Torrent.⁴⁰ (Annex 3 taula 2)

³⁶ El pa dinal rep aquest nom pel seu preu; un diner la peça. Tot i que la seva mida i pes variava segons el preu del blat.

³⁷ Llibre del Gremi d’Hostalers (AHCB signatura 38-4).

³⁸ Aquests nombres són comptant a Magí i Elisabet Roldós, tot i que pensem que es tracta de la mateixa pastera que ella compra als encants dels béns del marit per 15 sous.

³⁹ El garbell s’anomena a l’inventari de Magí i el cistell al d’Elisabet, pensem que es tracta del mateix objecte.

⁴⁰ Oriola té dues pasteres. Torrent té la “rasala”, una cambra on es pasta el pa. Veg. p. 14.

4.2.3. Els mobles

Taules, cadires i bancs.

La taula, igual que el banc, esdevé un element important de la taverna i l'hostalatge. Sense comptar les taules de vendre oli i vi, en comptem 38, la majoria són de pi, només una d'àlber i una altra de noguer. N'hi ha quatre que tenen calaix i dues són taules de tisora. A més, tenim 8 tauletes, dues de les quals són rodones (una amb el peu llevadís), principalment situades en cambres, i és que –tot i que no s'esmenta en els nostres inventaris– sembla que era força habitual utilitzar-les per menjar-hi damunt del llit (Garcia Espuche, 2010b: 185).

Bancs, bancs amb espatllera, escons, banques, bancals i banquetes són també molt presents, amb un total de 98, el nombre de cadires puja, però, a 151. D'aquestes en trobem d'altres⁴¹ o baixes, de tisora, amb o sense braços, de canyamàs, espart o cuir, o la de repòs. També trobem 7 escambells i 7 tamborets. El major nombre de cadires s'acumulen en tres cases; als hostals de Teresa Vilar i Josep Gastavino (44 i 37 respectivament, distribuïdes en les diferents estances), i a la taverna de Jaume Torrent, que en té 33,⁴² en aquest cas, totes menys una, situades en una mateixa sala. (Annex 3 taula 3)

La cadira, tal com comenta Alexandra Capdevila (2004: 301-302) és un element mobiliari amb una forta connotació social, d'ús individual que, a diferència dels bancs de caràcter col·lectiu, ofereix més confort, més mobilitat i fàcil de distribuir en l'espai. A mesura que avança el segle va adquirint més presència, en detriment del banc, segons Codina (2000: 167-169) aquesta "transmutació d'ambdós mobles revelaria un senyal de canvi de mentalitat".

Caixes, cofres i baguls.

En els inventaris hi trobem nombroses caixes, cofres,⁴³ migcofres, baguls, "litotjes" i sitials, de diferents mides i fustes, alguns dels quals tenen pany i clau, i fins i tot calaixos. Els 92 exemplars estan repartits entre totes les llars, exceptuant la de Maria Comelles. Les més freqüents són les caixes fetes de pi, alba o noguer. Els materials, ornaments, i detalls distingeixen els elements més senzills dels més distingits. Entre ells n'hi ha 3 de "tall de

⁴¹ Xavier Lencina (2012: 66) ens explica que la cadira alta, de menor presència, pràcticament només es troba en inventaris de comerciants, gaudints i nobles. Cal destacar que Gastavino en té 10 d'altres amb braços. Altres tres, sense braços, estan en poder de Guillem Brun.

⁴² 13 d'aquestes cadires de repòs les compra a l'encant dels béns de Teresa Vilar per 10 lliures i 10 sous.

⁴³ Els baguls, segons Lencina (2012: 69) eren òptims per viatjar, mentre que els cofres, més reforçats, servien per guardar-hi joies i coses de valor. Tot i que són termes que s'utilitzen com a sinònims.

monja”⁴⁴ i “una caixa de Gènova⁴⁵ de noguer ab son pay y clau” d’ Atzeneta, o “un cofre gran dorat ab calaxos ab pany y clau” o “una caixa guarnida de os, ab pany y clau ab sos calaxos, bona”, ambdós de Simeó Ferrer. De “sitials” només en tenim 1 on s’hi guardava roba de la llar, així com 2 litotxes, ⁴⁶ que podien servir per guardar-hi objectes i alhora convertir-se en llit, afegint-hi algun matalàs o màrfega.

En aquests contenidors –distribuïts principalment en cambres, estances i alguna sala– s’hi guarda tota mena de roba (de vestir i de la llar) i coses, que van des de cabdells de fil a objectes de devoció o joies. Permeten una millor organització i jerarquització de l’espai, juntament amb les senalles de palma, cabassos, paners i coves de canya... que també servien per tenir-hi la roba i altres objectes ordenats. La possessió d’aquests contenidors és també desigual (annex 3 taula 3).

Armaris, bufets, arquilles, arquimeses i lligador

En el nostre estudi comptem 8 armaris.⁴⁷ Tots, excepte un, els trobem principalment en relació amb la taverna, és a dir, en entrades, en botigues, en cuines o en sales. Tan sols “un armari gran tanyit de vert” es troba en una cambra de Teresa Vilar, juntament amb un llit, un bufet bo, nou cadires i un tamboret. Entre els armaris tenim “armariots” (1 de dues portes i 2 amb calaix), i altres de més lluïts com l’“armari de dames⁴⁸ ab son bofetilo tot de fusta bo” situat a la sala de Jaume Oriola. L’ús que es feia d’aquest tipus de moble era més divers del que s’acostuma a fer en l’actualitat, com explica Lencina (2012: 74), s’hi guardaven eines pròpies de l’ofici, vaixelles, tasses de la taverna... i, tot i que també eren usats per guardar-hi roba, els inventaris mostren com aquesta funció la feien en la majoria de casos cofres, caixes i altres contenidors. En els inventaris trobem també 8 bufets (5 de noguer) que estan situats en sales o en cambres.

Les arquilles i arquimeses són un tipus de moble més sofisticat, que disposa de nombrosos calaixets o enfonys per tal de guardar-hi objectes valuosos. L’arquilla té els calaixos a la vista,

⁴⁴ Podien formar part del dot matrimonial, veg. Creixell (2012: 114 i 129).

⁴⁵ Creixell (2012: 114-116) ens informa que les caixes a la genovesa, que incorporaven elements esculturals en la seva ornamentació, a meitats de segle XVII ja no s’acostumen a trobar “van passar ràpidament de moda”. La presència de models italians, sobretot genovesos, sembla que va tenir certa rellevància a les llars barcelonines.

⁴⁶ Malgrat que a l’inventari de Josep Gastavino posa “llitotxa” pensem que no fa referència a un llit, sinó d’una “litotja” (DCVB), ja que no hi trobem cap matalàs, flassada o llençol que ens pogués indicar que es tracta d’un llit parat sinó d’una mena de caixó o caixabanc possiblement convertible puntualment en llit.

⁴⁷ Malgrat Garcia Espuche (2012: 26) ens adverteix de la presència d’armaris encastats nosaltres no n’hem pogut detectar cap entre els nostres inventaris.

⁴⁸ Segons Creixell (2012: 120) a l’armari de dames s’hi guardava normalment joies i plata.

mentre que l'arquimesa disposa d'escriptori amb tapa abatible (Creixell, 2012: 116). Als inventaris trobem 2 arquilles i 5 arquimeses, i és que Segons Creixell (2012: 124) no se'n troben en moltes llars i "ja responen a personatges d'un estrat social mitjà". Els que es descriuen amb més detall són una "arquilla ab dotse calaxos" i "arquimesa usada ab son armari de dasota" de Jaume Torrent o "una arquimesa gran de fusta de noguer, nova, guarnida ab obra de boix, ab sos calaxos, tirant y peu, ab sos panys y claus" de Simeó Ferrer.

Un altre tipus de moble sofisticat és el lligador, una mena de tocador format per taula i calaixos o prestatges, on acabar d'abillar-se. En els nostres inventaris tan sols apareix "un lligador usat amb son calaix", en una de les cambres de Teresa Vilar juntament amb cofres i bufets on hi guarda roba i joies.

Llits i matalassos.

Els llits, segons Garcia Espuche (2012: 45), són després dels edificis "els elements que marcaven d'una manera més clara unes diferències que anaven de la misèria a la riquesa", i és que es podien trobar des de màrfegues posades directament al terra, fins a llits amb capçalera daurada. Entre els 49 que documentem en tenim de diversa tipologia; fet amb fustes de llit, llit de bancs o bé format de posts i bancs, llit de camp, de "mig pilars", i finalment els llits de pilars. Aquests últims, tot i que semblen els més complets, n'hi ha de senzills i de més sofisticats; trobem "un llit de pilars dolent ab 4 barretes de ferro", altres fets amb fusta de noguer, el de Simeó Ferrer tenia una capçalera daurada. Els més destacats, però, són: el de Jaume Oriola; "un lit de pila[r]s ab sa capsalera deurat y poms" i el de Teresa Vilar "llit de pilars de noguer ab poms y cap dorat bo".

Damunt d'aquests llits hi posaven sovint diversos matalassos, màrfegues, alguna fillola o traspontins. Dels 88 matalassos comptats alguns eren fets de tela blanca, blava, viada, omplerts de llana comuna, llana sarda, palla o pèl. Tenim també 22 màrfegues –teles normalment farcides de palla– i 1 única fillola de Bartomeu Atzeneta, confeccionada "ab la llana barbares[c]a ab sas telas blavas y blancas" i que permetia un millor confort atès que evitava que es formessin clots. El traspontí era un tipus de matalàs petit que servia per alçar els matalassos que hi anaven damunt, tan sols n'hem trobat 2 en diferents cases.

Entre els hostalers se'ns presenta una diferència remarcable; Josep Gastavino suma 37 matalassos i màrfegues per 12 llits i la llotxa citada, mentre que Teresa Vilar en té 16 pels 10 llits de les dues cases (tot i que 3 devien anar damunt del terra). Volem destacar que tan sols s'ha trobat un bressol, que posseeix Elisabet Roldós (no figura, en canvi, a l'inventari de Magí).

La tinença de tots aquests elements mobiliaris destaquen algunes de les diferències notòries entre individus (veg. annex 3 taula 3). Veiem per un costat que els elements més vistosos i elegants, com arquilles, arquimeses, lligador, llits de pilars daurats i, fins i tot, els armaris i les caixes més sumptuoses els posseeixen uns pocs, aquells que ja han figurat com els que disposaven de més objectes i sembla que tenien una millor posició socioeconòmica. En menor nombre i de menys qualitat en trobem entre les vídues de taverner i els taverners que semblen respondre a perfils més humils (Guillem Brun, Roldós, Lluís Bordes o Atzeneta).

4.2.4. Roba de la llar

Roba de llit.

La mirada cap als llits del segle XVII és incompleta si es deixa de costat les peces de roba que els cobrien, ja fossin els mateixos llençols, vànoves, flassades, així com els diversos cortinatges i caigudes que, juntament amb algun coixí, ornaven el propi moble. Generalment es tracta de peces valorades i amb força sortida en els encants.

En els inventaris es compten 272 llençols fets de diversos materials: de cànem (83), de cànem i estopa (29), d'estopa (16) i de drap de casa (7). Només en tenim un de lli, dos tenen randes, i un altre, no gaire bo, està guarnit amb puntes verdes. Els que estan fets de bri –pura fibra– de cànem o lli estan entre els més valorats.

Més vistoses semblen les flassades (67) i les vànoves (28). Les flassades, generalment de llana, adopten un ventall més ampli de colors:⁴⁹ són blanques, blanques viades, grogues, “narenjades”, vermelles, blaves i verdes. Les vànoves, fetes de diferents materials que llençols i flassades, són de cotó, fil i cotó, cotonina, fil borronat, seda, fil i seda, encotonades, ensetinades, o bé fetes de mostres. Les podem trobar també guarnides amb flocadura blanca, amb serrell o puntetes. Predominen les blanques, però també n’hi ha que combina el vermell i el blau, altres on simplement se’ns indica “de color”. Destaquen una de seda verda i encarnada de Jaume Torrent, i una altra del mateix material que és de “color bronseat i groch” de Simeó Ferrer.

Els cortinatges de llit formats per diverses peces,⁵⁰ sobrecels, cobrellits i davant-llits, servien per vestir els llits. Aquests elements de la llar eren normalment vistosos i ornamentats; alguns amb brodats, altres amb una randa al mig, guarnits amb flocadura de seda, amb passamaneria, alamares o puntes. Els materials tèxtils més utilitzats eren la cotonina, el cotó, el domàs, fil, fil i

⁴⁹ Lencina (2001: 215-218) mostra l’evolució creixent d’un ventall de colors en les robes.

⁵⁰ En els nostres inventaris es descriuen cortinatges que tenen fins a 7 peces.

cotó, filempua, drap, sargeta i ret. Els sobrecels són majoritàriament de color blanc, alguna vegada verd. Els cortinatges són de color blanc, noguerat, noguerat i blanc, verd, groc i vermell. Més senzilla devia ser la mosquitera de Gastavino.

Pounds (1999: 264) creu que aquestes robes tenien la funció principal de guardar de les corrents d'aire i no tant de preservar la intimitat, de fet Flocel Sabaté (1996: 35) ens informa que sovint les finestres de les cases més humils en comptes de vidres tenien paper encerat per tal de protegir del fred i les inclemències, si hi afegim tancaments no massa fermes se'ns fa fàcil pensar que eren elements importants. Quan els mètodes de calefacció i tancament millorin, possiblement serà quan la seva funció principal serà l'ornamental i la de protecció de les mirades. De fet en el nostre estudi coincideix, normalment, que en els casos en què l'inventari es realitza durant els mesos d'estiu aquests paraments es troben guardats mentre que en els mesos de tardor i hivern molts d'aquests elements envolten i cobreixen els llits. Tot i això cal considerar que, en tractar-se d'elements de guarniment costosos, els més elaborats i delicats estiguessin "guardats en caixes, esperant els moments festius, dramàtics o solemnes en els quals era obligat "parar" i embellir el llit" (Garcia Espuche, 2012: 32).

En l'anàlisi conjunt dels paraments de llit hem de dir que, tot i que de forma general tornem a trobar les mateixes diferències ja destacades, algun dels llits més humils de la mostra disposaven de cobrellit o davantllit. Els elements més elegants els tenen: Jaume Oriola amb un "cortinatge de drap v[er]t ab flocadura de seda, ab sas alamaras" que vesteix el llit daurat abans descrit; Bartomeu Atzeneta amb "un sobresel de drap vert guarnit ab un passamà de seda verda" que fa joc amb "un cobrellit del mateix"; o bé el "cortinatge de llit de sargeta encarnada, guarnit ab flocadura y alamares de seda groga de or, y devant de llit del mateix" de Jaume Torrent. A més d'Oriola, Ferrer i els dos hostalers en posseeixen un bon nombre. (Annex 3 taula 4)

Els coixins, sobretot les coixineres, són també uns complements del llit amb gran presència en les nostres llars. Els coixins són grans o petits, quadrats, "de galta", o bé de domàs o de cuir. Les coixineres poden ser de drap de casa, de cànem, o de tela bordada freqüentment amb fil o seda vermella. En el recompte de coixins i coixineres es produeix un fet curiós, atès que trobem individus que no tenen cap coixí però sí que posseeixen diverses coixineres.

Roba de taula, tovalloles i eixugamans

Entre la roba de la llar trobem també estovalles, tovallons o torcaboques, així com tovalloles i eixugamans. Els tovallons eren de fil, fil i cotó, encotonats o de "domasquillo". Les estovalles, a més dels materials ja vistos, podien ser de tela de fil i estopa, de mostres, de pinyonet o bé de

ginesta. No es descriuen, en canvi, detalls ni guarniments que ens facin evident les diferències entre uns tovallons i estovalles molt senzills i d'altres de més elaborats.

En trobem un gran nombre a l'hostal de Josep Gastavino (78 tovallons i 25 estovalles), a casa de Jaume Oriola (54 tovallons i 22 estovalles) o a la de Jaume Torrent (54 tovallons i 23 estovalles), seguit de Teresa Vilar (31 tovallons i 18 estovalles). La resta d'individus en tenen un nombre menor. Una dada curiosa ens l'aporten les 16 úniques argolles de tovallons d'Eulàlia Badia, que devien servir per 7 tovallons que tan sols apareixen en l'encant.

Les tovalloles,⁵¹ en canvi, sí que reben una descripció més detallada. Són de cotó, cànem, fil, drap de casa o simplement de tela. Algunes eren viades o amb randes al cap, amb puntes o guarnides de fil noguerat. De les 63 tovalloles totals, 29 eren d'Eulàlia Badia, la resta queda més repartida. D'eixugamans⁵² en tenim en canvi 162, alguns fets d'estopa. N'acumulen Eulàlia Badia (30), Jaume Torrent (24), Jaume Oriola (22) i Bernat Bartholo (19), tot i que no gaire lluny trobem Guillem Brun (15).

L'anàlisi de totes aquestes robes de taula aporta resultats diferents dels que hem anat veient fins ara (annex 3 taula 4). Molt probablement aquestes diferències és donen pel fet que aquest tipus d'objecte acostumaven a formar part de l'aixovar, és a dir, dels béns que la dona aportava al matrimoni, que podia quedar en mans del marit en cas que ella morís o que retornava a la dona en quedar vídua. Això podria explicar, per exemple, el nombre desigual de Magí i Elisabet Roldós que afavoreix aquest cop l'inventari d'ella.

Cortines, portaleres, draps de porta, catifes i cobertors de mobles.

Les portaleres i draps de porta, cortines penjades de barres de ferro, catifes, així com els draps o peces de paret, embel·lien l'espai i aportaven un toc cromàtic, alhora que feien les estances més càlides, aïllant-les del fred i corrents d'aire (Creixell, 2012: 107). Aquests elements els trobem fets de tela, baieta, drap o bocaram. Tenim 3 portaleres; una és de drap verd i una altra de baieta negra, no es descriu, però, cap element compositiu que les fes lluir. Dues de les 3 cortines són de color blau. Dels 7 draps de paret sis eren de colors i un de blanc i blau. Les catifes, que podien penjar de barres de ferro, són de mida petita. En tot cas, es tracta d'uns elements que en nombre i qualitat queden principalment en poques mans. (Annex 3 taula 2)

⁵¹ Hi havia tovalloles que servien per cobrir mobles, i d'altres, possiblement les de tela, que servien per cobrir el cap (Garcia Espuche, 2013: 41). Les tovalloles que aquí comptem no ens en informen, tot i que és probable que servissin per a tals usos.

⁵² Segons Codina (2000: 195) l'eixugamà viu un boom a mitjans del segle XVII mentre la presència de les tovalloles mantenen una continuïtat en el temps des del segle XVI.

4.2.5. El vestir i els seus complements

A principi de segle XVII es fa evident a Catalunya la influència espanyola en el vestir, amb una presència destacada del negre i els colors foscos. A mesura que avança el segle el Principat anirà adoptant nous models, sobretot els francesos, alhora que s'ampliarà el ventall de colors, la varietat de teixits i d'ornaments.⁵³ Segons Riart (2013: 169), a Catalunya a diferència d'altres territoris, aquests ornamentals destacaven per ser més sobris i menys ostentosos, tot i que podien arribar a ser tan cars com els més vistosos.

Els diversos graus de riquesa i nivell social feien evidents certes diferències en la indumentària dels ciutadans, més destacables per la diversitat i la qualitat de la indumentària, que no pas per la quantitat de peces que es posseïa. Així ho confirmen estudis de més gran dimensió⁵⁴ que, a més, permeten “acabar el tòpic d'unes classes baixes i mitjanes vestides a prop de la pobresa”, i alhora afirmar que “l'accés a les modes i innovacions [...] arribaven força ràpidament a tots els nivells socioeconòmics” (Garcia Espuche, 2013: 54 i 59), a través, per exemple, dels encants o dels robavellers que afavorien la circulació i aprofitament de les peces de vestir.

Segons aquests estudis, la indumentària masculina estava formada principalment per una mena de pantalons anomenats “balons” que arribaven fins al genolls, acompanyats d'una peça ajustada al cos anomenada “ropilla”, i damunt el gipó⁵⁵ o el justacòs. La femenina estava formada per una faldilla i la “ropilla” o el gipó, que es complementava amb faldellins o davantals.⁵⁶

En els nostres inventaris trobem llistats els balons solts o formant conjunt amb altres peces de roba.⁵⁷ De solts n'hi ha 4, fets amb teixits d'estamena, drap o escot i 1 baló de mariner de Magí Roldós que és de cordellat. Els seus colors són; blau, negre, lleonat i color canyella. Semblant als balons són 1 calçons i 2 calçots solts. De conjunts de “baló i ropilla” n'hi ha 5, que són d'escot, sargeta i de “xamallot de flandas” (d' Atzeneta). Magí Roldós també té 1 “vestit de home, ço és; baló, ropilla, gipó blanch de cotonina y mànegas de tela, lo qual vestit és a la moderna, de drap color de pèl de rata, usat”. Hi ha, a més, 6 conjunts de balons i “ropilla”,

⁵³ “la presència del negre en el conjunt de la indumentària va disminuir després del 1652 [...] les puntes i ornamentals van incrementar [...] al llarg del segle XVII” (Garcia Espuche, 2010a: 167).

⁵⁴ Tot el treball i bibliografia realitzada al voltant del jaciment del Born.

⁵⁵ Segons el DCVB la ropilla es du sobre el gipó.

⁵⁶ Per ampliar veg. articles de Garcia Espuche (2013) i Riart.

⁵⁷ No figura en els inventaris que Guillem Brun, Bernat Bartholo i Josep Gastavino, tinguin balons, “ropilla”, o gipó ni mànigues.

acompanyats de capa (fets amb “drap pèl de rata” i d’altres teles valorades com l’escot, la baieta o la sargeta).

Amb les faldilles passa el mateix, en trobem 20 de soltes, 3 amb gipó i 2 acompanyades de gipó i escapulari,⁵⁸ afegint-hi en un cas les mànigues. Són peces que no sempre es troben en mans de dones. Legalment, la roba que duia la dona, adquirida durant el temps de matrimoni es considerava propietat del marit – només la roba aportada en dot era retornada a l’esposa. Tenim faldilles fetes de teles senzilles com la picota (2), el cordellat (2), l’estamenya (7), l’escot (5), l’escarraman (1), així com d’altres amb teles més valorades com la sargeta (4), domasquillo (1), el tafetà (2) i domàs (1). Les faldilles llüien una gamma més àmplia de colors, blanc, morat, blau i groc, amb predomini de les “pardes”, lleonades i negres. Només les faldilles de domàs de Teresa Vilar duïen galó.

Altres vestits llargs o túniques de dona que hem trobat són les 3 atzarenes (fetes de xamallot, una d’escot i l’altre de sargeta), 2 vestes (de bocaram), així com 2 saies “mongils”; una “de stamenya llahonada obscur” i una altra “de scot negre”.⁵⁹ Les atzarenes i saies mongils, però, són unes peces que aviat desaparegueren.⁶⁰ Teresa Vilar tenia a més un vaquero; una mena de cota d’home.

Als inventaris trobem a més 22 davantals, dels quals setze eren de filempua –tres de blancs i un amb puntes blanques–, altres davantals són de cotó, de blauet, de tela negra i un “de tafetà llaonat ab puntes negres xiques”. Teresa Vilar en té 9, un dels quals és de tafetà lleonat amb puntes. Els altres estan en mans de Simeó Ferrer (5), Jaume Oriola i Eulàlia Badia (3), Bartomeu Atzeneta i Teresa Lucas (1). De faldellí –peça ornamental– només n’apareix un de color verd, que pertany també a Teresa Lucas.

Les “ropilles” i els gipons són peces tant femenines com masculines, n’hem vist formant conjunts però també en tenim de solts. De “ropilles” soltes n’hi ha 16, majoritàriament negres o lleonades, fetes d’estamenya, escot, drap i sargeta. De gipons –que es duïen ajustats al cos, i que podien anar amb o sense mànigues– en comptem 25; els inventaris diuen que quatre són d’home i tres de dona. Estan fets de cotonina, de drap de casa, escot, estamenya, escarraman,

⁵⁸ Segons DCVB, l’escapulari és una peça de roba que es posa damunt les espatlles, passant el cap a través d’un forat central. Cobria davant i darrere. Cal distingir-lo d’un altre mena d’escapulari que tractarem més endavant.

⁵⁹ Segons DCVB el “mongil” el portaven dones grans, novies i monges.

⁶⁰ Veg. dades de Garcia Espuche (2013: 36). En la documentació per ell tractada les atzarenes deixen d’esmentar-se l’any 1629, les saies “mongils” el 1654 i les armilles l’any 1635. Això explica la convivència en les cases de peces i objectes que estan en desús i d’altres de nous que es van imposant.

tafetà, sargeta, llama, domàs i seda. El color més freqüent és el blau, i el negre per les mànigues. Es tracta, generalment, d'unes peces de roba vistoses, moltes guarnides amb ornaments.

Els gipons més senzills es troben en mans de les vídues Elisabet Roldós (1), Teresa Lucas (1), Maria Comelles (3) i Teresa Vilar (4). Dels 4 giponots d'Atzeneta, un és "de tafetà color flor de romero" i un altre "de seda blau ab unas mànegas de tafatà negra". Alhora ens sorprèn Lluís Bordes amb un "de cotonina de botiga, guarnit ab passamà negre" i un altre "de domàs blau ab botons de plata bo" que a l'encant es ven per una quantiosa suma de lliures (19 lliures 18 sous). Simeó Ferrer en té 4, uns amb botons de plata. Dels 3 que té Jaume Oriola un és "de seda parda de teleta d'aigua". Tot i que els més lluits són: els 3 gipons de Jaume Torrent; "de tafetà blau molt usat ab galo de or", "de llama guarnit ab puntes negres y mànegas de riso" i el "de osteda ab mànegas de xammal tot de Olanda". (Annex 3 taula 5)

Les camisoles (27) són majoritàriament en el nostre cas de cotonina, cordellat, alguna d'espòlim o seda, i podien anar guarnides amb un galó. La majoria les posseeixen els homes. També cobrien el cos, per damunt de la "ropilla" o les camises, les 6 armilles⁶¹ (majoritàriament blanques, fetes de cotonina, i cordellat), 1 justacòs "de drap de color de canyella", 1 cobrepit "vermell de cordellats, usat sens mànegas", 1 guardapits "rubielos" blau. Una altra mena de guardapit és la cuera, anomenada també com "coleto", era de cuir o ante i normalment estaven ben valorades en els encants o com a penyora. (Annex 3 taula 6)

Existien mànigues independents que alternades amb diferents peces de roba permetien diverses combinacions de teixits i colors (Garcia Espuche, 2013: 39). Soltes, tan sols n'hem trobat una de cotonina, a casa de Teresa Vilar. També hem trobat 4 parells de maneguins, a voltes anomenats "manguitos", que cobrien del colze a la mà i servien bé com ornament, bé per protegir de la brutícia. Simeó Ferrer en té dos, un de blanc i l'altre de color, mentre que Bartomeu Atzeneta i Lluís Bordes en tenen un cadascú.

Les peces més abundants són les camises (162). Eren un element molt habitual entre la gent d'oficis que comportaven un esforç corporal perquè, com la roba interior, es canviaven i es rentaven freqüentment. És per això que "fins i tot en els nivells més baixos es donava una certa acumulació" (Garcia Espuche, 2013: 54), com ara és el cas d'Eulàlia Badia que en té 41, Guillem Brun amb 30, Lluís Bordes 20, seguits de Torrent i Oriola que en tenen 13. Eren fetes d'estam, estopa, cànem, cànem i lli, i bri de cànem i bri de lli.

⁶¹ Segons Lencina (2001: 218-229) l'armilla és una peça que s'anirà imposant en aquest període, i serà usada tant per homes com per dones.

La roba interior que hem trobat són 8 calçotets i 7 enagos. Només ens diuen que uns calçotets són de blauet. Dels 7 enagos –tots de Teresa Vilar–, cinc són de filempua, uns “de stopa blaves guarnides de passamaneria” i altres “de tafetà blau guarnides ab galó de or”. Per altre costat trobem mitges, calcilles i peals. Les mitges eren fetes de cordellat, estam, seda i estam, i seda. N’hi havia de blanques, “pardes” blaves i grises, i tot i que, normalment les utilitzaven homes i dones nosaltres només les trobem en possessió d’homes. Els homes les duien mostrant mitja cama, del baló cap a baix. De calcilles en tenim 8 –quatre són de fil i unes altres amb talonet– i Simeó en té una sort. De peals només en tenia 6 Jaume Torrent.⁶² (Annex taula 6)

Casaques, gambetos, gavanys, capes i capots eren peces que servien d’abric. De casaques només n’hi ha 1 “d’escarraman cabellat negre”. Entre les 10 capes hi havia “una capa gascona ab gaffets de plata”, i una altra capa de pastor, la resta eren d’estamenya, escot, contrai, drap de Berry i pèl de camell. També tenim 2 capones, una de domàs de mostres i l’altre de cordonet. Tenim, a més, 1 gambeto –capot llarg– de cordellat de mariner de Roldós, que va en companyia d’una faixa i uns balons que hem vist anteriorment. Finalment trobem “una sort de balonas⁶³ de home de tela llisas” de Simeó Ferrer. Moltes d’aquestes peces citades són negres o “pardes”. (Annex 3 taula 7)

També són molt importants en aquesta època les peces que serveixen per cobrir-se el cap; “una qüestió que incorporava valors que anaven més enllà de la funció estricta” (Garcia Espuche, 2013: 41). Així, en els nostres inventaris hi trobem “sombrosos”; 6 d’home (un de blanc i un altre de negre), 3 de dona (un de folrat de tafetà). Una sort de capells de tela guarnits amb puntes, 1 muntera de drap i 2 caputxes, una d’estamenya i l’altre més llúida feta amb “teleta de aygues negre, forrada de bayeta”. Altres complements femenins eren 1 serener d’escomilla amb puntes negres, 3 “tocados de tela” i 6 toquetes (quatre de glassa).

Els “mantos”, “manticos” i mantellines que usaven les dones, servien per cobrir-se les espatlles, i també el cap. Dels primers en trobem 11, fets d’escomilla, estam, estam i seda; un d’aquests “manto bo per a lo dol”. De “manticos” en tenim 3, un de picota i dos de més vistosos; un “de domasquillo negre ab unes puntes de plata” i l’altre “de tafetà blava ab puntes de plata”. Trobem també 3 mantellines: una “de filadís encarnat y negre”, una “de stopa parda, bona” i l’altra “de risso guarnida de tafetà vert”. Els 21 mocadors són tots de tela, alguns guarnits amb puntes. El mocador de Simeó Ferrer és l’únic, però, “de tela morisca”.

⁶² No hem trobat calces i lligues, tot i que com explica Garcia Espuche (2010: 170) devien ser freqüents.

⁶³ Escrit “balonas” però pensem fa referència a valones, un tipus de capa curta, veg. glossari a l’annex.

Les tarifes de 1655 mostren que a mitjan segle XVII hi havia una gran varietat de calçat – sabates, tapins i espadnyes– que permetia a grans i petits, acabats i gent humil no haver d’anar descalços pel carrer. Als inventaris, dels 5 parells de sabates documentats, dos són de dona i tres d’home, tots, però, es troben en mans masculines. Entre ells destaquen “dos parells de blanques de dona forradas de tafetà trepadas guarnidas de fil de or y plata fals” d’Atzeneta.⁶⁴ Els tapins són unes sabates amb plataforma de suro que poden arribar a tenir acabats elaborats amb teles bones i brodats, com ara els únics tapins, també d’Atzeneta, fets “de vellut vert, ab las rosas, de puntas de plata falsa y la vi[r]as de plata bona”. Les xinel·les, malgrat serveixen per estar per casa, són tant o més cares que algunes sabates. Les de Jaume Oriola o Simeó Ferrer tenen vires de plata, més senzilles serien unes de vellut de Guillem Brun. D’espadnyes no se n’ha comptat cap, possiblement per tractar-se d’un tipus de calçat més assequible. No podem deixar d’esmentar, però, “un tros de cuyro per fer solas de sabatas” d’Atzeneta –no sabem si eren per confeccionar sabates per consum propi o bé per poder-les vendre.

Altres objectes que podien complementar la indumentària són: uns guants de Simeó Ferrer i els 4 vanos, dos de Ferrer i dos de Teresa Vilar. L’hostalera també té un collar de puntes, “una banda vermella de tafetà llisa” i “tres roses de [ribants] per lo cap”. Trobem també l’escapulari⁶⁵ d’Atzeneta “ab lo escut de nostra senyora del Carme guarnit de fil de or fals” –cal recordar que la confraria de taverners i hostalers es trobava al Monestir del Carme, tot i que la patrona era Santa Marta.

Indumentària infantil

Hem trobat també, entre les robes inventariades, indumentària per a infants; Teresa Vilar tenia “un baül ab pany y clau usat, que-y ha roba de minyó” i a part un faixador. Elisabet Roldós, a més del bressol que ja hem vist anteriorment, té “una sort de robeta de criatura” i set bolquers. Lluís Bordes tenia dos bolquers “de cordellat; hu vert y altre encarnat” i tres camises de minyó –en l’encant se’n compten 4, una de pell juntament amb 4 gambuixos que podrien servir per ajudar a mantenir el cap dret dels infants. Tot i que els inventaris ens

⁶⁴ S’ha trobat “un parell de bótas de vaqueta de [Mascòvia]” de Bernat Bartholo. Probablement fan referència a botes i no botes, atès que estan fetes amb un tipus de pell valorada.

⁶⁵ Segons DCVB està fet amb dos trossos petits de tela que s’uneixen amb un cordó, dues làmines petites de metall o una cadeneta, i es penja del coll. Un dels trossos penja damunt del pit, l’altre a l’esquena. Solen estar beneïts i indulgenciats i són distintius de certes congregacions religioses. Cal distingir de la peça de roba femenina. Ens preguntem si la possessió d’aquest objecte està relacionada amb algun càrrec que Atzeneta hagués pogut ostentar dins la confraria, i si és indicador d’una certa posició social.

indiquen pocs detalls, sembla que la robeta de criatura podia tenir graus de sofisticació remarcables (Garcia Espuche 2013: 48).

4.2.6. Higiene i salubritat

Com hem vist anteriorment, gibrells, gibrelles, conques i gavadals podien servir per rentar els plats o per poder fer la bugada. Les casses⁶⁶ grans que hem trobat a les cuines permetien poder-ho fer amb aigua calenta. En aquell temps, però, la bugada només es feia de la roba de la llar, de la d'infant i de la roba interior –incloses les camises–, la qual es rentava amb freqüència. Riart (2013: 172-173) ens informa que “la roba de portar a sobre, com ara gipons, les casaques o les jupes no es rentaven, per raons de conservació, sinó que s'airejaven sovint”. Vinyoles (1999: 1170) comenta que, a finals de l'edat mitjana, per netejar la roba que s'orejava, s'utilitzaven una mena de raspalls anomenats espalmadors o escombretes; nosaltres, però, no n'hem trobat cap entre els objectes inventariats.

Entre els inventaris hem comptabilitzat 4 draps cendriers,⁶⁷ que servien per colar, amb aigua calenta, les cendres de carbó vegetal, amb la qual es rentava la roba o es fabricava el lleixiu. Dins unes golfes hem trobat 3 “scombras novas”, juntament amb 2 rateres. No hem trobat, però, en cap cas, els fregalls amb què sembla que es podien rentar els plats, possiblement per tractar-se d'un estri de poc valor, atès que podia estar fet amb un manyoc de fibres.⁶⁸

La higiene personal, com explica Beltrán de Heredia (2012: 266), es duia a terme en diferents llocs de la casa, principalment la cuina i les cambres, ja que no existia un espai concret per a tal tasca. Es podia utilitzar una bacina i un gerro, com els que trobem a la cambra de Jaume Torrent. De bacines –l'ús de les quals no es cenyia únicament al de la higiene– en trobem d'estany (2) i de llautó (3). Una altra “bassina de affeytar” devia acompanyar “una capsa de estoig de barber” de Magí Roldós, dins el qual hi ha “tres navajas, una pedra de esmolar y un mirall usat”, i que a la mort d'aquest passà a mans d'un jove cirurgià. Cal dir, però, que de bacins, utilitzats específicament per a fer les necessitats, no n'hem trobat tampoc cap.

⁶⁶ Vinyoles (1999: 1173) documenta cossis i casses utilitzats, a finals de l'edat mitjana, per fer la bugada. En els nostres inventaris no s'ha documentat cap cossi però sí casses grans.

⁶⁷ En alguns inventaris s'anomena tan sols “cendrer”, nosaltres ho comptabilitzem com a drap cendrer ja que es troben en caixes entre altres peces de tela, no massa bones, i fils de cosir.

⁶⁸ Vinyoles (1999: 1174) aporta una referència iconogràfica d'aquest estri, present en una talla de fusta de la catedral de Ruan.

Un altre aspecte relacionat amb la higiene i la salut, era l'abastiment d'aigua potable,⁶⁹ que s'obtenia o bé de les fonts o bé dels pous de les cases. Entre els nostres inventaris, en 9 casos hi trobem alguna galleda, corriola o cercapous. Molt probablement, les llars de Jaume Torrent, Teresa Vilar, Lluís Bordes, Bernat Bartholo, Simeó Ferrer i la del matrimoni Roldós disposaven d'un pou. En canvi, sembla que Jaume Oriola, que té 6 galledes “de fusta ab sa corda d'espart” i 2 corrioles “de fusta ab son coll ferro”, podria tenir-ne dos; un a cada casa. Eulàlia Badia només disposa d'una galleda, amb la qual, si més no, podia anar a buscar aigua a la font. No sabem, però, com s'abastien d'aigua Guillem Brun, Maria Comelles, Teresa Lucas, Atzeneta i Gastavino.

La xeringa és un instrument d'ús sanitari, utilitzat per injectar ènemes o fer sagnies, que lentament a partir de meitat de segle va guanyant presència en les llars (Lencina, 2012: 92).⁷⁰ En el nostre cas, és un element que només apareix a l'inventari de Bernat Bartholo, que a més de taverner treballava com estanyer. Així, entre els bancs de tornejat martells de forja, motlles de plom, bronze i estany... tenia “tres dotzenas mànechs de xeringa”, “una barrina de xeringas” i “duas xeringas de stany” fetes molt probablement al seu obrador.

L'alambí, que segons Codina (citada per Lencina 1998a: 216) destaca també com un element de millora sanitària, apareix en els nostres inventaris a casa de Teresa Vilar (1), de Jaume Oriola (1) i de Bernat Bartholo que té “dos alambins de aram ab sos cubertons de plom”. És, a més a més, a casa d'aquest últim taverner que trobem “vint-y-quatre flascos de vidre plens de aygua escorsonera, vella” que molt probablement haurien estat fetes com a aigües medicinals pels temps d'epidèmies de peste.⁷¹

4.2.7. Estris de calefacció i il·luminació

Als inventaris tenim brasers, escalfadors i escalfetes⁷² i fins i tot una capsula d'escalfar la roba que milloraven i feien més confortable la vida a les llars alhora que repercutien en la salut i

⁶⁹ L'aigua corrent era un luxe per a pocs. L'aigua potable s'obtenia del Rec Comtal i de mines properes a la ciutat que alimentaven fonts i abeuradors. Dins la ciutat, diversos trossos d'aquest rec esdevenien, però, autèntics abocadors d'aigües brutes que resultaven de les diverses labors de diferents oficis i dels residus dels seus veïns. Per ampliar veg. Garcia Espuche (2010: 58-60)

⁷⁰ Codina (2000: 253-254) també mostra una introducció de la xeringa a meitat de segle XVII.

⁷¹ Roca (2012) en el seu article copia textualment d'un text de Pere Gil de l'any 1600 “aigua escorçonera per a temps de pestilència... és molt estimada a Itàlia”.

⁷² Segons Codina (2000: 159) les escalfetes són uns braserets portàtils que substituïren els brasers, usats per escalfar estances. Lencina (2012: 89) ens diu que servien per mantenir el menjar calent. En el nostre estudi les escalfetes es troben entre la vaixela, per això li atribuïm el sentit que li dona Lencina.

benestar personal.⁷³ Codina (2000: 156-159) ens informa que els brasers servien per escalfar les habitacions, mentre que els escalfadors s'usaven pels llits. Entre els 5 brasers de fusta i aram (dos dels quals amb caps) en destaca un "de fusta petit, guarnit de plata" de Torrent. D'escalfadors en tenim 9, alguns se'ns diu que són d'aram. Les capses d'escalfar roba són tota una novetat que apareix a mitjan segle, consistents en "un cilindre de fusta dividit en dos compartiments per una xarxa o reixeta a mitja alçada, damunt la qual es posava la roba, que s'escalfava amb un braser petit o [...] una copa d'aram (copa de foc)" (Lencina, 2012: 89-90). Nosaltres només en tenim l'exemplar de Jaume Torrent. La distribució d'aquests objectes torna a ser molt desigual; deixa al marge a les vídues i taverners més humils. (Annex 3 taula 2)

Un altre factor de confort dins les llars l'ofereix la il·luminació que aporten els llums, "llumaners", candelers, pagesos, llanternes i les llànties i els seus bles. La presència d'aquests elements ja és molt més nombrosa. Entre els 61 objectes, els candelers són els més freqüents (29) seguits dels llums i llumeners (28), mentre que tan sols tenim una llàntia, un pagès i dues llanternes. Els candelers són majoritàriament de llautó, però, en tenim uns de paret que són de fusta, en canvi, alguns llums són de ferro. Cal tenir present, però, que entre la vaixela de plata trobem, a més a més, alguna palmatòria.⁷⁴

Volem acabar aquest apartat fent menció a les "quatre rodellas de lluquets" de Magí Roldós. Segons el DCVB es tractaria d'uns rotlles fets de tija de cànem o d'altre material poc consistent, amb els seus extrems ensofrats, que s'encenien amb flama.

4.2.8. Objectes de decoració, plata, joieria i devoció.

Hi ha certs objectes de caràcter sumptuari, de decoració o relacionats amb les arts, com són quadres, imatges esculpides, miralls, els llibres, instruments musicals o els objectes de devoció, que si bé no són objectes de primera necessitat, es troben fortament implicats en la vida quotidiana i ens parlen de l'imaginari i les diverses formes d'entendre el món. N'hi ha que estan tancats sota pany i clau i n'hi ha que s'exposen en les estances juntament amb altres objectes de decoració.

⁷³ En època medieval, la vida succeïa principalment a l'estança on hi havia la llar de foc, però, a mesura que s'introduïen els estris de calefacció fou possible fer una vida més confortable en altres estances. Veg. Pound (1999: 262-263).

⁷⁴ Una d'aquestes palmatòries va acompanyada de les seves "espaviladores" (veg. glossari) i cadeneta de plata.

Decoració, miralls i quadres

Anteriorment hem vist com algunes robes embellien les parets, portes, finestres i, fins i tot, els llits. Altres mobles, però, també adquirien noves tonalitats cromàtiques quan es guarnien amb les catifes de bufet, els cobricaixes, els cobritaules, i tovalloles d'arquimesa. Un exemple el trobem en el "cobritaule de tela morisca" de Simeó Ferrer o una tovallola verda "per sobra l'arcimesa, gornit la maitat ab puntas de or" que, juntament amb dues floreres, servia a Jaume Oriola per decorar la seva llar.

El mirall, segons mostren els estudis de Lencina (2012: 87-89) i de Codina (2000: 164-165), veu augmentar la seva presència a meitat de segle, acompanyat dels canvis en la higiene personal i el refinament que va anar adoptant aquella societat, així com dels canvis en la mentalitat ja que, el mirall, alhora que transforma els interiors de les llars "tambièn influencia en la conciencia del yo" (Lencina, 1999c: 56). En el nostre estudi en trobem 5. Teresa Lucas, Teresa Vilar, Josep Gastavino, en tenen un, en canvi, Magí Roldós en té dos; un de petit i l'altre és el que va dins l'estoig de barber. L'anàlisi de la possessió d'alguns objectes nous, com és el cas del mirall, permetria confirmar l'observació que fa Lencina en el seu estudi i afirmar que la incorporació de les novetats no sempre està en mans únicament de la noblesa o els més adinerats. (Annex 3 taula 2)

La presència de quadres en el nostre estudi és abundant. Hem de tenir present que durant el segle XVII la pintura comença a guanyar lloc en detriment dels tapissos –encara presents sobretot en cases nobles com a indicadors de categoria i poder social.⁷⁵ En el nostre cas, el nombre de draps de paret (7) contrasta amb les 211 pintures que es troben repartides entre les llars de Magí Roldós (2), Guillem Brun (3), Eulàlia Badia (4), Jaume Oriola (10), Teresa Lucas (15), Jaume Torrent (18), Josep Gastavino (22), Simeó Ferrer (28), Bartomeu Atzeneta (30), Teresa Vilar (79). És a dir, en quasi totes les llars hi ha quadres, però en major nombre els posseeixen aquells individus més benestants. (Annex 3 taula 2)

Majoritàriament tracten temes religiosos, amb les representacions de la Mare de Déu (6), Crist (5), Josep i Maria (2), sant Cristòfol (2)⁷⁶ i nostra senyora del Roser (3). La representació de sants, santes i verges és prou diversa, i és que en aquesta època "es constata l'enorme flux de les tesis contrareformistes i una forta presència de temes marians, cristològics i hagiogràfics" (Socias, 2012: 151). Entre els sants hi trobem sant Anastasi, sant Antoni de Pàdua, sant Jacint,

⁷⁵ Per ampliar sobre quadres, pintura i escultura veg. Socias (2012: 143-179) i Torras Tilló (2012).

⁷⁶ Sant Cristòfol és el patró dels viatgers. La seva imatge proliferà durant l'epidèmia del còlera (Muntané, 2007: 31).

sant Llorenç o sant Guillem i sant Bru junts. Trobem també santa Eulàlia, santa Madrona (santes barcelonines), santa Maria del Socors, així com Nostra Senyora de Montserrat, del Carme, de la Concepció, de la Soledat. En un quadre de Gastavino hi apareixen “Sant Antoni de Pàdua, nostra Senyora ab tres àngels”. De forma més genèrica se’ns informa que són 26 els quadres que representen verges, 12 quadres dels apòstols, 4 de sants, o 2 Veròniques, un dels quals “ab un poch de ralleu”. Altres quadres representen l’adoració als Reis, l’Ecce Homo, el retrat del Papa Clement o el símbol de la santa Fe. Tenim també 16 Sibil·les,⁷⁷ personatge d’origen mitològic anterior al cristianisme (12 són de Ferrer i 4 de Gastavino).

Són els quadres de Teresa Vilar els que presenten una temàtica més variada. A banda dels de caràcter religiós, trobem el retrat d’un home, “divuyt quadros de franseses petits y usats”, o bé altres de temàtica política-militar, com “un quadro de [armada] de Don J[o]an Àustria, vell”, “un quadro del retrato de Don Carlos”⁷⁸ (Carles I?) “un altre retrato de la Reyna de [Un]gria”.⁷⁹ De fet, Lencina (1994a: 614) ens indica que no serà fins més endavant cap a finals de segle que la diversitat temàtica s’eixampla amb les natures mortes i els quadres costumistes .

De quadres n’hi ha de diverses mides; petits, “myjansers” i grans. En altres casos es diu que són “de mig cos”, probablement fent referència a la presentació de la figura pintada. De quadres també n’hi ha de totes condicions, com els “catorse quadros al temple molt dolents y foradats” o “un quadret petit que en lo mitx hi ha una verònica ab un poch de ralleu” d’Atzeneta. Altres que van “ab guarnisió”, normalment de fusta, tot i que trobem “sis quadrets dorats petits de diferents images” de Ferrer o un “cuadro de fusta sobradeurat de sant Joseph y nostra senora” d’Oriola. En nombroses ocasions els quadres es descriuen com a vells o “usats”, altres vegades se’ns indica que estan pintats a l’oli o al temple. Cal destacar com fa Immaculada Socias (2012: 148) que l’autoria dels quadres ens queda sempre en l’anonimat, en cap cas ens és anomenada.

El refinament que hem vist anteriorment en caixes guarnides, mobles sofisticats, cortinatges de llit, catifes de mobles, peces de roba amb passamaneria... vénen a ser, com ara altres objectes de decoració, una mostra del refinament d’aquesta època, quan el “gust” es

⁷⁷ Torras Tilló (2012: 71-76) ens informa que les sèries de les 12 sibil·les esdevenien complementàries a l’apostolat. Al llarg del segle XVII la pintura va adquirint una certa trivialització de les formes i continguts, acompanyat de la necessitat de gaudir, i es deixava enrere la sacralització present en el segle anterior. Les sèries de l’apostolat eren “susceptibles d’evocar un aspecte profà en la seva uniformitat formal”. En aquest segle es dona, en segments mitjans i baixos, un impuls col·leccionista de la pintura seriada.

⁷⁸ A l’inventari segueix ratllat “I rey de spanya ja usat”. Interlineat “Don Carlos”. Podria ser: L’emperador Carles va tenir una certa predilecció per Barcelona, que no va tenir Felip II.

⁷⁹ Maria d’Hongria (1606-1646) filla de Felip III i germana de Felip IV que va fer una estada llarga a Barcelona l’any 1630.

converteix en un veritable valor (Ariès, 1989: 12) i es presta més atenció als interiors de les llars. En aquest sentit els nostres inventaris deixen també entreveure individus que semblen més atents a aquesta mena de detalls, com ara Simeó Ferrer, Oriola que es troben entre els més benestants dels taverners, però també Atzeneta que té sobrecels destacats, catifes, un bon nombre de quadres. En canvi, Bernat Bartholo un dels taverners amb més béns sembla no prestar-hi massa atenció.

Objectes i petites joies de devoció

També de caràcter religiós són les imatges i figures que trobem a casa de Teresa Lucas, Jaume Torrent o a casa de Simeó Ferrer. Torrent té “una figura de Jesucrist en creu”. Teresa posseïa “dos Jasusets” i “una Mara de Déu de la Concepció”. A l’arquimesa de Simeó Ferrer hi trobem 4 imatges de pedra: un sant Joan, un sant Magí amb corona de plata, nostra senyora de la Pietat “ab corona ella y lo fill Deu nostre senyor, de plata” així com “altre image de nostra senyora del Roser, de pedra, ab la corona de plata y per lo entorn uns rosaris de cristalls y los pater nostres de coral”, tot això, junt amb “dos angelets de fusta dorats”, els “sis quadrets dorats petits de diferents images” que hem vist anteriorment, un reliquiari de plata, un agnus de plata i la resta de joieria i vaixel·la de plata.

I és que juntament amb figures o imatges trobem altres objectes devocionals com palles, creus, rosaris, reliquiari, o piquetes d’aigua beneïda, els agnus, o les mides de sants.⁸⁰ Algunes d’aquestes peces esdevenen autèntiques peces de joieria. Tenim 17 de les anomenades palles,⁸¹ dotze d’aparentment senzilles són d’Atzeneta, fetes de llautó i sense creu, una de Teresa Vilar amb un Crist. Més valuoses semblen “una palla que és un bon Jesús amb sa peanya dorat” d’Oriola i les de Ferrer; “palla de un Christo ab unas cortinetas de glassa” damunt una tauleta, “una palla de un ninyo Jesús ab son vestidet de glassa guarnit de puntes negres” i “una palla de un Christo ab sa peanya y creu, los claus y la corona són de plata ab una banda de tafatà blanch ab una punteta de or”.

Les 6 creus que trobem inventariades també tenen diversos graus de sofisticació. Cinc són d’Atzeneta: la més senzilla és tota de fusta, altres incorporen la plata, “vidres”, o les figures d’un Crist de bronze o una nostra Pilar de plata. Simeó Ferrer té “una creueta de or esmaltada, molt petita”. Per altre costat trobem “dos piquetas de aygua baneyta” a casa de Teresa Lucas i una de plata de Ferrer. Dos rosaris; un de plata que pertany a Lluís Bordes, o els “rosaris de

⁸⁰ Les mides de sants són unes cintes amb una imatge venerada (veg. annex 4 glossari).

⁸¹ Garcia Espuche i Molina (2012: 200) ens diuen que eren peces “populars” que no són freqüents entre els nobles.

cristals y los pater nostres de coral” de Ferrer. Aquest últim taverner posseeix també l’únic reliquiari de plata o unes mides de sants.

Els “agnus dei” eren una petita joia amb la figura d’un anyell amb una creu que representava Crist. Se’ns fa difícil poder-los comptabilitzar perquè normalment es descriuen com a un conjunt. La majoria són de plata i porten una cadeneta per portar-la al cinto. Acostumaven a ser un regal de bateig per part dels padrins. Els bergansins, com els agnus o les piquetes d’aigua beneïda de plata, també podien ser un obsequi per als nounats, i servien per calmar al nadó en el procés de dentició. Els agnus, el corall, pedres precioses, or i d’altres petits objectes de joieria, tenien una funció afegida d’amulets o talismans –molt freqüents entre la població de Barcelona durant el segle XVII i començament de XVIII (Garcia Espuche; Molina, 2012: 209)– que podien penjar dels “cintos” i “cintoronets” de lactants.⁸²

A l’estudi veiem que Eulàlia Badia conserva alguns agnus i “unes anelletes de or ab uns pomets de or”. Ferrer, a més d’agnus de plata de diferents mides, posseeix “una sort de corals fins, grossos” que podien penjar del “sintonet petit de plata”. Mentre que el taverner Atzeneta, a més dels 4 agnus de plata i els de cristall “guarnits de or” o “guarnits de alquímia”⁸³ que van sense cadeneta, té també l’únic “bescarsi de coral ab lo cap de plata”, tres campanetes de plata, un tros de coral, “dos fils de coral xichs”.

Comenta Àngel Miguelsanz (2009: 23) que “al pati dels antics hostals no hi solia faltar una capelleta amb la imatge de la Verge o algun sant tutelar, especialment Sant Antoni Abat, protector dels animals i Sant Cristòfol, patró dels viatgers”. Entre els nostres inventaris no hem trobat aquest espai com a tal, però sí elements que ens fan pensar que en algun lloc d’una sala o d’una cambra s’hi reservava un espai per petites capelletes, o mobles on s’hi concentraven els objectes de devoció –com seria el cas de “una taula dolenta” amb una palla d’un Crist amb cortinetes de glassa i l’arquimesa, ja citada de Ferrer, plena de diversos objectes de devoció–. Així, a una cambreta que Atzeneta destina al negoci de la taverna hi trobem inventariada “una capelleta de fusta ab duas portetas dins la qual hi ha un Cristo ab sa creu y peanya”. Lluís Bordes, a una cambra, té una grada per fer una capelleta. Teresa Lucas té “una tauleta de la capella”. A una saleta, Eulàlia Badia conserva “una marededéu daurada mijansera posada ab una capella ab quatre quadrets petits ab diferents imatges”.

⁸² Per ampliar sobre objectes de devoció i joies veg. Garcia Espuche i Molina (2012: 181-239).

⁸³ L’augment d’objectes de plata i joies va anar acompanyat de la producció d’objectes que els imitaven i que el feia assequible a molta més gent, Garcia Espuche i Molina (2012: 190) ens diuen que l’alquímia o or fals era una de les referències a aquest “luxe aparent”.

De fet, per a Ariès (1989: 10) un dels canvis importants en les mentalitats que es dona en el pas de l'edat mitjana a l'època moderna esdevé per les noves formes de religió establertes entre els segles XVI i XVII, quan es desenvolupa la pietat interior, l'examen de consciència i l'oració com a meditació solitària "en un oratorio privado o simplemente, en el rincón de la cámara, sobre un mueble adecuado a este uso, el reclinatorio".

Vaixella de plata

Entre la vaixel·la de plata trobada hi tenim salers, pebreres, sucreres, palmatòries, tasses, sotacopes, gots, culleres, forquilles, "barquilles", una ouera i un "coco guarnit de plata ab sa cadaneta y galet també de plata". Les forquilles, sotacopes i cocos, són objectes relacionats amb la introducció de nous productes i nous costums a taula. Aquests productes, segons Lencina (Interiors domèstics, 2012: 80-84) aniran adquirint més presència en les llars a mida que avanci el segle; la forquilla com a conseqüència dels canvis en els hàbits a taula, i els sotacopes i cocos usats per prendre la xocolata –un dels nous productes arribats des d'Amèrica.

Les diferències respecte la tinença d'aquest tipus d'objecte són força notables, tot i que no semblen seguir patrons de nivells socioeconòmics vistos per altres objectes: sis persones – Guillem Brun, Maria Comelles, Elisabet Roldós, Josep Gastavino, o els més benestants Bernat Bartholo i Jaume Oriola – no disposen de cap element de plata. Tenen cullera de plata les vídues Teresa Lucas, Teresa Vilar, Magí Roldós (2), Eulàlia Badia (2 culleres i 1 cullereta) i Lluís Bordes (6 culleres, 1 cullereta i dues barquilles). En canvi, posseeixen més quantitat i varietat de peces Simeó Ferrer que té 20 objectes, entre els quals l'única ouera, Atzeneta 27, un dels quals l'únic coco.⁸⁴ En el cas de Torrent ens resulta incomptable el nombre d'objectes, ja que en un calaix de l'arquimesa hi té "tota la plata, ço és; saler, pabrera y sucrera, palmatòria, tasas, sotacopa, culleres y forquilles", això sí, sabem que pesa 76 unces de l'època, és a dir, aproximadament uns 2,250 quilograms de plata.⁸⁵ (Annex 3 taula 8)

En els nostres inventaris aquests objectes tant poden aparèixer llistats juntament amb censos... com entre llits, quadres i d'altres objectes d'una cambra, bé dins una caixa o cofre amb pany i clau entre roba i altres objectes diversos. Segons Pounds (1999: 279) és probable

⁸⁴ A l'inventari d'Atzeneta es descriuen els detalls d'alguns d'aquests objectes "una palmatòria de plata ab sas spi[v]illadoras y cadaneta de plata", "una tassa gran, a modo de bavedora, de plata", "una tassa de plata ab una canaleta en la una part y en l'altra part a modo de petxine", "una tassa de plata rodona ab tres grapetas", "tassa de plata ab duas nanças un poch sisellada". Se'ns indica que part d'aquestes peces estan fora de casa, sense dir el lloc exacte.

⁸⁵ Càlcul segons els pesos a Teixidó i Puigdomènech (2008: 79)

que aquesta vaixel·la de plata que apareix en els inventaris, no “fuesen, por lo menos al principio, de uso diario, sino que resulta más probable que se sacaran del armario sólo para las grandes ocasiones”. Cal considerar, però, que també podien ser una forma d'estalvi o “inversió”, i que en cas de necessitat podien ser empenyorats.

Altres objectes de plata i joieria

El “cinto” clauer i aguller de plata, que duïen les mestresses de casa, eren uns cinturons d'on penjaven les diverses claus de la casa –incloses les de les caixes amb pany i clau que contenien les joies i la roba– així com altres objectes que servien per a les tasques que es duïen a terme en la llar, com ara l'aguller usat per a la costura o bé un estoig, com podria ser l'estoig petit de plata per posar agulles, vist anteriorment.⁸⁶ Segons Garcia Espuche (2012: 208) es tracta d'un objecte funcional impregnat de simbolisme ja que amb ell “es feien visibles els àmbits de poder de la dona de la casa”. Ens fa pensar, però, que podia ser al mateix temps un símbol extern de submissió. En el nostre estudi aquests “cintos” es troben en mans de Eulàlia Badia, Maria Comelles, Lluís Bordes, Simeó Ferrer. Els “cintos” de Simeó Ferrer i Maria Comelles duen estoig també de plata, i se'ns indica també que el “cinto” de la vídua pesa 17 unces i 2 argenços,⁸⁷ és a dir, una mica més de mig quilo.

Entre les joies trobem anells, arracades, botons, pedres precioses, cadenes de plata i or, cintes, “soguilles” i tires de seda amb caps de plata. Els anells són la joia que més abunda, n'hi ha 39. La majoria són d'or i un, de Teresa Vilar, és de plata sobredaurada. Molts porten pedres diverses: Teresa Lucas en té un amb una turquesa, Lluís Bordes en té un amb nou pedres violades i un altre amb cinc pedres blanques. Uns anells d'or d'Atzeneta són “tres masetas ab pedras blancas”, altres tres anells acompanyen uns “records”, és a dir, unes joies “destinades a mantenir viva la memòria de persones i d'actes importants en la vida de cadascú, en especial del marit i del matrimoni” (Garcia Espuche; Molina 2012: 207).

També són d'Atzeneta un dels dos parells d'arracades de l'estudi, que són d'“ayguasmarines vermellas guarnidas de or”. Les arracades de Maria Comelles són d'or i, a més, té “una esmeralda y una turqueze de or” soltes. Els 8 botons de plata i una cadena de “baynets” de plata pertanyen a Lluís Bordes. Teresa Lucas té també una cinta de plata, mentre que les dues “soguilles” d'or i les “tiretas de seda ab sos caps de plata” són d'Atzeneta, així com la cadena d'or amb cinquanta malles pertany a Ferrer. Altres peces de plata són una cistelleta d'Elisabet

⁸⁶ Garcia Espuche (2010: 151) ens informa que l'estoig per a tisores estava fet de cartró per tal que pesés el mínim.

⁸⁷ Segons les dades que aporta Teixidó (2008) el pes equivaldria a 507,43 g.

Roldós, una capseta i “una tabaquera, a modo de sabata, de plata” d’Atzeneta o l’altre tabaquera “amb un cap de plata” de Teresa Vilar. Hem d’entendre les tabaqueres també com un objecte molt nou, que sorgeix amb la introducció del tabac a la segona meitat de segle. (Annex 3 taula 8)

Altres objectes

La música es fa present en el nostre estudi a través d’alguns instruments musicals; “una guitarra “de gingoler” juntament amb una cítara, a la cambra de Simeó Ferrer, i una altra guitarra a l’hostal de Teresa Vilar, a la “cambra cuyna” de dalt. Apareix una tercera guitarra a la sala d’Atzeneta, aquesta però la té com a penyora. Segons explica Garcia Espuche (2010a: 264-268) la guitarra era un instrument molt difós en les capes populars que l’esglèsia reprobava.

Altres objectes trobats a casa de Bernat Bartholo són 4 “mappas guarnidas ab sas telas” a la sala i 5 més “sens guarnir que sols hi ha lo paper” en una cambra. A casa de Jaume Torrent hi trobem 18 llibres d’estampa, dos llibres de comptes i un de albarans. Teresa Vilar conserva dins una caixeta petita amb pany i clau unes cartes i alguns papers. Mentre que Simeó Ferrer disposa d’un “tinter ab sa capsà”.

4.2.9. Armes

Les armes són un objecte també present en moltes llars de l’estudi; n’hi ha un total de 45. Tenen armes Lluís Bordes (3), Magí Roldós (3), Atzeneta (4), Torrent (5), Oriola (7), Teresa Vilar (7), Simeó Ferrer (8) i Bernat Bartholo (10). La resta de vídues, Josep Gastavino i Guillem Brun no en tenen cap. Les armes més freqüents són: els arcabussos (11), alguns amb canó de ferro i acompanyats de flascó; les xispes (9) –es descriuen dues de tres pams i una altra llarga– que poden ser enllautonades, de ginjoler, la majoria van acompanyades també de flascons. També són nombroses les espases (9), a les quals hem de sumar una espasa d’esgrima i un espadí.⁸⁸ Apareixen també dagues (5), una “per esgrimar”. Hi ha, a més, mosquets (2), escopeta (1), pedrenyal de roda (1), pistola (1), panart (simitarra) (1) i xuixo (llança curta) (3), un amb llança de ferro.

Juntament amb les armes trobem objectes que serveixen per portar-les com ara xarpes, corretges, “cintos” i talaïns (o taalins) per dur l’espasa i les dagues, com “lo talay y sinto de riso”⁸⁹ de Jaume Torrent o el “un talí de tafetà de cordonet” de Teresa Vilar. La xispa de Lluís

⁸⁸ Garcia Espuche i Molina (2012: 207) ens informen que l’espadí també es solia regalar als menors d’edat com a mostra “d’haver assolit l’edat necessària per a una més intensa presència social”.

⁸⁹ Talay per taalí una corretja per portar la daga.

Bordes porta bossa i corretja. I la pistola d'Oriola va "ab un flascó y cordó de seda". Tenim també un adreç d'espasa i daga i 4 canons d'arcabús.

4.2.10. Aliments

La dificultat de conservar els aliments frescos i el fet que l'inventari dels béns es dugués a terme passat algun dia després de la mort del seu propietari esdevenen les possibles raons que expliquen que no hi hagi massa registres d'aliments. Fins ara hem vist estris que indiquen l'ús de certs productes, com ha estat la gerra de salar olives o la de confitar pebrots, als quals hi hem d'afegir 1 barril tonyiner i 14 bótes arengaderes en les quals Simeó Ferrer hi guardava gra (ordi i civada). En el celler de Bernat Bartholo és on es registra la major quantitat d'aliment; un "tossino", botifarres i "llardols" (llardons?), també "una sort d'olivas", fonolls marins i pebrots, així com "una sort de sal de Cardona y altra sal". També es registren uns forchs d'all's a casa de Magí (1) i Elisabet (2) Roldós.

Trobem també testimoni de cereals: blat, mill, civada i ordi o bé farina, guardats dins de sacs, caixes i caixes arengaderes. Aquests cereals els trobem a la sala de Torrent (14 quarteres de blat i una de mill), a l'estança menjador i la cuina de Lluís Bordes (27 quarteres de blat i 1 de farina), al celler de Bernat Bartholo (3 de blat i 1 de farina), o a la casa de Simeó Ferrer (civada i ordi) repartit entre les cambres, sala, escales i la golfa.⁹⁰ Maria Comelles té una quantitat de blat, no especificada, a casa d'un traginer de mar. Entre els aliments que té Ferrer cal sumar-hi, a més, un sac de faves i unes quantes garrofes.

Per altre costat els vins i licors que s'han registrat són: vi, vi claret, vi trobat, malvasia aiguardent i vinagre. Dels inventaris que fan recompte de les quantitats⁹¹ podem veure que Bernat Bartholo compta amb la major quantitat i varietat –amb 50 cargues claret, 21,5 claret vell dolent, 3 trobat, 14 malvasia, 5 aiguardent 2,5 vinagre–, seguit de Torrent (50 cargues claret, 3 malvasia, 1 aiguardent), Lluís Bordes (27 cargues, 6 quartans d'aiguardent) i Magí Roldós (2 cargues claret, 1 barraló malvasia). D'Oriola, Ferrer i Atzeneta, no en podem obtenir més informació de la que aporta la capacitat de les bótes que posseeixen, ja estudiada anteriorment. D'oli, en canvi, se'n registren un 802 quartans, Jaume Torrent 450 (més de la meitat), Simeó Ferrer 160, Bernat Bartholo 140, Bordes 48 i Magí Roldós 4 quartans.

⁹⁰ Les quantitats són aproximades a partir de les dades obtingudes.

⁹¹ Capdevila (2001: 115) ens informa que les quantitats de vi trobades en les llars del Maresme depenen del moment en què està fet l'inventari; en ser un producte estacional se'n troba major quantitat després de la verema, en canvi, a partir d'abril les existències ja escassegen.

4.2.11. Calaix de sastre

Dins dels mobles contenidors trobem un sac de fonoll,⁹² cabdells, flocs, rams i rodanxes de fils, així com peces de roba i estris necessaris per teixir i cosir. La tinença de materials permeten entreveure algunes labors que es duïen a terme a la llar,⁹³ que en alguns casos podrien respondre a formes de treball per tal de subsistir. Eulàlia Badia, Lluís Bordes, Elisabet Roldós i Jaume Torrent tenien diversos fils i peces de roba. Guillem Brun posseïa, a més de materials, fil de bri de cànem “bogadejat”... així com “un pantinador de tela”. Teresa Vilar, a més d’estopa, tenia “un stotxet de plata molt petit per tenir agulles de cusir” i un “cuxí de cusir usat”. A casa de Simeó Ferrer hi havia algunes teles i “un coxi per a fer puntas”. Finalment, Josep Gastavino posseïa el peu d’una debanadora.

Altres objectes que trobem a les llars són eines i estris per dur a terme diverses tasques: destrat, aixà, forca de ventar blat, parpal, martell, estenalles, podadora, graonada de fusta i una escala petita. Entre pots i trossos de fustes, bigues i bigalots, també hi ha qui té altra llenya, carbó o palla. Relacionats amb la tinença d’aus i bestiar trobem gàbies, filats o teles d’anar a caçar ocells, estreps, albarda, alforges o esperons. L’únic animal en els inventaris és un burro de pel blanquinós amb albarda i bast de Lluís Bordes.

Bernat Bartholo tenia per a la tasca d’estanyer; estany, cofre per tenir estany, plom, coure, garbons, clauet blanc, banc de tornejar i empremtes, ferros de tornejar, romanès, caixa amb ferramentes, bigòrnies de ferro, martells de forja amb encluses, barrina de xeringues, motllos de pedra, motllos de bronze i d’estany. Simeó Ferrer tenia per fabricar i vendre bales i perdigons; taula, balança i guarniments de fusta per tenir bales i perdigons, eines petites d’aram per fer perdigons, motllos de bronze, garbell de fer perdigons i un tamís.

Monedes, banc, taula de compte vell, capital posat en altres tavernes, censals, deutes, empenyoraments, diners “deixats sobre una botiga” o “sobre una casa”, són béns que també apareixen en els inventaris, que com hem anunciat queden fora del nostre estudi, tot i que explicarien molt sobre economia i nivells de riquesa.

⁹² Podria ser que es tractés d’un saquet d’olor o bé servís per evitar petits insectes com arnes.

⁹³ Garcia Espuche (2013: 50) i (2010: 150-153) parla de les ocupacions de dones fent i tractant peces tèxtils, fent puntes i filigranes per vendre-les, algunes per encàrrec de mercaders.

5. Conclusions

A través dels inventaris hem pogut fer un recorregut per determinats aspectes de la vida quotidiana de persones relacionades amb les tavernes i els hostals a la Barcelona de mitjan segle XVII. Hem emprès el nostre treball amb una anàlisi de les llars i les seves estances. La divisió dels espais de la taverna i l'hostal partia d'una dificultat inicial, poder diferenciar entre aquells que es dedicaven a l'ofici i els destinats a la vida domèstica, i és que el propi caràcter d'aquests dos tipus de negoci fa que els espais quedin bastant diluïts, sobretot en el cas dels hostals. Hem pogut veure, però, que la taverna se situava principalment a les entrades, botigues, sales, alguna estança i un celler, amb cert protagonisme de les cuines on es preparava la quèrna permesa per les ordinacions municipals.

Alhora, hem vist l'especialització de determinats espais laborals o domèstics, ja fos la "rasala" on hi havia la pastera, menjadors, les cambres destinades exclusivament al dormir o les que servien per a guardar-hi la roba. Cal tenir present que, tal com diu Ariès (1989) l'especialització de les habitacions, així com la conquesta de la intimitat individual que s'assoleix entre els segles XVI i XVII, són uns dels trets propis de la modernitat. Tot i això, encara es poden trobar algunes estances on taules, llits i estris de cuina compartien l'espai. En el cas dels hostals hem pogut veure dos casos ben diferents; un que disposava de llits en habitacions comunes i un altre que ofería espais individuals als clients.

La diversitat d'utensilis de cuina trobats ens ha permès introduir-nos en les diferents formes d'elaboració i cuinat dels menjars: amb els objectes més comuns, els auxiliars o d'altres més específics; els tipus d'olla i cassoles utilitzats a foc viu i els de foc indirecte; les ceràmiques utilitzades per a la conserva, l'emmagatzematge i el servei d'aliments. La possessió d'aquest tipus d'estrís ja donaven mostra de certes diferències entre els individus, tant pel que fa a la quantitat com per la diversitat.

Pel que fa als mobles, la cadira revela una nova manera d'entendre l'individu, a la qual tendeix la modernitat, proporciona més confort, i ofereix una nova concepció de mobilitat i disposició en l'espai. L'armari, el bufet, l'arquilla, l'arquimesa, fins i tot l'aparador, mostren maneres d'entendre una disposició i ordenació dels objectes, roba... diferents a les que ens ofereixen el gran nombre de caixes, cofres, baguls... o fins i tot senalles, cabassos, paners i coves.

Els llits, acompanyats de matalassos, màrfegues, traspontins, són mobles importants que, quan es pot, es vesteixen amb robes de llit i cortinatges que els fan lluir i proporcionen resguard del

fred i de les mirades. Tot i això, hem vist que hi havia qui devia dormir en màrfeques estirades directament al terra, altres en diversos tipus de llits, però pocs eren els que ho feien en llits de pilars fets de fusta de noguer amb capçalera i poms daurats. Fins i tot els llençols eren mostra del ben dormir, atès que podien arribar a ser tan cars com alguns llits, màrfeques i matalassos. La tinença de llits més senzills i llits més complexos ens deixa entreveure les diferències entre individus, sobretot, entre els dos hostalers; si bé és cert que Teresa Vilar en té un nombre menor, també és veritat que la majoria són més bons que els de Josep Gastavino.

La indumentària mostra una gran varietat de teixits. Tant les peces masculines com les femenines sovint es presenten com a conjunts principalment formats per: baló, ropilla i gipó en el cas dels homes, i faldilles i gipó (o alguna ropilla de dona) en el cas de les dones. En menor nombre trobem altres tipus de vestit que aviat deixarien d'aparèixer en els inventaris però que encara es conservaven en algunes llars, com són: el "vaquero", les atzarenes, les vestes i les saies mongils. Les grans diferències, però, també les trobem en els complements i les robes d'abric. De sabates, tapins i xinelles, en canvi, n'hem trobat pocs. Les camises sembla que eren d'ús comú sobretot entre la gent d'oficis que precisaven esforços físics i, com la roba interior, eren peces que se sotmetien a una freqüent neteja. D'aquestes peces, com succeïa amb tovalloles, eixugamans i roba de taula, en trobem un bon nombre en les llars d'algunes vídues i en les dels taverners que posseeixen menys béns.

Hem pogut agrupar també objectes que ens mostren una certa preocupació per la salut i la higiene, tant personal com de la llar. Els alambins i les xeringues són mostra d'objectes relacionats amb la salubritat que van guanyant presència en aquesta època. Gerres i bacines, així com una bacina d'afaitar i estoig de barber, són objectes relacionats amb la higiene personal. Pensem, però, que els inventaris no deixen constància de molts dels objectes relacionats amb la neteja de la llar, que podien estar fets a casa o ser molt barats.

El confort i la comoditat a dins les llars no era igual en totes les cases ni estava a disposició de tothom. Si les cadires, els llits, els matalassos, les màrfeques i traspontins podien proporcionar un bon descans, els brasers i escalfadors feien més acollidores les estances i jugaven un paper important en la prevenció de malalties. També el fet de disposar de pou dins les cases feia més fàcil l'obtenció d'aigua potable i no obligava a haver de recórrer a les fonts. És fàcil imaginar, doncs, que el confort i comoditat que oferien totes aquestes coses tenien, a més, una relació directa amb la salut de les persones.

Els objectes de decoració, pintures, miralls, llibres, instruments musicals (la guitarra i la cítara), així com els objectes de devoció tenen una relació directa amb les mentalitats. La presència de

representacions pictòriques i figures de sants, verges... queden entremesclats amb pintures paganes o amb petits objectes que s'utilitzen com a amulet o talismà i fan evident una convivència d'allò sagrat amb allò profà. La presència de quadres de temàtica política també denota el reconeixement d'un determinat marc social i estamental. Mentre els llibres de comptes i albarans trobats indiquen un cert grau d'alfabetització, els mapes trobats ens parlen de formes de comprendre l'espai geogràfic.

Els miralls tenen també a veure amb la presa de consciència individual, la del propi jo, que també apareix i s'accentua en època moderna, juntament amb una certa preocupació pel cos. Altres objectes propis de l'època moderna són els que estan relacionats amb les formes de comportament i refinament a taula –amb la presència de les culleres i forquilles i la vaixel·la de plata–, i els objectes relacionats amb els nous aliments que arriben d'Amèrica, com la xocolata i el tabac. També la introducció del “gust”, com a nou valor, es deixa veure amb la presència d'elements de decoració de la llar i a través d'un tipus de mobiliari més elaborat.

En aquest estudi se'ns ha fet evident que es donaven certes diferències entre els individus pel que fa a les llars i a la possessió d'objectes, que molt probablement podrien estar determinades per diverses variables socioeconòmiques (viduïtat, capacitat de negoci, forta implicació en la confraria o a nivell social...). Unes diferències que es fan paleses no únicament pel nombre d'objectes, sinó també per la diversitat, la qualitat i el grau de confort que els mobles, els estris o les mateixes cases oferien; que determinaven la qualitat de vida de les persones i molts dels aspectes vivencials. Ens ha semblat que Teresa Vilar era l'única vídua que vivia en unes condicions iguals, sinó millors, que alguns dels taverners i hostalers més acomodats. Jaume Oriola, Bernat Bartholo, Torrent, Simeó Ferrer, són els que disposen d'un alt nombre i un major ventall d'objectes, amb uns mobles contenidors, llits i cortinatges més destacats que en els altres casos. Els segueixen Atzeneta, Lluís Bordes i l'hostaler Gastavino, que viuen envoltats d'un nombre menor d'objectes, encara que amb més elements de confort i benestar que no pas el matrimoni Roldós i Guillem Brun –que posseeixen objectes més senzills i amb menys varietat. Per altre costat, la majoria de les vídues es troben envoltades de pocs objectes, més humils, de menys valor i menys qualitat.

D'aquesta manera, l'estudi ens ha permès veure, a través d'alguns elements, com s'estableixen certs límits i fronteres entre la feminitat i la masculinitat. Més enllà de les diferències que marcava la indumentària, hem trobat altres objectes com ara els “cintos” clauers, que rodegen les cintures de les dones en casar-se i esdevenen símbol del seu poder dins la llar així com de les tasques que els són associades –tot i que també podrien ser considerats un signe extern de

submissió. Hem vist també com la viduïtat es converteix en un factor de desigualtat. El poder o no disposar dels béns del marit (fins i tots els que s'han comprat en temps de matrimoni), la recuperació del dot, el fet de poder o no seguir regentant un negoci (supeditat molts cops al fet de tenir fills menors), les lleis, ordinacions... tot plegat condicionava la viduïtat femenina com no ho feia amb la masculina, la qual cosa obligava a la dona a haver de deixar de viure una determinada situació social i fins i tot a la marginalitat. Malgrat això, hem vist com dues vídues, Teresa Vilar i Elisabet Roldós, eren capaces de seguir regentant un establiment. Una pregunta que queda oberta és el nivell d'alfabetització d'aquestes dones i si els seria imprescindible saber comptar per poder dur endavant el negoci. Sobre això, només sabem que l'hostalera tenia unes cartes i uns papers guardats.

Volem destacar que els inventaris ens deixen testimoni de diverses formes de treball. Més enllà dels objectes relacionats amb l'ofici de la taverna hem trobat a Bernat Bartholo que el compagina amb la feina d'estanyer, o Simeó Ferrer que fabrica i ven bales i perdigons. Altres objectes com l'estoig de barber, unes peces de vestir de mariner, la capa de pastor, o estris relacionats amb el cosir i el teixir podrien arribar a explicar formes complementàries de treball. Ens preguntem, però, si algunes escopetes i uns filats per caçar ocells i gàbies estarien relacionats amb formes d'obtenir aliment o més aviat amb formes d'oci.

Els inventaris també ens deixen constància de la importància que prenien certs rituals de pas que es donaven al llarg de la vida d'una persona, a través d'objectes com els "cintos" clauers que ja hem citat i que rebien les dones en casar-se, els bergansins i els agnus que es solien regalar en néixer una criatura, "els espadins" en assolir certa edat, els "records" de prometatge, o bé les caixes de "tall de monja" entregades com a part del dot.

D'aquesta manera, entenem que aquest tipus de document notarial ens ha permès veure les estances que formaven les llars, la distribució dels objectes i els usos dels espais, així com els estris, les eines, els mobles, robes de la llar i indumentària, objectes de devoció... que envoltaven el dia a dia d'aquests individus, i que fins i tot, ens ha permès descobrir el que podria ser el primer "triquet" de la zona del Raval. Creiem, però, conscients dels límits d'aquesta font històrica, que ens hauria estat molt difícil construir aquesta quotidianitat sense el marc teòric, que ens ha proporcionat gran part de les explicacions sobre determinats usos i costums, rituals o certes diferències de gènere, i que ens ha permès un apropament a la modernitat que s'entreu a través d'alguns objectes. D'aquesta manera, entrelaçant les fonts originals amb el marc teòric, hem pogut donar resposta a les preguntes que ens fèiem en començar l'estudi.

6. Documentació i bibliografia

Documents originals:

AHPB = Arxiu Històric de Protocols de Barcelona

AHCB = Arxiu Històric de Barcelona

Inventari i encant Guillem Brun: Pere Pau Vives, *Llibre sisè de inventaris y encants, 1654- 1657*. AHPB 641/131. p. 279-286 (inventari: 1655 octubre 13; encant: 1655 octubre 13-27)

Inventari i encant Maria Comelles: Francesc Reverter, *Llibre d'inventaris i encants, 1654-1671*. AHPB 703/52. p. 102-109 (inventari: 1656 setembre 9; encants: 1656 octubre 2 → 1656 octubre 26)

Inventari i encant Teresa Lucas: Francesc Reverter, *Llibre d'inventaris i encants, 1654-1671*. AHPB 703/52. p. 180-184 (inventari: 1659 gener 23; encant: 1659 febrer 6 → 1659?)

Inventari Elisabet Roldós: Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum, 1654-1682*. AHPB, 756/29. p. 145-146 (inventari: 1660 setembre 6)

Inventari i encant Magí Roldós: Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum, 1654-1682*. AHPB, 756/29. p. 105-112 (inventari: 1659 agost 6 – 1659 agost 7; encant: 1659 agost 20 - 1659 agost 22)

Inventari i encant Eulàlia Badia: Rafael Joan Cellarés, *Llibre d'inventaris i encants, 1654-1660*. AHPB 700/64. p. 219-222 (inventari: 1659 maig 2; encant: 1659 juny 9 - 1659 juny 23)

Inventari i estima Josep Gastavino: Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum, 1654-1682*. AHPB, 756/29. p. 149-155 (inventari: 1660 novembre 20; estima: 1660 novembre 20)

Inventari i encant Bartomeu Atzeneta: Jaume Sayós, *Liber tercius inventariorum et encantum, 1658- 1664*. AHPB 733/49. doc. 29 (inventari: 1660 juliol 19-agost 18; encant: 1660 juliol 29 → 1660 agost 20)

Inventari i encant Lluís Bordes: Pere Màrtir Lluell, *Secundus liber inventariorum et encantuum, 1655-1659*. AHPB 719/84. p. s/n (inventari: 1659 agost 12; encant: 1660 octubre 2 → 1660 octubre 16)

Inventari Jaume Torrent: Climent Cortell, *Plec d'inventaris i encants, 1641-1668*. AHPB 695/8 p. s/n (1655 desembre 17)

Inventari Simeó Ferrer: Bernat Llentisclà, *Inventaris y encants, 1653-1663*. AHPB, 749/40. p. s/n (1658 setembre 14)

Inventari Jaume Oriola: Josep Boleda, *Llibre d'inventaris i encants, 1648-1661*. AHPB 735/23 p. 489-492 (1657 novembre 23 → desembre 17)

Inventari Bernat Bartholo: Jaume Sayós, *Liber secundus inventariorum et encantum, 1655-1658*. AHPB 733/48. doc. 23 (1657 abril 6)

Inventari i encant Teresa Vilar: Pere Màrtir Lluell, *Secundus liber inventariorum et encantuum, 1655-1659*. AHPB 719/84. p. s/n. (Inventari: 1658 setembre 24) (Encant: 1658 setembre 29 → 1656 desembre 6)

Altres fonts originals consultades

Capítols matrimonials Maria Comelles (Rosselló) i Joan Sans: Francesc Reverter, *Liber secundus capitulorum matrimonialium, 1648-1652*. AHPB 703/46. p. 235-238 (1651 octubre 15).

- Testament Joan Sans (2on marit Maria Comelles): AHPB, Francesc Reverter, *Secundus liber testamentorum et ultimarum voluntatum, 1641-1680*. AHPB 703/49. p. 42-43v. (1652 juliol 1).
- Capitols matrimonials Maria Comelles (Sans) i Didac Comelles: Francesc Reverter, *Liber secundus capitulorum matrimonialium, 1648-1652*. AHPB 703/46. p. 283-286v. (1652 setembre 1).
- Testament Maria Comelles: Francesc Reverter, *Secundus liber testamentorum et ultimarum voluntatum, 1641-1680*. AHPB 703/49. p. 132v.-134v. (1656 setembre 2).
- Testament Pere Lucas (marit Teresa Lucas): Francesc Reverter, *Secundus liber testamentorum et ultimarum voluntatum, 1641-1680*. AHPB 703/49. p. 146-147v. (1656 juliol 13).
- Testament Teresa Lucas: Francesc Reverter, AHPB, Francesc Reverter, *Secundus liber testamentorum et ultimarum voluntatum, 1641-1680*. AHPB 703/49. p. 167-168. (1658 juliol 22).
- Testament Magí Roldós: Francesc Avellà, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum, 1654-1682*. AHPB, 756/28. p. 56v-58 (1659 juliol 23).
- Testament Josep Gastavino: Francesc Avellà, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum, 1654-1682*. AHPB, 756/28. p. 62v-64 (1660 octubre 11)
- Testament Elisabet Roldós: Francesc Avellà, *Primus liber testamentorum et aliarum ultimarum voluntatum, 1654-1682*. AHPB, 756/28. p. 64v-66 (1660 agost 23)
- Testament Jacint Vilar (marit Teresa Vilar): Pere Màrtir Lluell, *Llibre de testaments, 1644-1660*. AHPB 719/78. p. 65-66. (1654 març 4)
- Testament Teresa Vilar: Pere Màrtir Lluell, *Llibre de testaments, 1644-1660*. AHPB 719/78. AHPB 719/78. p. 211. (1658 setembre 2).
- Llibre del Gremi d'Hostalers*, AHCB signatura 38-4, Barcelona 1613.

Bibliografia

- ALBERCH 1984 = ALBERCH I FUGUERAS, Ramon [et al]. *Gremis i oficis a Girona*. Girona: Ajuntament de Girona. Educació i Cultura, 1984. (Col·lecció Història de Girona, 1).
- ALSINA 1992 = ALSINA, C [et al]. *Pesos, mides i mesures dels Països Catalans*. Barcelona: Curial, 1990.
- DURAN 1992 = DURAN, Eulàlia. "Pensament, art i cultura". En: SOBREQÜÉS, Jaume. *Història de Barcelona.*, vol. IV. Barcelona: Enciclopèdia Catalana -Ajuntament de Barcelona, 1992.
- ARIÈS 1989 = ARIÈS, Philippe; DUBY, Georges. *Historia de la vida privada. Del renacimiento a la ilustración*, vol. 3. Madrid: Taurus, 1989.
- ARNALL; PONS 1993 = ARNALL I JUAN, M. Josepa; PONS I GURI, Josep M. *L'escriptura a les terres Gironines*, vol. 1. Girona: Diputació de Girona, 1993.
- BELTRÁN DE HEREDIA 2012 = BELTRÁN DE HEREDIA BERCERO, Julia. "Les llars barcelonines a través de l'arqueologia". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700, 8).
- BOLÒS; MANENT 2000 = BOLÒS I MASCLANS, Jordi; MANENT, Ramon. *La vida quotidiana a Catalunya en l'època medieval*. Barcelona: Edicions 62, 2000.
- CABALLÉ 1996 = CABALLÉ, Francesc (coord.). *Barcelona en Temps dels Àustries. La vida a la ciutat en el Renaixement i Barroc 1492-1714*. Barcelona: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Institut de Cultura de Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 1996. (Guia-Catàleg).

- CAPDEVILA 2001 = CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra. "Estructura i distribució de les llars maresmenques a les darreries del segle XVII". *Sessió d'Estudis Mataronins*, 18 (2001), p. 111-120.
<http://www.raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/112938/14061_1> [Consulta: 14 abril 2014].
- CAPDEVILA 2003 = CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra. "Nivells de riquesa i cultura material de la burgesia maresmenca a l'època moderna". *Pedralbes: revista d'història moderna*. 23 (2003), p. 733-748.
- CAPDEVILA 2004 = CAPDEVILA MUNTADAS, Alexandra. *Pagesos, mariners i comerciants a la Catalunya litoral. El Maresme a l'època moderna*. [Tesi doctoral en xarxa]. Universitat de Barcelona, 2004. < <http://www.tdx.cat/handle/10803/2080>> [Consulta: 17 març 2014].
- CARBONELL; SALADRIGAS 2013 = CARBONELL BASTÉ, Sílvia. SALADRIGAS CHENG, Sílvia. "Glossari de teixits del tombant del segle XVII". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Indumentària. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2013. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 10).
- CODINA 2000 = CODINA, Jaume. *Les famílies santboianes (segles XVI-XIX)*. Barcelona: Columna, 2000. (Columna Assaig).
- COMAS 2012 = COMAS VIA, Mireia. *Les dones soles a la Baixa Edat Mitjana: una lectura sobre la viduïtat*. [Tesi doctoral en xarxa]. Universitat de Barcelona, 2012.
<http://www.tdx.cat/bitstream/handle/10803/82146/02.MCV_2de6.pdf?sequence=2> [Consulta: 20 març 2014].
- COMES 1706 = COMES, Josep. *Viridarium artis notariatus, sive tabellionum viretum*, t. 2. Girona: Francesc Oliva. p. 461-470
- CREIXELL 2012 = CREIXELL, Rosa M. "Espais interiors i parament domèstic" En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- ENGUIX 2012 = ENGUIX, Begonya. "Cultura, cultures i antropologia". En: *Teoria de la cultura*. Barcelona: Fundació per la Universitat Oberta de Catalunya, setembre 2012, (Mòdul 2).
- EIRAS 1985 = EIRAS ROEL, Antonio. "De las fuentes notariales a la historia serial: una aproximación metodológica". En: EIRAS ROEL, Antonio. VIÑAO FRAGO, A. J. [et al.]. *Aproximación a la investigación histórica a través de la documentación notarial*. Murcia: Cuadernos del seminario "Floridablanca". (1985), núm. 1, p. 13-30.
- FERRER 1974 = FERRER I MALLOL, Maria-Teresa. "La redacció de l'instrument notarial a Catalunya. Cèdules, manuals, llibres i cartes". En: Martínez Sorrión, Àngels (dir.). *Estudios históricos y documentos de los archivos de Protocolos. Miscelánea en Honor de Raimundo Noguera de Guzmán*. Colegio Notarial de Barcelona. (1974), IV, p. 29-192.
- GARCÍA CÁRCEL 1985 = GARCÍA CÁRCEL, Ricardo. *Historia de Cataluña. Siglos XVI-XVIII*. 2 vol., Barcelona: Ariel, 1985.
- GARCIA ESPUCHE 1996 = GARCIA ESPUCHE, Albert. "Barcelona en una etapa decisiva: 1550-1640". En: CABALLÉ, Francesc (coord.). *Barcelona en Temps dels Àustries. La vida a la ciutat en el Renaixement i Barroc 1492-1714*. Barcelona: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Institut de cultura de Barcelona. Ajuntament de Barcelona, 1996. (Guia-Catàleg).
- GARCIA ESPUCHE 2009 = GARCÍA ESPUCHE, Albert. "Una ciutat de triquets i jugadors". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Jocs, triquets i jugadors. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament

- de Barcelona. Institut de Cultura, 2009. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 7).
- GARCIA ESPUCHE 2010a = GARCÍA ESPUCHE, Albert. *Barcelona 1700*. Barcelona: Editorial Empúries, 2010. (Col·lecció Biblioteca Universal Empúries).
- GARCIA ESPUCHE 2010b = GARCÍA ESPUCHE, Albert. *La Ciutat del Born: economia i vida quotidiana a Barcelona (segles XVI a XVIII)*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona, Museu d'Història de Barcelona, 2010, 3a ed.
- GARCIA ESPUCHE 2012 = GARCÍA ESPUCHE, Albert. "Interiors rics, interiors pobres". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.) [et al]. *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- GARCIA ESPUCHE 2013 = GARCÍA ESPUCHE, Albert. "Indumentària economia i societat". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Indumentària. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2013. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 10).
- GARCÍA ESPUCHE; MOLINA 2012 = GARCÍA ESPUCHE, Albert; MOLINA I CASTELLA, Anna "La plata i les joies: creació, capital i cultura". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- GÜNZBERG 2000 = GÜNZBERG MOLL, Jordi. "L'instrument notarial a l'època moderna (segles XVI i XVIII)". En: FUNDACIÓ NOGUERA. *Actes del II Congrés d'Història del Notariat Català*. Barcelona, p. 313-342. Barcelona: Fundació Noguera, 2000.
- KAMEN 1998 = KAMEN, Henry. *Cambio cultural en la sociedad del Siglo de Oro: Cataluña y Castilla, siglos XVI-XVII*. Madrid: Siglo XXI de España Editores, 1998.
- LENCINA 1993 = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Cultura material i economia a través dels inventaris post mortem: el cas de Barcelona al segle XVII". En: *III Congrés d'Història de Barcelona: la ciutat i el seu territori, dos mil anys d'història. Balanç historiogràfic d'una dècada*. (vol. 2 p. 339-345). Barcelona, 20, 21 i 22 d'octubre de 1993. Ponències i comunicacions. Barcelona : Ajuntament de Barcelona, 1993
- LENCINA 1994a = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Els objectes culturals en l'entorn quotidià dels notaris barcelonins del segle XVII". En: SANS I TRAVÉ, Josep Maria (coord.). *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*. (p. 607-615). Barcelona: Fundació Noguera; Lleida: Pagès, 1994.
- LENCINA 1998a = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Els inventaris "post mortem" com a font per a l'estudi de l'alimentació. Inventaris barcelonins del període 1597-1604". *Estudis d'Història Agrària*, 12 (1998), p. 207-222.
- LENCINA 1998b = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Espais i objectes quotidians. Els inventaris post mortem catalans en el context europeu". *Pedralbes: revista d'història moderna*, 18 (1998), p. 303-310.
- LENCINA 1999a = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Cultura i societat a la Barcelona moderna. Estils de vida de l'elit urbana al segle XVII". En: *Actes del IV Congrés Internacional d'Història local de Catalunya*. (p. 195-202). Barcelona: L'Avenç, 1999.
- LENCINA 1994b = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Signes de modernitat a la Barcelona del segle XV: estudi comparatiu entre inventaris post-mortem del segle XV i del segle XVI". En: PRADELLS NADAL, J.; HINOJOSA MONTALVO, J. R. (coord.). *1490, en el umbral de la modernidad: el Mediterráneo europeo y las ciudades en el tránsito de los siglos XV – XVI*, vol. 2. València: Generalitat Valenciana. Consell Valencià de Cultura, 1994, p. 733-744.

- LENCINA 1999c = LENCINA PÉREZ, Xavier. "Los inventarios "post mortem" en el estudio de la cultura material y el consumo: propuesta metodológica. Barcelona, siglo XVII". En: YUN CASALILLA, B; TORRAS, J. (dir.). *Consumo, condiciones de vida y comercialización: Cataluña, Castilla, siglos XVII-XIXI*. Ávila: Junta de Castilla y León, 1999, p. 41-60.
- LENCINA 2001 = LENCINA PÉREZ, Xavier. "La història des del subjecte. Inventaris post-mortem: consum, microhistòria i cultura material a la Barcelona Moderna". *Revista Estudis i Documents dels Arxius de Protocols*, XIX (2001), p. 199-242.
- LENCINA 2012 = LENCINA PÉREZ, Xavier. "La vida millorada: els interiors de 1600 a 1700" A: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- MIGUELSANZ 2009 = MIGUELSANZ I ARNALOT, Àngel. *Barcelona, parada i fonda. L'hostaleria de la ciutat. Dels orígens als nostres dies*. Barcelona: Labetur., 2009.
- MIRÓ 2012 = MIRÓ I ALAIX, Núria. "El menjar i el beure, des de l'arqueologia" En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.). *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- MOLAS 1977 = MOLAS I RIBALTA, Pere. *Comerç i estructura social a Catalunya i València als segles XVII i XVIII*. Barcelona: Editorial Curial, 1977, p. 7-46. (Biblioteca de cultura catalana).
- MUNTANÉ 2007 = MUNTANÉ, Miquel Lluís. *Cultura i societat a la Barcelona del segle XVI*. Barcelona: Episodis de la Història, 2007.
- PAGAROLAS 2004 = PAGAROLAS SABATÉ, Laureà. *Perspectivas actuales sobre las fuentes notariales de la Edad Media*. Zaragoza: Universidad de Zaragoza. Facultad de Filosofía y Letras, Departamento de Historia Medieval, Ciencias y Técnicas Historiográficas y Estudios Árabes e Islámicos, 2004.
- PAGAROLAS 2007 = PAGAROLAS SABATÉ, Laureà. *Los archivos notariales. Qué son y cómo se tratan*. Gijón: Ediciones Trea, 2007.
- PÉREZ SAMPER 2002 = PÉREZ SAMPER, M.A. (coord.). Anadón Benedicto, J. [et al]. *La vida cotidiana a través dels segles*. Barcelona: Pòrtic, 2002.
- POUNDS 1999 = POUNDS, Norman. *La vida cotidiana. Historia de la cultura material*. Barcelona: Crítica, 1999. (Libros de Historia).
- RIART 2013 = RIART, Francesc. "Una evolució en imatges". En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.) [et al]. *Indumentària. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2013. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 10).
- SABATÉ 1996 = SABATÉ, Flocel. *Vida domèstica del segle IX al XVIII: canvien els temps, canvien els noms*. Barcelona: Graó, 1996.
- SIMON 2009 = SIMON, Antoni (dir.). *Tendències de la historiografia catalana*. València : Publicacions de la Universitat de València, 2009.
- SIMON; ANDREU 1992 = SIMON, Antoni; ANDREU, Jordi. "Evolució demogràfica /segles XVI i XVII". En: SOBREQUÉS, Jaume. *Història de Barcelona*, vol. IV. Barcelona: Enciclopèdia Catalana: Ajuntament de Barcelona. 1992, p. 103-163.
- SOBRADO 2003 = SOBRADO CORREA, H. "Los inventarios post mortem como fuente privilegiada para el estudio de la historia de la cultura material en la edad moderna". [pdf en línia] *Hispania*, LXIII/3, núm. 215 (2003). <<http://hispania.revistas.csic.es/index.php/hispania/article/view/207/210>> [Consulta: 21 d'abril de 2013].
- SOBREQUÉS 2008 = SOBREQUÉS I CALICÓ, Jaume. *Història de Barcelona*. Barcelona: Rosa dels Vents, 2008.

- SOCIAS 2012 = SOCIAS BATET, Immaculada. "Els treballs i els dies: objectes d'art i valors als espais domèstics" En: GARCÍA ESPUCHE, Albert (dir.) [et al]. *Interiors domèstics. Barcelona 1700*. Barcelona: Ajuntament de Barcelona. Institut de Cultura, 2012. (Col·lecció La Ciutat del Born. Barcelona 1700; 8).
- SOLÀ 2007 = SOLÀ COLOMER, Xavier. "Les visites pastorals a Catalunya durant l'època moderna: mètodes de control sobre la parròquia, el clergat i la població". [en línia] *Manuscrits. Revista d'història moderna*, 25 (2007), p. 187-290. <<http://www.raco.cat/index.php/Manuscrits/article/viewFile/87060/112090>> [Consulta: 9 gener 2013].
- Tatxes dels salaris dels actes rebuts, y que per avant se rebran per los Notaris Publichs de Barcelona, tretas axi de les tatxes antigues, com de nou estatuhides, y ordenades per los Magnífichs Consellers y consell ordinari de la present ciutat. Va a la fi lo compte dels lluhismes se acostuman pagar en dita ciutat. Altre traruer ab facilitat las potratas: lo quern diners. Y per ultim los feriat.* Barcelona, publicat per Vicens Súrria. Es té constància de dues edicions: 1689 i 1695.
- TEIXIDÓ 2008 = TEIXIDÓ I PUIGDOMÈNECH, Francesc. *Pesos, mides i mesures al Principat de Catalunya i comtats de Rosselló i Cerdanya a finals del segle XVI (1587-1594)*, vol. I. Lleida: Pagès Editors; Fundació Noguera, 2008, p. 78-81.
- TORRAS I TILLÓ 2012 = TORRAS I TILLÓ, Santi. *Pintura catalana del Barroc. L'auge col·leccionista i l'ofici de pintor al segle XVII*. Bellaterra [etc.]: Universitat Autònoma de Barcelona [etc.], 2012. (Col·lecció Memoria artium, 11).
- TORRES 1996 = TORRES, Xavier. "La Barcelona menestral en temps dels Àustries". En: CABALLÉ, Francesc (coord.). *Barcelona en Temps dels Àustries. La vida a la ciutat en el Renaixement i Barroc 1492-1714*. Barcelona: Museu d'Història de la Ciutat de Barcelona. Institut de cultura de Barcelona; Ajuntament de Barcelona, 1996. (Guia-Catàleg).
- VINYOLES 1999 = VINYOLES, Teresa. "L'utilitatge de la llar als darrers segles medievals". *Anuario de Estudios Medievales*, XXIX (1999), p. 1165-1184.
- YUN 1999 = YUN CASALILLA, Bartolomé. "Inventarios post-mortem, consumo y niveles de vida del campesinado del Antiguo Régimen. Problemas metodológicos a la luz de la investigación internacional". En: YUN CASALILLA, B. TORRAS, J. (dir.). *Consumo, condiciones de vida y comercialización: Cataluña, Castilla, siglos XVII-XIX*. Ávila: Junta de Castilla y León, 1999, p. 28-40.

Documentació en línia

- ALCOVER, M; MOLL, F. *Diccionari català-valencià-balear. Alcover Moll*. [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. Palma de Mallorca: Editorial Moll, 2001-2002. <<http://dcbv.iecat.net/>> [Consulta: 15 maig 2013].
- FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, L. *Vocabulari de la Llengua Catalana de Lluís Faraudo de Saint-Germain (Lletres A-Z, en construcció)*. [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans. <<http://www.iec.cat/faraudo/>> [Consulta: 15 maig 2013].
- ROCA, Francesc. "Pere Gil i Estalella: l'economia 'catalana' (i 2)". [article en línia] Barcelona: El Punt Avui, 10/11/2012. <<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/4-economia/18-economia/591904-pere-gil-i-estalella-leconomia-catalana-i-2.html>> [Consulta: 7 d'abril de 2014].

Imatges:

PORTADA: LLUNELL, Pere. Signum de Pere Lluell. Pàgina sense numerar del primer dels cinc “*liber inventariorum et encantum*” de Pere Lluell, 1604-1648. (Fotografia: Mediavilla, Gal·la. Barcelona: 2014).

PLANÒL BARCELONA (annex 2): VINYOLAS, Teresa; CANTARELL, Elena; MUNTANER, Carme. *Contrataedium. Grup de Recerca d’Història Medieval i Innovació Docent Universitària. Plànol Barcelona Baix Medieval*. [plànol en línia] Barcelona: Universitat de Barcelona; Ikona Infografia, S.L., 2006.

<http://www.ub.edu/contrataedium/bcn_medieval/grup_recerca4_web.swf>

[Consulta: 12 maig de 2014].

7. Annexos:

Annex 1 - Informació addicional sobre els individus

Eulàlia Badia: Viu a la casa on estava la taverna, no es detecten a l'inventari els objectes relacionats amb l'ofici. (Rafael Joan Cellarés, *Llibre d'inventaris i encants*, 1654-1660. AHPB 700/64).

Teresa Lucas: amb casa pròpia, només té una taula de vendre oli com element de taverna. (Francesc Reverter, *Llibre d'inventaris i encants*, 1654-1671. AHPB 703/52).

Elisabet Roldós: vídua de Magí Roldós. Sembla que va donar continuïtat al negoci, ja que adquireix en l'encant dels béns del marit molts del estris i mobles de la taverna, per un valor aproximat de 612 lliures. (Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum*, 1654-1682. AHPB, 756/29).

Guillem Brun: no disposa d'estris i utensilis de taverna. De l'encapçalament de l'inventari podem extreure'n que va tenir una filla, Margarida Brun, que va morir abans que ell. (Pere Pau Vives, *Llibre sisè de inventaris y encants*, 1654- 1657. AHPB 641/131).

Magí Roldós: marit d'Elisabet Roldós. (Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum*, 1654-1682. AHPB, 756/29).

Lluís Bordes: habita, en règim de lloguer, una casa amb triquet. Disposava d'estris de taverna però no té cap objecte que puguem relacionar amb els jocs propis d'aquest espai. Demana l'execució del testament la vídua, Anna Bordes i el tutor i curador del seu fill Josep. (Pere Màrtir Lluell, *Secundus liber inventariorum et encantuum*, 1655-1659. AHPB 719/84).

Bartomeu Atzeneta: l'inventari és executat per familiars de la família Bransi. (Jaume Sayós, *Liber tercius inventariorum et encantum*, 1658- 1664. AHPB 733/49).

Bernat Bartholo: regenta la taverna de Sant Cristòfol i alhora és estanyer. Les cases que té són de propietat. Té un fill, Bernardí Bartholo. Entre els tutors i curadors del seu testament trobem a Carles Bransi, un dels executors d'Atzeneta. (Jaume Sayós, *Liber secundus inventariorum et encantum*, 1655-1658. AHPB 733/48).

Jaume Oriola: l'inventari es realitza a demanda del seu fill, encara adolescent, Llorenç Oriola, hereu universal. (Josep Boleda, *Llibre d'inventaris i encants*, 1648-1661. AHPB 735/23 p. 489-492).

Simeó Ferrer: té relació amb el negoci i la fabricació de bales i perdigons. Les cases que habita són de propietat. Demana l'execució del testament la vídua, Maria Anna Ferrer. (Bernat Llentisclà, *Inventaris y encants*, 1653-1663. AHPB, 749/40).

Jaume Torrent: les cases que habita són sota règim de lloguer. Demana l'execució del testament la vídua, Margarida Torrent i altres familiars del marit.

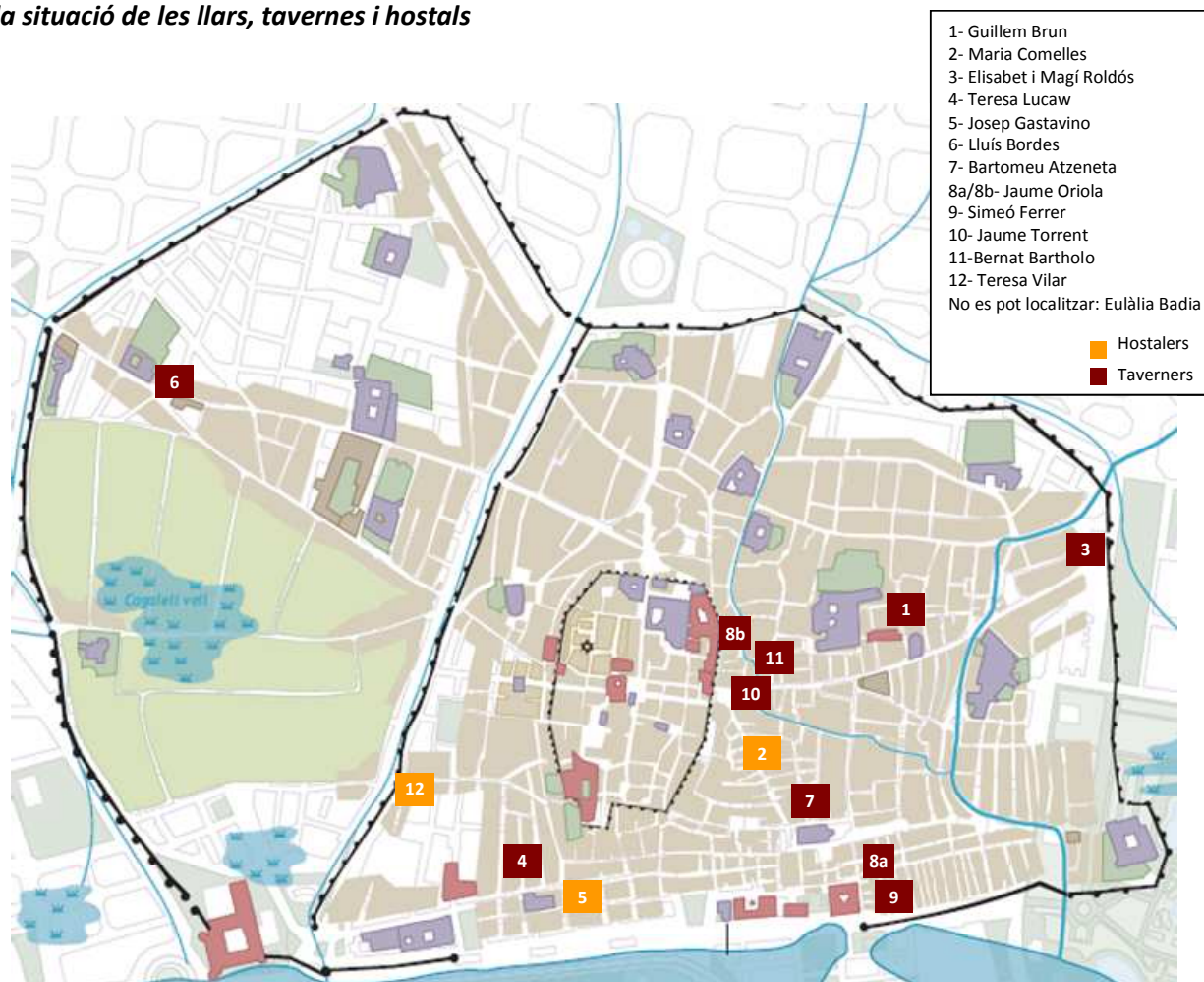
Maria Comelles: Vídua per 3 cops. No viu a l'hostal. Demana l'inventari Ermengol Canyadell amb qui té de forma comuna i per indivís dues cases adjacents al carrer de l'Argenteria, comprades poc temps abans de morir. Una la comparteix amb la seva neboda i el marit d'aquesta, Maties Janer.

Posseeix una altra casa al carrer Hospital. Trobem a faltar en el seu inventari especialment objectes de cuina i mobles. Garcia Espuche (2010: 183-186) documenta l'Hostal de l'Alba on va viure amb Dídac Comelles, el seu tercer marit. Trobem a faltar en el seu inventari especialment objectes de cuina i mobles. Altra documentació, testaments, capítols matrimonials... ens aporten més informació, i podrien arribar a explicar certes de les mancances detectades en el seu inventari. De fet, ens sembla entreveure, formes de solidaritat familiar. Podria donar-se el cas que els estris de cuina, mobiliari bàsic... que no trobem a l'inventari fossin possessió del matrimoni. (Francesc Reverter, *Llibre d'inventaris i encants, 1654-1671*. AHPB 703/52).

Teresa Vilar: Jacint Vilar fill, hereu universal. Sembla que a l'hostal hi podien arribar a viure, també, dues criades: Isabel Font i Marianna Casanoves que apareixen en el testament de Teresa. Tenia també dues torres, una a Parets i l'altra a Premià. Només hem fet anàlisi dels béns de l'hostal que té a Barcelona, atès que hem considerat que els altres béns quedaven fora de l'àmbit del nostre estudi. (Pere Màrtir Lluell, *Secundus liber inventariorum et encantuum, 1655-1659*. AHPB 719/84).

Josep Gastavino: Demanen inventari Maria Rodrigues i Gastavino, vídua de Josep Gastavino. Fill Jaume Gastavino. Andrea Bonfill tutor i curador del fill. (Francesc Avellà, *Liber primus Inventariorum et encantuum, 1654-1682*. AHPB, 756/29).

Annex 2 – Plànol de la situació de les llars, tavernes i hostals

Plànol: Vinyolas, Teresa; Cantarell, Elena; Muntaner, Carme. *Contrataedium*. Grup de Recerca d'Història Medieval i Innovació Docent Universitària. Plànol Barcelona Baix Medieval. Barcelona: Universitat de Barcelona; Ikona Infografia, S.L., 2006. A: http://www.ub.edu/contrataedium/bcn_medieval/grup_recerca4_web.swf

Annex 3 – Taules

Taula 1

Taverner / hostaler	Situació*	Nº estances	Ús	Posseeix / Lloguer	altres	Capacitat Magatz.	Nº Objectes ***
Guillem Brun	Fossar de sant Cugat del Rec	-		posseeix			176
Maria Comelles	Argenteria	-		posseeix			57
Teresa Lucas	D'en Serra	-					166
Elisabet Roldós	Davant Portal Nou	-	taverna – llar		pou	1760*	189
Magí Roldós	Davant Portal Nou	4	taverna – llar		pou	1.760	147
Eulàlia Badia	Davant del Rec	5					301
Josep Gastavino (hostaler)	De la Mercè	6	hostal				387
Bartomeu Atzeneta	Mirallers - Sombrerers	6	taverna – llar	lloguer		5.858	292
Lluís Bordes	Plaça del Padró	7	taverna – llar	lloguer	hort (triquet) i terrat	6.798	404
Jaume Torrent	Del mill - Argenteria	8	taverna – llar	posseeix	pou	9.075	483
Simeó Ferrer	Davant la pescateria – Lladó	9	taverna/venda perdigons - llar		pou i golfes	3.035	415
Jaume Oriola		Total 11				12.079	439
	Esparteria	7	taverna – llar		pou i celobert		
	Davant Sala armes	1	taverna				
	Plaça de l'Oli – Volta de sant Francesc.	3	taverna (habitada per Joan Borrell, taverner)	posseeix			
Bernat Bartholo		Total 12				16.146	601*
	Mercaders (Taverna Sant Cristòfol)	2	taverna	posseeix	pou		
	Mercaders	2	magatzem	llogada a Mestre Sagués			
	Mercaders- Durfort	7	llar - magatzem	posseeix			
	Durfort	1	magatzem	posseeix			
Teresa Vilar (hostalera)		Total 17		posseeix també una torre a Parets i una altra a Premià		607	436
	Escudellers	11	hostal		pou i hort		
	Escudellers	6	llar (principalment)	posseeix (?)	porxo		

* Nom del carrer, en cas contrari s'indica./ ** Elisabet Roldós compra a l'encant les botes de Magí. Els seu inventari no indica, però, la cabuda. / *** el simple recompte d'objectes obvia variables molt importants, com ara la qualitat i el valor de cada un d'aquests. No queden reflectides tampoc les "sorts" de diversos objectes.

Taula 2

Taverner hostaler /	Estris elaboració menjar		Confort, calefacció, decoració						
	Cuina	Pastera...	Calefacció	Draps paret...	Portalera	Cortines	Catifes, cobritaules...	Quadres	Miralls
Guillem Brun	9	1 post						3	
Maria Comelles	-								
Teresa Lucas	7		1 escalfador				1 cobricaixa	15	1
Elisabet Roldós	9	1 pastera 1 post							
Magí Roldós	9	1 pastera altres estris						2	2*
Eulàlia Badia	15				1			4	
Josep Gastavino	7		2 brasers amb capsa				1 catifa 1 cobritaula	22	1
B.Atzeneta	19	1 pastera	1 escalfador				2 catifes	30	
Lluís Bordes	17	1 pastera 1 post altres estris	1 escalfador						
Jaume Torrent	24	1 pasteres 1 post altres estris	1 escalfador 2 braser (1 capsa) 1 capsa escalfar roba Sort escalfetes	1			2 catifes	18	
Simeó Ferrer	31	1 pastera altres estris	1 escalfador 1 braser		1	2	1 cobritaula	28	
Jaume Oriola	27	2 pastera 1 post altres estris	1 escalfador		1	1	2 catifes 1 tovallola d'arquimesa	10	
Bernat Bartholo	21 (+11 gerrates olives)	1 pastera altres estris	1 escalfador				2 catifes		
Teresa Vilar	19	1 pastera	2 escalfadors	6				79	1

* un d'aquests és un mirall petit que va dins l'estoig de barber.

Taula 3

Taverner hostaler /	Seients				Altres mobles i contenidors					Cofres, caixa...	Llits	
	Bancs...	Cadires	Escambell	Tamboret	Armari	Bufet	Arquimesa	Arquilla	Lligador		Llits	Llit pilars
Guillem Brun		5								8	1	
Maria Comelles												
Teresa Lucas	5	4	1	2		1				2	1	
E. Roldós	2	2	2							3	1	1
Magí Roldós	4	2								4	1	
Eulàlia Badia										9	2	
J. Gastavino	10	37		2		1	1	1		11	10	2
B. Atzeneta	8	2			2					7		1
Lluís Bordes	9	3	1							7		2
Jaume Torrent	9	33			1	1	1	1		6	2	3
Simeó Ferrer	15	5	1				1*			9*		4*
Jaume Oriola	21	14	2	2	1	1	1			9	3	2*
B. Bartholo	13				2		1			6	1	2
Teresa Vilar	2	44		1	2	4			1	11	2	8*

* algun dels elements, pels seus guarniments, daurats...

Taula 4

Taverner hostaler /	Roba llit			Cortines i caigudes de llit				Roba taula i higiene			
	Llençols	Flassades	Vànoves	Sobrecel	Cobrellit	Davantllit	Cortinatge	Tovallons torcaboques	Estovalles	tovalloles	aixugamans
Guillem Brun	17		2	1		1		18	11	5	15
Maria Comelles	9							14	3	3	7
Teresa Lucas	7	1	1			1		16	8	6	8
Elisabet Roldós	9	1				1		22	5		11
Magí Roldós	6	1				1		8	1		
Eulàlia Badia	19	2	1							29	30
J. Gastavino	51	21	5		1	1 (caigudes)	5	78	25		
B. Atzeneta	7	5	3	1*	1*			6	9		
Lluís Bordes	30	2	2				2	24	7	7	14
Jaume Torrent	26	6	4*			1*	1*	54	23	3	24
Simeó Ferrer	19	5	6*	4	1		1	4 + sort	8	1	2
Jaume Oriola	22	10	2	2		2	3*	54	22	4	22
B.Bartholo	28	5						19	8		19
Teresa Vilar	22	8	2				7	31	18	5	10

* algun dels elements destaquen, pel material, passamaneria, per formar part d'un conjunt...

Taula 5

Taverner hostaler /	Roba vestir			
	Vestit home (baló...)	Ropilla	Vestit dona (faldilla, gipó, vesta...)	Gipons
G. Brun				
M. Comelles		1 estamena	3 faldilles (picota, estamena, sargeta)	3 (2 amb mànigues, 1 drap de casa)
T. Lucas		1 escot	2 faldilles (estamena i escot)	1 estamena
E. Roldós		2 estamena	1 faldilla estamena	1 cotonina
M. Roldós	2 balons (1 mariner) 1 baló, ropilla, gipó (drap color pèl de rata)	3 estamena	1 faldilla cordellat 1 atzarena xamellot	
E. Badia	1 calçó		2 faldilles (estamena i sargeta) 1 saia i mongil	
J. Gastavino				
B. Atzeneta	1 baló 2 baló i ropilla 1 baló, ropilla, capa (sargeta)	2 sargeta	1 falda tafetà groch 1 faldilla i gipó estamena	1 tafetà (giponot) 1 seda mànigues tafetà (giponot) 2 (giponots)
L. Bordes	2 balons 2 calçots	4 (2 drap, 1 estamena, 1 escot)	3 faldilles (cordellat, estamena, sargeta) 1 saia mongil	1 cotonina passamà negre 1 domàs blau botons de plata bo
J. Torrent	3 baló, ropilla i capa (escot, baieta sarja)		1 vesta bocaram	1 tafetà amb galó d'or 1 llama, puntes negres mànigues de riso. 1 ostenda mànigues xammal (Holanda)
S. Ferrer	1 baló i ropilla	1 escot	2 faldilles (escot, tafetà) 1 faldilla, gipó (mànigues) i escapulari d'escot 1 vesta bocaram	4 (1 amb botons de plata)
J. Oriola	2 baló i ropilla 2 baló, ropilla, capa (drap pèl de rata i escot)	1 escot	2 faldilles (picota i sargeta) 2 atzarena (sargeta i escot)	3 (escot, sargeta, seda)
B. Bartholo				
T. Vilar	1 vaquero	1 estamena	3 faldilles (escot, domasquillo, domàs i galó) 2 faldilles i gipó (escot i escarraman) 1 faldilla, gipó i escapulari (estamena).	1 tafetà mànigues domàs 3 (1 mànigues cotonina, 1 mànigues escot)

Taula 6

Taverner / hostaler	Altres roba					
	Camisoles	Camises	Armillles...	Roba interior	Mitges, calcilles, peals...	Calçat
G. Brun	4	30 (home i dona)				1 Xinel·les
M. Comelles	1	5	1 guardapit			1 Xinel·les
T. Lucas	1	8		1 calçotets		
E. Roldós	1	6 (dona)	1 cobripit			
M. Roldós	3 (1 "espolín")	11 (4 home; 7 dona)			1 mitges (cordellat)	1 sabates
E. Badia		41 (16 home; 25 dona)	4 armilles			
J. Gastavino		3 (home)		3 calçotets		
B. Atzeneta		2 (home)	1 justacós		8 mitges (estam i seda; seda) 2 calcilles (fil)	3 sabates (2 dona; 1 home) 1 tapins
L. Bordes	3	20 (12 home; 8 dona)		1 calçotets	3 mitges (estam; seda)	1 sabates noves
J. Torrent	3	13 (home)			2 mitges (estam; seda) 6 calcilles (2 fil, 1 talonet) 6 peals	
S. Ferrer	4 (1 de seda dolenta)	Sort de camises 9	2 armilles		Sort de mitges Sort de calcilles	1 xinel·les
J. Oriola	6 (1 de rubielos amb galó)	13 (7 home; 6 dona)		3 calçotets		1 Xinel·les
B. Bartholo						
T. Vilar	1 (amb galó)	1		7 enagos		

Taula 7

Taverner / hostaler	Altres peces indumentària			
	Casaca /Capa / ...	Sombrero, montera...	Toquetes, tocat, manto...	altres
G. Brun				
M. Comelles			1 "manto" (estam)	
T. Lucas		1 sombrero dona	2 "mantos"	6 mocadors
E. Roldós	1 caputxa (estamenya)		1 "manto" (estam)	
M. Roldós	gambeto mariner capa (estamenya) capa de pastor	1 muntera	4 toquetes (glassa) 1 "manto" (estam)	faixa mariner 1 cuera
E. Badia				2 mocadors
J. Gastavino	2 capes (pèl de camell; contra)			
B. Atzeneta	3 capes (escot; baieta; drap de Berri)	2 "sombrero" home (blanc; negre)	3 "tocados"	3 cueres 4 mocadors (tela) escapulari Ntra. Sra. Carme
L. Bordes		2 "sombreros" home	1 "manto" (estam) 1 mantellina (filadís)	1 cuera 8 mocadors
J. Torrent		2 "sombreros" home		
S. Ferrer	capa gascona gavant sort de valones	1 "sombrero" dona sort de capells tela puntes	1 sereners (escomilla) 3 "mantos" (estam; escomilla)	guants 1 mocador (tela morisca) 2 vanos
J. Oriola	2 capes (escot; baieta)	1 "sombrero" dona folrat tafetà	1 "mantic" picota	1 cuera
B. Bartholo				
T. Vilar (h)	cassaca (escarraman cabellat) 2 capones (domàs; cordonet) 1 caputxa (teleta aigües)		2 toquetes 2 "mantos" (estam; estam i seda) 2 "manticos" puntes plata ("domasquillo"; tafetà) 2 mantellines (estopa; risso guarnida tafetà)	1 banda tafetà vermella llisa 3 roses de "ribants" pel cap 2 vanos 1 collar de puntes

Taula 8

Taverner / hostaler	Vaixel·la Plata					Joies		
	Culleres	Sotacopes	Conjunt saler, pebrer, sucrera	Palmatòria	altres	Anells	Altres joies	Altres objectes plata
Guillem Brun								
Maria Comelles							arracades or turquesa esmeralda d'or	cinto clauer
Teresa Lucas	1					4	cinta de plata corall	aguller i cadena
Elisabet Roldós								cistelleta plata
Magí Roldós	2					6		
Eulàlia Badia	2 1 cullereta					4	anelletes i pomets d'or	cinto clauer
Josep Gastavino								
B. Atzeneta	15 1 cullereta	2		2 palmatòries	4 tasses 2 gots 1 coco i galet	13	2 "soguilles" anelletes d'or arracades corall	capseta plata tabaquera 3 campanetes bergansi (corall i plata)
Lluís Bordes	6 1 cullereta				2 barquilles	6	cadena "baynets" 8 botons plata	cinto clauer
Jaume Torrent	sort	sort	1	1 palmatòria	sort de tasses, sort forquilles			
Simeó Ferrer	8	2	1		2 forquilles 3 gots 1 ouera 1 barquilla	5	cadena or de 50 malles corall	cinto clauer cintonet
Jaume Oriola								
Bernat Bartholo								
Teresa Vilar	1 cullera					1		tabaquera

Annex 4 - Glossari

Acrònims i abreviatures en el glossari:

DIEC	<i>Diccionari de la llengua catalana</i> . INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS
DCVB	<i>Diccionari català-valencià-balear</i>
CB-SC	CARBONELL BASTÉ, Sílvia; SALADRIGAS CHENG, Sílvia (2013)
JC	CODINA, Jaume (2000)
FS	FARAUDO DE SAINT-GERMAIN, L.
GE-CC	GARCÍA ESPUCHE, Albert (2010b)
GE-I	GARCÍA ESPUCHE, Albert (2013)
GE-M	GARCÍA ESPUCHE, Albert; MOLINA I CASTELLA, Anna (2012)
XL	LENCINA PÉREZ, Xavier (2012)
NMA	MIRÓ I ALAIX, Núria (2012)

adrés [adreç]. Adreç d'espasa, de daga o altra arma: les guarnicions de què va adornada (DCVB)

aigua escorsonera (escorçonera; planta de la família de les compostes, es creu que aquesta planta és medicinal i eficaç contra les picades d'escorçó (DCVB). [i possiblement la pesta?])
<http://www.elpuntavui.cat/noticia/article/4-economia/18-economia/591904-pere-gil-i-estalella-leconomia-cathalana-i-2.html>

alambí. Estri per destil·lar.

alabarda. Arma de tall i punta consistent en una fulla de devers 30 cm que a la part inferior duu a una banda una fulla com de destal o mitja lluna amb mànec de 10-12 pams. (DCVB)

alamara. Fermall compost d'un cordó que s'enganxa a un botó, o bé d'un cordó escorredor que passa dins una anella i serveix per subjectar o adornar una peça del vestit, una cortina (DCVB).

alba [àlber]. Arbre, la seva fusta és usada pels mobles.

albarda (albarda i bast). Diverses formes d'un aparell que serveix per cavalcar i per dur càrrega sobre bèsties de peu rodó (DCVB). Guarniment de bèsties.

alfàbia. Vas gran de terra cuita o de pedra, envernissat per dins i a vegades defora amb la part d'enmig molt més ampla que la de baix i que la superior, sense coll o amb coll molt curt, i sense anses o amb anses molt petites. Serveix per tenir-hi oli, aigua i altres líquids (DCVB).

aposeno. 1. Lloc on un habita. 2. Habitació, departament habitable d'un edifici (DCVB).

arrova (o rova -roba). Unitat de pes equivalent a 10,400 quilograms, o sien 26 lliures (DCVB).

ast. Barra de ferro o de fusta amb la qual aspiden longitudinalment un animal per coure'l fent-lo voltar damunt del foc o dins un forn (DCVB).

arquilla. Moble de forma rectangular, amb molts de calaixets o enfonys per tenir hi estojades coses valuoses (DCVB).

arquimesa. Moble compost d'una taula i un cos superior amb molts de calaixets o enfonys per tenir-hi papers i coses valuoses (DCVB).

atzarena. Vestit llarg i rodó que duen les dones (DCVB).

bassina [bacina]. 1. Gibrella o plat de metall. 2. Gibrella de metall, amb una mòssa semicircular que s'adapta al coll d'un home, i que serveix per parar l'aigua quan l'ensabonen per afaitar-lo o quan li renten la cara després d'afaitat... 4. Recipient fondo on se fan les deposicions (DCVB).

baieta. Teixit fluix de llana o llana i cotó.

baynets, beynots [bainot]. Estoig per tenir les plomes d'escriure. (DCVB) "cinto clauer aguller cadeneta de baynets y cadeneta de rosaris tot de plata".

baló. Vestidura d'home de variada forma, amb mànigues o sense, cordada per davant i atacada per baix amb les bragues i les calces. (FS) Calçons o pantalons fins als genolls (GE-I)

bancal. Banc llarg (DCVB).

barquilla [barqueta]. 1. Copa llarguera semblant a una barca, que serveix per tenir i ministrar l'encens en les funcions litúrgiques. Recipient on van col·locades les vinagres (Mall) (DCVB) tasses en forma de "barquilla" (GE-M, p.223)

barral. Recipient per a líquids, les formes i matèria del qual varien segons les comarques (DCVB).

barraló. 1) Bóta petita per tragar vi. 2) Mesura de vi equivalent a vuit quartans, o sien 32 porrons o una quarta part de càrrega (DCVB).

bast (albarda i bast). Espècie de sella amb el arçons molts sortits i units per una peça a cada costat, i que serveix principalment per tragar càrrega feixuga a l'esquena de bèstia (DCVB).

berri [berry]. Els draps de Berry són importats de França (CB-SC p. 129).

bescarsí [bergansí] Peça de goma, d'os, de metall o d'altra matèria, que posaven penjada amb una cadeneta al coll dels infantons perquè la rosegessin i es facilités la dentició (DCVB).

bigòria. Enclusa molt petita que empren els ferrers i llauners.

blauet. Teixit de cotó importat, probablement de color blau... (CB-SC).

bocal. Pitxer o gerreta prima per treure aigua de dins les alfàbies (DCVB).

bocaram. Tela groixuda procedent de Pèrsia (DCVB).

bolquer. Peça quadrada per embolicar el cos de les criatures de mamella (DCVB). Llenç amb el qual s'emboliquen els infantons (FS).

bolqueret. Bolquer petit o humil (FS).

borró. 1) Fibra curta d'una matèria tèxtil. 2) Pelussa de la roba (DCVB).

borronat. Que té com a borro o granissor (DCVB).

bóta de mena. Bóta per a tenir vi, no tan gruixuda com un bocoi (DCVB).

botija. 1. Vas de terrissa, ventrut i amb coll prim, que els treballadors del camp usen per dur-se'n el vi al tros on fan feina. 2 Cànir, recipient de terrissa que en la part superior té una ansa i dos brocs de diferent gruixa, el més gran per abocar-hi l'aigua i el més petit per beure a galet (DCVB).

braser. Recipient de metall o de terra, dins el qual posen brases per escalfar una habitació (DCVB).

brocal. 1. Broc de cànir o de bota. Broc; conducte estret que sobresurt de la superfície d'un recipient i que serveix per abocar el líquid que conté. 2. Botella panxuda (DCVB).

burell. Llana negra o molt fosca de color (DCVB). Roba grossera de llana burella.

calça. Peça de vestit que cobria el peu i la cama, ajustant-se al contorn d'aquesta (DCVB).

calçó. Peça de vestit que cobreix separatament les cames, ajustant-se a llur contorn, i que en la part superior es subjecta a la cintura (DCVB).

calçot. Pantalons curts, que no arriben més avall dels genolls (DCVB).

calsilla [calcilla]. Espècie de mitja de punt, i a vegades de cuir, sense peu, que es subjectava davall el peu amb una ansa de cordó (DCVB).

camisola. Brusa d'home o de dona, espècie de jaqueta sense solapes que cobreix fins a la cintura (DCVB).

capitell. Moble format d'una barra horitzontal sostinguda per quatre cames, i que, en combinació amb un altre d'igual, serveix de suport per sostenir una taula, una caixa, un llit o altra cosa (DCVB).

capona. Espècie de capa? (DCVB).

capsa de garrofó-brocal. “tres capsas de garrafó.” (*Bernardi Bartholo. p.24v*) “Ítem, dos brocals de garrofó de aram grans ab sas capsas de suro vells.” (*Bartholomei Atzeneta. d.29*). “Ítem, catorse capsas de garroffons de suro ab sos brocals de vidre entre xichs y grans.” (*Jacobi Oriola p. 489v*) “Ítem, sis capsas de garrafó grans, quatre ab brocals de vidre y dos sense brocals, usat.” (*Jacobi Oriola p. 489v*) Deduïm que la “capsa” és la vestidura exterior que pot ser de fusta o de suro i el brocal és l'ampolla de vidre o d'aram que s'hi posa dins.

carabasa [carabassa]. Recipient per a líquids, de forma semblant a una carabassa vinatera (DCVB).

carretell. Barril petit, que oscil·la entre un càntir i una càrrega de cabuda i serveix principalment per tenir vi (DCVB).

casaca. Peça de vestit, a manera de jac llarguer ajustat al cos i amb volada de falda a la part posterior (DCVB).

cassa. Vas de metall proveït d'un mànec per a escudellar (DCVB).

cedrer. Drap gruixat que posen estès damunt el cossi o bugader, i damunt el qual posen la cendra per a passar la bugada / Recipient o local on es deposita la cendra (DCVB).

cercapou. Peça de ferro proveïda de crocs o ganxos i fixada a l'extrem d'una corda, que serveix per apescar les coses que hagin caigut al fons d'un pou, d'una cisterna (DCVB).

cerpallera [serpallera, serpillera, xarpellera]. Teixit d'estopa grollera d'ordit molt clar, que s'usa per a fregar o eixugar coses poc fines i sobretot per a embolicar coses que s'hagin de transportar o que calgui defensar contra cops o brutícia (DCVB).

cerro. Floc de cotó, llana, cànem o lli, ja pentinada i neta, a punt d'esser filada amb filosa. (DCVB)

cetra [setra]. Recipient, de vidre o metall, amb ansa a un costat i broc curt a l'altre, que serveix per a treure i abocar aigua, vi o altre líquid (DCVB).

cister 1. [sester] mesura antiga d'àrids i de líquids, de molt diverses equivalències segons les comarques. 2. [cistell] Recipient fet de joncs, canya, mímens, etc., entreteixits, de base circular o ovalada, amb la boca més ampla que la base i amb una nansa gran de banda a banda (DCVB).

clamàstecs. Cadena d'anelles amples, que va penjada damunt la llar i que a la part inferior porta uno alguns ganxos on es penja l'ansa de la caldera o els llévets de l'olla (DCVB).

coco [coco xocolater]. Objecte força sofisticat i car, consistent en una mitja closca de coco amb nanses, vora i peu de plata, i s'emprava per prendre la xocolata calenta. Procedia de l'Amèrica colonial. (XL, p. 83-84).

cobrepits. Guardapits? (DCVB)

cobrisel [cobricel]. Cortina sobre el llit per preservar de la pols i humitat.

coleto (*cast.*) [cuera]. “Vestidura hecha de piel, por lo común de ante, con mangas o sin ellas, que cubre el cuerpo, ciñéndolo hasta la cintura.” (RAE). (veg. cuera).

conca. Recipient gran, a manera de gibrell, destinat a tenir aigua per a escurar els plats, rentar els peus o la roba, etc. (DCVB).

contraí. Classe de tela que des del segle XV es fabricava, a imitació dels teixits de Courtrai (DCVB).

cordell. Conjunt de fils de cànem retorçuts uns amb altres formant un cos (DCVB).

cordellat. Teixit de llana acanalat per trama que li conferia un aspecte de cordonets transversals (CB-SC).

cotonina. Cotó.

cove. Cistell.

cuera. Samarra o guardapits de pell que porten els pastors per abrigar-se. (DCVB).

debanadora. Instrument per debanar el fil. Com una mena de gàbia de barretes.

devantllit [davantllit]. Cortina que cobreix la part inferior del llit, penjant des dels matalassos fins en terra (DCVB).

dobla. Moneda antiga, d'or o de plata, que tenia diferents valors segons les èpoques i regions. En el segle XVII una dobla senzilla equivalia a cinc lliures i mitja. (DCVB).

domàs. Teixit de seda o de cotó que presenta dibuixos en què, pel diferent lligat, la roba és brillant en uns indrets i sense brillantor en altres (DCVB).

domasquillo. Teixit tècnicament igual que el domàs, però d'una seda de qualitat inferior o que combina la seda amb una altra matèria (CB-SC). [**domasquí**] (DCVB).

effigies [imatge]. Efigie, “cuatro sibillas y un quadret ab effigies del Papa Clement” (*Inventari de Josephi Gastavino. P. 150.*)

escalfador. Instrument de metall a manera de cassola, amb un mànec llarg, que s'usa com a recipient de caliu i es posa entre els dos llençols del llit per escalfar aquest (DCVB). Recipient que, omplert de brases, aigua calenta, vapor, etc., serveix per escalfar (JC).

escalfeta. Braseret, generalment de tres peus, per escalfar alguna cosa o guardar caliu. (DCVB) Braseret portàtil (JC).

escambell / scambell. Seient petit sense braços ni respall, i a vegades sense petges. (DCVB)

escapulari. 1. Peça de roba, de 20 a 25 cm. d'amplada, amb un forat central per on passa el cap, i que, descansant damunt les espatlles, penja per davant i per darrera de l'hàbit com a distintiu de certes ordres religioses.... 2. Conjunt de dos trossets de tela units amb un cordó....distintiu de certes congregacions religioses. 3. Cadascun dels trossos de drap que es fan servir per agafar les olles, cassoles i altres atuells de cuina en haver-los de treure del fogó (DCVB).

escarraman / scarraman. Teixit de filadís i seda de colors o de “capritxola” (tipus de seda més basta i retorta) (CB-SC).

escó. Banc llarg amb respall ample (DCVB).

escot. Teixit de cotó fi, resistent, atapat de fils, que solia ésser de color negre i servia per a fer cotilles, gipons, sabates i vestits de dol (DCVB).

escudella / scudella. 1. Plat fons. 2. Recipient fondo, de forma semiesfèrica o aproximadament semioval, de cabuda variable però inferior a un litre, que serveix per a prendre brou, llet, cafè, te, etc. (DCVB).

escumilla. Roba de seda crespada i molt prima (DCVB).

espaviladores. (*cast. despabiladeras*) “tijeras con que se espabilan velas y candiles” (RAE). [*espavilar*. Revifar el llum o el foc atiant-lo, remenant-lo, llevant-ne els cremallots (DCVB)]

espolin [Espolim]. *m.* Tela de seda fabricada amb flors escampades i entreteixides a manera de brocats (DCVB).

espuela. [esperó]. Castellanisme en substitució del català esperó. 1. Instrument de metall compost d'una punxa o una rodeta amb algunes punxes, que es porta a la part posterior de la bota de cavalcar... 11. *Esperons de coc o de pastisser*: rodetes per ornar pastes, panades, crespells (DCVB). “Un ast y una espuela” (Guillem Brun, cauponis)

estam. Fil de llana.

estamenya / stamenya. Teixit assarjat de llana o estam (DCVB).

faldallí [faldellí] 1. Falda més curta que les usuals, emprada com a peça d'adorn o de luxe. 2. Peça d'abric, de llana vermella, que en temps d'hivern les dones es posaven damunt l'esquena (Eiv.) (DCVB).

faxador (faixador) Faixa, i especialment la dels infants de bolquers (DCVB).

filampua [filempua]. Drap de tela clara i prima que es bordava amb fil o sefa com el canemàs i servia per a fer sedassos, tovalloles, cortines, davantllits.... (DCVB)

fillola. Matalasset que es posa entre dos matalassos grans per a evitar que es formi clot i per a donar més comoditat al qui hi ha de jeure (DCVB).

flasquera. Caixa amb compartiments per posar-hi ben condicionats alguns o molts flascons (DCVB).

forch [forc]. Trena d'all o de cebes composta de dues cames unides per un extrem (DCVB).

fressa. Fres, fresa (equivalent de galó o passamà), “una sort de fressa de diverses pedassos”. (*Pere Pau Vives. Inventari de Guillem Bru. Llibre sisè de inventaris y encants*).

galó. Teixit passamà, fort i estret, de fil vegetal o metàl·lic, que serveix principalment per a guarnir vestits (DCVB).

gambeto. Capot llarg fins a mitjan cama, sense valona i amb mànegues útils o simulades, que duïen els homes en l'hivern els dies de festa i que encara s'usa en certs balls i cerimònies oficials arcaïques (DCVB).

gambux [gambuix]. Cobricap de tela fina que portaven les dones i els infants de mamella, aquelles per subjectar-se els cabells, i aquests per tenir el cap dret (DCVB).

garbell. 1) Receptacle que té el fons ple de forats iguals que serveix per separar objectes de grandària desigual. 3) Bossa gran de xarxa que serveix per a tenir el pa dins el rebost (DCVB).

garbó. Feix de sarments o de branques primes de qualsevol planta, destinat a fer foc, a alimentar el bestiar, etc (DCVB). “, dos-cents cinquanta garbons” (*Jaume Sayós. Inventari Bernardi Bartholo. Liber secundus inventariorium et encantum. p.25*)?

garrofó [garrafó]. 1) Garrafa petita. 2) Recipient a manera de galleda de fusta o de suro, dins el qual es pot posar gel per a refrigerar els líquids de beure (DCVB).

gava. Possiblement relacionat amb gavadal o gaval, que el diccionari Labèrnia-S. porta amb els significats de «atuell per a posar aigua o altre líquid, cast. balde», (DCVB).

gavadal. 1) Recipient de fusta, de forma quadrangular, per rentar-hi els plats i per a posar-hi el menjar dels porcs i d'altre bestiar. 2) Recipient circular d'aram o de zinc, però més generalment de fusta amb cercols de ferro, per a rentar-hi els plats (DCVB).

gaval. Contenidor de líquids.

gavant. Capot amb mànegues, fet de roba gruixuda, per a abrigar-se en temps de fred (DCVB).

gibrell. Recipient de terrissa, a manera de plat gran, de forma troncocònica invertida, més ample que alt, i que serveix per a escurar els plats, rentar-se els peus, posar coses en remull. (DCVB) Vas rodó de poca alçària més ample de la boca que de la base, emprat per a rentar-hi plats i per a altres usos (DIEC).

gibrella. Vas semblant al gibrell però més alt i de base més petita. (DIEC) =llibrell= 1 Llibrell d'escurar els plat 2. Plat envernissat de roig, per a menjar, més fondo que el plat ordinari. 3. Recipient de terrissa, de metall o de vidre, en forma de plat de vores relativament altes i més ample de dalt que de baix, destinat principalment a posar-hi l'aigua de rentar-se les mans i la cara (DCVB).

ginesta. Teixit de fibra de la dita planta, que servia especialment per a fer estovalles (DCVB).

gipó. Peça de vestir, amb mànigues, ajustada i cenyida al cos, que cobreix el tronc fins la cintura (DCVB).

glassa. Gasa. Glassa teixida (DCVB).

graxonera [greixonera]. Recipient semblant a una cassola gran, am bun broc per on raja el greix quan el couen. Greixera: recipient pla i de forma llarguera que serveix per a coure guisats greixosos, especialment gallines o galls dindis (DCVB).

guardapits. Armilla (DCVB).

justacós. Guardapits de pagès, usat en els segles XVII i XVIII. (DCVB) Peça de vestir interior sense mànigues que cenyeix el cos i no baixa de la cintura (DIEC).

litotja. Mena de caixó (DCVB).

lleonat, -da. Color groc rogenc (DCVB).

llevans a DCVB segons el diccionari Saura es tracta de clemàstecs, que apareix al diccionari Labèrnia-Salvat ambla foram llevans.

lligador. Taula amb prestatges per a posar-hi els objectes que serveixen per a rentar-se, pentinar-se i en general abillar-se (DCVB).

llitotxa. 1) Jaç; llit rudimentari, fet amb post o parat damunt un caixabanc. 2) Coixí que ocupa tota l'amplària del llit (DCVB).

llumener. Llum de ganxo d'oli.

lluquet. Tija de cànem, de caramuixa o d'altre vegetal poc consistent, que ensofrada a un cap o a tots dos i a costada a una brasa, s'encén amb flama (DCVB).

managuí [maneguí]. Mitja mànega que va des del colze fins a la mà, i la porten, sia per a més ornament del vestit, sia per a defensar-se de brutor en certes feines casolanes (DCVB).

manguito. 1. Maneguí o manegot, en ses diferent accepcions. 2. Cilindre de pell dins el qual les senyores posen les mans, a l'hivern, per defensar-les del fred (DCVB).

manto. Mantell, mocador gran d'abric.

mappa. Mapa.

màrfega. Tela farcida de palla per fer de matalàs.

meitadella. Mesura de líquids equivalent aproximadament a mig porró o a mig litre (DCVB).

mida de sant. Cinta o cordill de llargària d'una imatge venerada en algun santuari, i que es beneeix i es ven als fidels que van a visitar-lo (DCVB).

mitxa lluna [mitjalluna]. 1. Eina consistent en una fulla d'acer de forma aproximadament semicircular, amb un mànec, que els basters o sellers empren per a tallar el cuir. 2. Eina de cuina, consistent en una fulla d'acer de tall corbat i amb un mànec a cada banda, que serveix per a capolar carn (DCVB).

mongil. Vestit llarg que portaven les monges, senyores d'edat, novies... (DCVB).

montera [muntera]. Capell d'ales amples que s'usava entre els segles XVII i XIX (DCVB).

moll de ferro [molls]. Instrument compost de dues fulles de ferro unides per un clau a manera de tisores, però de tal forma que coincideixin de pla els dos extrems d'una i altra, i que serveix per a agafar les brases del foc o altra cosa perillosa d'agafar amb els dits, per a encrespar els cabells (DCVB).

mosquet. Arma de foc, semblant a una esopeta però molt més llarga, que es posava damunt una forqueta en haver-se de disparar (DCVB).

mosset. *Podria tenir a veure amb mossa*; Braç o mànec de ferro que parteix de la paret de la llar i acaba en un anell ample damunt el qual es posa el plat o cassola d'on han de prendre la vianda els qui mengen al voltant de la llar... (DCVB). "Ítem, un mosset o cassonet" (*Inventari Theresia Vilar*)

noguerat. De color de fusta de noguer (DCVB).

ormeig. Conjunt d'eines o instruments d'un ofici, feina (DCVB).

ostenda. Certa classe de tela procedent d'Ostende, ciutat de Flandes (DCVB).

padrenyal de roda [pedrenyal]. Arma de foc, a manera d'escopeta curta, que s'usava en els segles XVI i XVII i es disparava amb pedrenyera (DCVB).

pagès. Braç de fusta per penjar-hi llums d'oli.

palla. Tija per sostenir una creu (GE-CC). També pensem que podria ser una mena de pàl·lia "una palla de un ninyo Jesús ab son vestidet de glassa guarnit de puntes negres." (*Inventari Simeonis Ferrer*)

panart [panard]. 1. Segons DCVB Simitarra. Sabre molt corbat usat principalment pels àrabs i altres orientals. 2. Tallant per triturar la carn (DCVB)

parpal. Barra sòlida, de ferro o de fusta, per a fer palanca (DCVB).

peal. 1. ant. La part de calça que cobreix el peu. (ap. Aguiló Mostres Inv.) 2. Calcetí de roba de llana feta en casa. 3. Mitjó de roba de llana teixida, que va cordat amb botons. 4. Calcetí en general (DCVB).

peanya. Peça que serveix de sosteniment a una estàtua o figura escultòrica (DCVB).

picota. Sargil, teixit grosser de llana (DCVB).

pinyonet. Teixit mostrejat que es forma combinant i traient punts de lligadura d'un fons tafetà (DCVB).

pisa. Ceràmica fina (DCVB).

porró de posar els embuts de mesurar vi. Ítem, sinch porrons de terra per tenir los ambuts. (*Jacobi Torrent inventri, fol. 2*) "dos porrons de posar los ambuts de mesurar vi y dos ambuts usats" (*Inventari de Magini Roldós P. 110*).

portadora. Recipient format de dogues de fusta, de forma troncocònica invertida, més alt que ample, amb la boca i fons de forma generalment ovalada [...] que serveix principalment per transportar raïm o vi [...]. (DCVB)

portalera. Cortina per a guarnir un portal (DCVB).

post de pastar. La peça de fusta que serveix per a fènyer els pans o per a posar-los-hi en durlos al forn o en desenfornar-los (DCVB).

premada [premsada] “unes faldilles, gipó y scapalan de stamenya llaonada premada tot usat” (*Inventari Theresia Vilar*)

qüerna. Pa petit (DCVB).

randa. Conjunt de fils entreteixits formant puntes, destinat principalment a adornar vores de vestit o d'altres peces de roba (DCVB).

randat. Adorn de randa. (DCVB).

rasala [ressala]. sala petita contigua a una de més gran (DCVB).

rodella. Rotlle, figura circular (DCVB).

romana. Balança de braços desiguals, en la qual el cos que es pesa és col·locat a l'extrem del braç menor i s'equilibra amb un pes (DCVB).

ropilla. Peça de vestit curta, amb mànegues, que es portava ajustada a mitjan cos sobre el gipó; s'usava en els segles XVI-XVII (DCVB).

rubielos / robielos. Cordellats d'importació “els rubielos” d'Aragó, procedents de Rubielos de Mora (CB-SC).

sac costaler. Sacs de càrrega que portaven els animals traguers a cada costat.

saja. Túnica talar que usaven els homes i les dones / Tela prima feta de diverses matèries i que servia per a fer calces i peces de vestir lleugeres (DCVB).

salinera. Caixó per a tenir sal a la cuina (DCVB).

sanalla / senalla (veg. senalla).

sarja / sargeta. Tela formada d'un lligat de curs quadrat de tres o més fils, i passades amb les evolucions dels punts d'encreuament disposades obliquament. (DCVB). La sarja és també un rodet de seda. La sargeta és la tela fina però també una peça de roba com un sotana curta.

scambell / escambell (veg. escambell).

scapulari / escapulari (veg. escapulari).

scó (veg. escó).

scot (veg. escot).

senalla. Recipient fet de palma o d'espart, més ample de la boca que de baix, quasi tant alt com ample de la boca, que serveix per a contenir i transportar terra, fens, comestibles. (DCVB)

sendrer (veg. cendrer).

seranero [serener]. Mantell curt amb què les dones es cobrien el cap per guardar-se de la serena, en els segles XVII-XIX (DCVB).

sercapou (veg. cercapou).

serro [*cast.* floc o floca].

sester / cister / sister. Mesura antiga d'àrids i de líquids, de molt diverses equivalències segons les comarques (DCVB).

sitial. Moble o altre objecte destinat a seure-hi (DCVB).

soquilla. Cadeneta d'or o de plata, que es duia com a collar (DCVB).

sotacopa. Plat amb peu, dins el qual es porten les copes o gots amb què se serveix la beguda (DCVB). Sotacopes i fruïteres s'empraven com a base en la presentació de fruita, piràmides de fruita confitada, pastissos, sorbets, vasos, copes, gerres, tasses de xocolata, escudelles, etc. (NMA p.299)

spivilladoras. (veg. espaviladora).

sporgarias. Restes que resulten de l'acció d'esporgar arbres, residus, branques...

stamenya / estamenya. (veg. estamenya).

tafetà. Tela fina de seda.

talay [taalí]. Corretja o cinta que, descansant damunt una espatlla, passa per davant i per darrera fins al costat oposat, a l'alçada del ventre, i serveix per sostenir penjada l'espasa (DCVB).

tamís. Sedàs molt espès, generalment de seda (DCVB).

tanat [tenat, tanat-ada]. De color moradenc, vinós o ros fosc (DCVB).

tapí [tapins]. Sandàlia que duïen principalment les dones i que era de tela fina amb una grossa sola de suro posada entre altres dues de cuir (DCVB).

tocado. Mocador que es porta enrotllat pel cap (DCVB).

toqueta [toca]. Peça de roba blanca que cobreix el cap i part del pits, en la indumentària de dones antigues i de monges (DCVB).

torcaboques. Tovallons. Torcaboques (segle XVI), tovallons (segle XVII) (GE-CC).

tovalla. Tovallola / estovalles (tovalles) (DCVB).

transportí [traspontí]. Matalasset de l'amplària d'un llit que es posa, generalment en nombre de tres, transversalment al dessota del matalàs o matalassos del llit i serveix per a alçar-los (DIEC).

trehadora. Possiblement un cassó petit per treure o mesurar líquid.

trentí. Moneda d'or que en el segle XVII valia trenta sous de plata i en el segle XVIII arribà a valer trenta-tres reals (DCVB).

triquet. Trinquet. Antigament es deia "triquet" no solament el lloc on es jugava a la pilota, sinó també el destinat a altres jocs (DCVB).

valona. Peça de vestit, capa curta amb coll ample. Peça de vestit a manera de capa curta, que cobreix les espatlles, l'esquena i el pit, sia per si sola, sia formant part d'una capa més gran (DCVB).

vaquero. En el segle XVII, es deia vaquero una mena de cota que portaven els homes (DCVB).

vargueta [vergueta, de verga]. Bastó prim i curt (DIEC).

vela. Tros de tela resistent que es posa per fer ombra, protegir de la intempèrie o cloure un espai; *cast. toldo*. (DCVB).

vergueres [verga]. Barra prima de metall (DCVB). Vara, bastó (FS)

verònica. Imatge pintada o estampada de la cara de Jesucrist, i per extensió, de la Mare de Déu, sobretot en pintures medievals (DCVB).

vesta. Vestit, roba que cobreix el cos, en general, però sobretot la que arriba des del coll fins als peus. (DCVB)

vi trobat. Vi dolç natural de color daurat. Anomenat també malvasia del Rosselló, varietat de cep blanca, gros i de maduració lenta. http://www.gastroteca.cat/ca/fitxa-productes/vi_torbat/

viat/viada. Ratllat, que fa vies o ratlles de color diferent. (DCVB)

xamellot/ xamelot / camellot. Teixit de llana mesclada amb pèl de camell o de cabra (DCVB) / (CB-SC).

xarpa. 1. Faixa o corretja que es porta penjada a l'espatlla i en sentit transversal sobre els pits, sia per a portar-hi armes, sia com a insígnia d'un càrrec o dignitat. 2. Tira de roba o veta que, passant per damunt una espatlla, s'embotona a un botó de davant i a un altre de darrera dels pantalons d'un noi i serveix per a sostenir-lo (DCVB).

xarpellera. [Cerpallera]. (veg. cerpallera)

xeringa d'estany. Serveixen per fer lavatives o sagnies. (GE-CC p.442)

xinella [xinel·la] Sabata lleugera, de solaprima i sense taló o amb taló molt baix, que se sol portar per dins casa (DCVB).

Xispa. Molt possiblement és una arma.

xuxo i xusso [xuixo]. Llança curta o bastó acabat en punta, que solen dur els vigilants nocturns de la ciutat (DCVB).